

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ INSTITUTAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

ANA ANCEVIČIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS

**VAIKŲ GEROVĖS UŽTIKRINIMAS SUNKUMUS
PATIRIANČIOSE ŠEIMOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:

Doc. dr. Vida Česnuitytė

Vilnius, 2021

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2021-04-30

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Žmogaus ir visuomenės studijų instituto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto Socialinio darbo magistrantūros iššęstinių studijų programos „Socialinis darbas“ studentė Ana Ancevičienė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Vaikų gerovės užtikrinimas sunkumus patiriančiose šeimose“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbo metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Ana Ancevičienė

(vardas, pavardė)

TURINYS

SAVOKŲ ŽODYNAS	5
ĮVADAS	7
1. VAIKO GEROVĖS UŽTIKRINIMO TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1.Gyvenimo kokybės, kaip vaiko gerovės konteksto, samprata.....	11
1.2.Vaiko gerovės samprata ir turinys.....	13
1.3.Vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo problema.....	17
1.3.1. Vaiko teisė į gerovės užtikrinimą.....	17
1.3.2. Vaiko dalyvavimas įgyvendinant teisę į savo gerovę.....	22
1.3.3. Sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę	24
2. VAIKO, AUGANČIO SUNKUMUS PATIRIANČIOJE ŠEIMOJE, GEROVĖS UŽTIKRINIMO MODELIS	28
2.1.Bendrasis vaiko gerovės užtikrinimo modelis.....	28
2.2.Institucijų vaidmenys vaiko gerovės užtikrinimo modelyje.....	30
2.3.Socialinio darbo vaidmuo užtikrinant vaikų, augančių sunkumus patiriančiose šeimose, gerovę	34
3. VAIKO GEROVĖS SOCIALINĖS RIZIKOS ŠEIMOSE TYRIMAS VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖJE	36
3.1.Tyrimo metodologija.....	36
3.2.Tyrimo rezultatų analizė.....	40
3.2.1. Vaiko gyvenimo kokybė ir gerovė.....	40
3.2.2. Vaiko sunkumus patiriančioje šeimoje gerovės užtikrinimo problemos.....	42
3.2.3. Sunkumus patiriančių šeimų vaiko išskirtinumas iš bendraamžių grupės.....	43
3.2.4. Išoriniai veiksniai, veikiantys vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovę	44
3.2.5. Vaiko gerovės užtikrinimo svarba.....	46
3.2.6. Problemos, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai	47
3.2.7. Vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos motyvavimas siekti geresnio gyvenimo	50
3.2.8. Bendrojo vaiko gerovės modelio užtikrinamas.....	51

3.2.9. Teigiami ir neigiami aspektai užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje.....	57
3.2.10. Institucijų vaidmenys vaiko gerovės užtikrinimo modelyje.....	58
3.2.11. Socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę.....	63
3.2.12. Sunkumus patiriančios šeimos vaidmenys, užtikrinant joje augančio vaiko gerovę 69	
3.2.13. Socialinių paslaugų, skirtų vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovei užtikrinti tobulinimo galimybės	75
3.3.Diskusija	81
IŠVADOS	82
REKOMENDACIJOS	84
LITERATŪRA	85
SANTRAUKA	97
SUMMARY	99
PRIEDAI	101

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Fizinis smurtas – vieno asmens veiksmai (mušimas, stumdymas, spardymas, deginimas, kandžiojimas, smauginimas, žnaibymas, badyimas ir pan.), kuriais kitam sukeliama skausmas (Kurienė, 2007)

Smurtas – tai fizinės ar emocinės kančios, sužalojimas, panaudojant jėgą, turint tikslą ką nors fiziškai ar psichologiškai paveikti; smurtas – tai prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai įtakojančias normalią egzistenciją Smurtas pasižymi tuo, jog jo metu asmuo yra paverčiamas negyvu objektu ir smurto atveju yra tam tikras pavojus gyvybei – nuo nežymaus iki labai akivaizdaus (Krupskienė, Narkauskaitė ir Povilaitis, 2016).

Socialinė rizika – veiksniai ir aplinkybės, dėl kurių asmenys patiria ar yra pavojus patirti jiems socialinę atskirtį: suaugusiųjų socialinių įgūdžių tinkamai prižiūrėti ir ugdyti vaikus (įvaikius) stoka ar nebuvimas; vaikų (įvaikių) visapusiško fizinio, protinio, dvasinio, dorovinio vystymosi ir saugumo sąlygų neužtikrinimas; psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta; smurtas; išitraukimas ar polinkis išitraukti į nusikalstamą veiklą; piktnaudžiavimas narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu, priklausomybė nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, alkoholio, azartinių lošimų; elgetavimas, valkatavimas, skurdas ir benamystė; motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ar nebuvimas (Lietuvos Respublikos pinigines socialines paramas nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Sunkumus patirianti šeima – tai šeima, kuri patiria sunkumus susijusius su nepriteklumi, šeimos nario alkoholio ar narkotiku vartojimu, kai šeimoje vyrauja smurtas, bedarbystė ir kitos socialinės problemos, kurios trukdo užtikrinti vaiko gerovę Ayala Nunes ir kt., (2018); Minkkinen, (2013), C. Karatehin, R. Gehrman ir J. A. Lawler (2014).

Teisėti vaiko atstovai – teisėti vaiko atstovai yra tėvai, tėviai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie pagal įstatymą ar kitą teisės aktą privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2017).

Vaikas – tai žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2017).

Vaiko gerovė – tai tarptautinis valstybės įsipareigojimas užtikrinti vaiko poreikius sveikam, saugiam gyvenimui ir vystymuisi, garantuoti vaiko teisę į laimingą vaikystę ir gyvenimą (Tamošiūnaitė, 2013).

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos teisės aktai (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000; Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2017) įpareigoja visus asmenis reaguoti į (galimus) vaiko teisių pažeidimo atvejus. Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000) 3.250 straipsniu, visi dirbantys su vaikais asmenys (mokytojai, gydytojai, kt.) bei turintys duomenų apie nepilnamečių teisių ir interesų pažeidimus (žiaurus tėvų elgesys su vaikais, tėvų liga, mirtis, išvykimas ar dingimas, tėvų atsisakymas atsiimti vaikus iš mokymo, auklėjimo ar gydymo įstaigų ir t. t.), privalo apie tai nedelsdami informuoti Valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją, užtikrinančią vaiko gerovę.

Pagal LR Socialinių paslaugų įstatyme (2006), Vaiko teisių pagrindų apsaugos įstatyme (2017) ir LR atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) įtvirtintas nuostatas, šeimos patiria ne pačią socialinę riziką, o jos veiksnius. Todėl siekiant užkirsti kelią rasti socialinės rizikos veiksniams šeimose ir bendruomenėse, kartu siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugoti nuo patiriamų socialinės rizikos veiksnių, savivaldybėse ir seniūnijose vykdomos prevencinės priemonės nepašalina šių veiksnių, o tik sudaro galimybes sumažinti sunkumus, kuriuos patiria šeimos dėl šių veiksnių. Atitinkamai, šiame baigiamajame darbe pabrėžiama, kad tikslinės grupės šeimos patiria socialinės rizikos veiksnius, kurie dar vadinami sunkumais. Dažniausiai šeimos patiria sunkumus, susijusius su alkoholio vartojimu, bedarbyste, neturėjimu tėvystės (motinystės) įgūdžių, nepriteklimi ir kt.

Dažniais atvejais sunkumus patiriančiose šeimose vaikai yra neprižiūrimi, patiria smurtą, patiria socialinę atskirtį. Nepriežiūra ir smurtas prieš vaikus yra aktuali socialinė problema, kuri neapsiriboja vien smurtiniu įvykiu, bet turi neigiamas ilgalaikes pasekmes (Velleman ir Templeton, 2016). Vaiko gerovės sistemą ir jos užtikrinimo būtinybę lemia tai, kad yra vaiko kurie neturi namų, piktnaudžiauja narkotinėmis medžiagomis, dalyvauja nusikalstamosiose veiklose bei patiria kitas rizikas (Lockwood, Friedman ir Christian, 2015). Mokslinėje literatūroje (Žiobienė, 2017) nurodoma, kad vaiko gerovės bei jo teisių neužtikrinimas kiekvienai valstybei atsieina labai didelės išlaidas. Taip yra todėl, kad vaiko gerovės neužtikrinimas lemia prastą vaiko sveikatą, netinkamas gyvenimo sąlygas, vaikas patiria emocinius bei fizinius sunkumus, kurie lemia jo vystymąsi bei jo ateities gyvenimo kokybę, kai jis tampa suaugęs, nes sunkumus patiriantys vaikai dažniausiai kai tampa suaugusiu sunkiau integruojasi į visuomenę, jiems sunkiau prisitaikyti darbo rinkoje bei pasirūpinti savo vaikais. Kaip nurodo E. Žiobienė (2017), „praktiškai bet kokia valstybės vykdoma politika paveikia vaiko gyvenimo kokybę, jų teises ar interesus, o bet koks paslaugų sektoriaus

pakitimas ar finansavimo mažinimas, permainingos švietimo, sveikatos apsaugos, socialinių garantijų, globos, priežiūros srityse, taip pat skurdas, užterštumas, tėvų bedarbystė ir pan. griaua vaiko gyvenimo kokybę, paverčia juos pačiais pažeidžiamiausiais“.

Mūsų visuomenėje iki šiol ignoruojama kasdienė patirtis, rodanti, kad vaiko gerovės neužtikrinimas bei vaiko teisių nesilaikymas ne tik daro neigiamą poveikį vaiko raidai bei jo kasdieniniam funkcionavimui, tačiau ir neigiamai veikia visą visuomenę bei jos suvokimą apie tai kas yra gerai, o kas blogai. Todėl yra aktualu išanalizuoti veiksnius, kurie leistų užtikrinti vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę.

Be kita ko, temos aktualumą galima pagrįsti ir tuo, kad Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras ataskaitoje pažymėjo, jog Lietuvoje yra didelė spraga tarp deklaruojamos ir praktinės vaiko apsaugos (Muižnieks, 2016). Tai įrodo ir pastaruoju metu vis dažniau pasitaikantys tragiški įvykiai, susiję su vaiko nepriežiūra (vaiko iškritimas per balkoną, vaiko bandymas nusižudyti).

Šio baigiamojo darbo **naujumą** pagrindžia tai, kad nepaisant Lietuvos mokslo darbuose analizuojamų vaiko teisių (Baškienė 2017; Kairienė ir Jekaitytė, 2010; Žiobienė 2013, kt.), įvairiais socialiniais aspektais (Liepinskaitė ir Motiečienė 2017; Gudžinskienė ir kt., 2016, Žibėnienė ir Mikniūtė, 2016, kt.), pasigendama literatūros ir tyrimų, kurie nagrinėtų vaiko, augančioje sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę ir jos užtikrinimą. Lietuvoje gerovė dažniau tyrinėjama per gyvenimo kokybės analizę, siekiant išsiaiškinti pagyvenusių žmonių ar ligonių, sergančių sunkiomis ligomis gyvenimo kokybę (Kairys ir kt., 2017). Be to, temos naujumą dar galima pagrįsti ir tuo, kad senesniuose šaltiniuose terminas „šeima, patirianti sunkumus“ buvo naudojamas kaip „socialinės rizikos šeima“, ko pasekoje dar vis sutinkama mažai mokslo šaltinių, kur nagrinėjama vaiko gerovės užtikrinimo sunkumų patiriančiose šeimose tema.

Temos ištirtumas: Temos ištirtumą pagrindžia tai, kad vaiko, augančių sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovė mokslo darbuose nepakankamai išanalizuota. Vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gyvenimą ir patiriamus sunkumus analizavo šie Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai: Griškutė ir Masiliauskienė (2010), Kairienė ir Jekaitytė (2010), Fallon ir kt., (2011), Cohen (2013), Pösö, Skivenes ir Hestbæk (2014), Muižnieks (2016), Žiobienė (2013), Tamutienė (2018) ir kt.

Darbo problema. Kaip atskleidžia šandieninės aktualijos, Lietuvoje vis dar nėra išvystyta vieninga sistema, kuri aiškiai apibrėžtų vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimą. Todėl keliamas probleminis klausimas – kaip užtikrinti vaiko gerovę sunkumus patiriančiose šeimose.

Darbe keliami šie **tyrimo klausimai**: Kokie veiksniai sąlygoja vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę? Kokia yra vaiko, augančių sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės ir ją lemiančių veiksnių situacija Lietuvoje? Kokios yra vaiko, augančių sunkumus patiriančiose, gerovės Lietuvoje gerinimo galimybės?

Tyrimo objektas – vaiko gerovės užtikrinimas sunkumus patiriančioje šeimoje.

Darbo tikslas – išanalizuoti vaiko gerovės užtikrinimą sunkumus patiriančioje šeimoje.

Siekiant įgyvendinti baigiamojo darbo tikslą, formuluojami šie **darbo uždaviniai**:

1. Išnagrinėti vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose teorinius aspektus.
2. Atskleisti veiksnius, kurie padeda užtikrinti vaiko gerovę.
3. Išanalizuoti vaiko gerovės užtikrinimo ypatumus sunkumus patiriančiose šeimose, atliekant empirinį tyrimą.
4. Pateikti tyrimo išvadas ir rekomendacijas vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose gerinimui.

Darbo tyrimo metodai: Atsižvelgiant į baigiamojo darbo temą, tikslą bei iškeltus uždavinius, darbe naudojami dokumentų analizės, loginės analizės, lyginamasis, kokybinio pusiau struktūruoto interviu, kritinės analizės, sisteminimo ir sintezės metodai.

- *Dokumentų analizės* metodo pagalba nagrinėjami moksliniai darbai bei norminiai teisės aktai, pagrindžiantys vaiko gerovės užtikrinimą.
- *Loginės analizės* metodas leidžia numatyti darbo tikslą bei iškelti uždavinius bei remiantis jais formuoti apibendrinimus bei išvadas. Šis metodas darbe naudojamas kai kiekvienos darbo dalies pabaigoje daromi apibendrinimai, o viso darbo pabaigoje formuojamos darbo išvados, kurios atskleidžia bei leidžia suvokti nagrinėjamą temą apie vaiko gerovės užtikrinimą.
- *Lyginamasis metodas* naudojams analizuojant bei lyginant skirtingas sąvokas bei teorines prielaidas, kurios pateikiamos skirtinguose mokslo darbuose bei teisiniuose dokumentuose. Lyginamasis metodas dažniausiai naudojamas, analizuojant tokius pagrindinius šaltinius – užsienio ir Lietuvos autorių darbus, Lietuvos teisinius aktus.
- *Kokybinis pusiau struktūruotas interviu* taikomas, atliekant vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose empirinį tyrimą.

- *Kritinės analizės metodas* pasitelkiamas, atskleidžiant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo trūkumus. Šis metodas naudojamas pateikiant siūlymus analizuotais klausimais.
- *Sisteminės analizės* metodas taikomas, analizuojant ir sisteminant pusiau struktūruoto interviu metu surinktus empirinius duomenis.
- *Sintezės metodas* taikomas struktūriškai jungiant problemas ir jų sprendimo būdus į visumą.

Baigiamojo darbo struktūra: Šį baigiamąjį magistro darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Pirmajame darbo skyriuje nagrinėjami vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančioje šeimoje teoriniai aspektai. Antroje darbo dalyje atskleidžiami veiksniai, kurie padeda užtikrinti vaiko gerovę. Trečiame darbo skyriuje atliekama vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo tyrimo duomenų analizė. Darbo pabaigoje pateikiamos tyrimo išvados ir rekomendacijos vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo tobulinimui.

1. VAIKO GEROVĖS UŽTIKRINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Gyvenimo kokybės, kaip vaiko gerovės konteksto, samprata

Pasaulio sveikatos organizacija (toliau – PSO) vaiko gyvenimo kokybę apibrėžia kaip vaiko suvokimą kultūros ir vertybių kontekste apie savo gyvenimo padėtį šeimoje, kurioje gyvena, atsižvelgiant į vaiko tikslus, lūkesčius, standartus ir rūpesčius (Haverman ir kt., 2017).

L. Haverman ir kt. (2017) pastebėjimu, PSO gyvenimo kokybės terminą sieja su vaiko tikslais, lūkesčiais bei rūpesčiais, pirmiausia, sveikatos srityje. Minėti autoriai nurodo, kad gyvenimo kokybė siejama ne tik su sveikatos priežiūros teikiamomis paslaugomis, bet ir dvasingumu bei finansiniais ištekliais.

Plačiau nagrinėjant gyvenimo kokybės sąvoką, pastebėta kad pastaraisiais laikais jos nagrinėjimui mokslo darbuose skiriamas vis didesnis dėmesys. Analizuojant mokslinę literatūrą pastebėta, kad mokslininkai gyvenimo kokybę analizuoja skirtingai. Kaip nurodo S. Burvytė (2018), „gyvenimo kokybės fenomenas apibrėžiamas ne tik kaip gera žmogaus emocinė būseną, bet ir adekvatus jo socialinis statusas visuomenėje, fizinė aplinka, kt“. Remiantis moksline literatūra pastebėta, kad siekiant įvertinti gyvenimo kokybę, galima remtis labai daugeliu veiksnių, kurie apima žmogaus fizinę bei psichinę sveikatą, politinį stabilumą šalyje, žmogaus galimybes dirbti, santykius bei gyvenimą šeimoje ir pan.

Panašiai A. G. Awa (2016), pateikdamas gyvenimo kokybės sampratą, teigia, kad gyvenimo kokybę lemia įvairūs socialiniai, kultūriniai ir asmeniai veiksniai, kurių visumą atskleidžia asmens sveikatos būklė.

Kaip nurodo S. Weber, A. Jud ir M. A. Landolt (2015), gyvenimo kokybė yra palyginti naujas terminas pradėtas išsamiai tirti medicininio ir psichologinio aspektu nuo 1990 metų. Minėti autoriai gyvenimo kokybę apibrėžia kaip daugiamatę sąvoką, apimančią plataus masto funkcinės būklės, psichologinės ir socialinės srities savijautą, sveikatos suvokimą ir su liga bei gydymu susijusius simptomus. M. A. Landolt ir F.H. Sennhauser (2007) nurodo, kad gyvenimo kokybė apima fizinės funkcijas (fiziniai simptomai), psichologines funkcijas (emocinė būseną ir kognityvinis veikimas) ir socialines funkcijas (santykių su šeimos nariais ir bendraamžiais kokybė).

Kad gyvenimo kokybė yra daugialypis reiškinys, susidedantis iš pagrindinių sričių, sudarančių asmeninę gerovę, nurodo R. L. Schalock ir kt. (2016), analizuodami gyvenimo kokybės sampratą bei veiksnius. Autorių nuomone, gyvenimo kokybė apima aštuonias

pagrindines sritis: asmenybės vystymasis, apsisprendimas, tarpasmeniniai santykiai, socialinė įtrauktis, teisės, emocinė savijauta, fizinė savijauta ir materialinė gerovė (Schalock ir kt., 2016).

Kad gyvenimo kokybė yra plati, daugialypė sąvoka ir paprastai apima subjektyvius tiek teigiamus, tiek neigiamus gyvenimo aspektus, teigia ir P. Dehkordian ir kt. (2017). Autoriai nurodo, kad gyvenimo kokybė, pirmiausia, siejasi su asmens suvokiama fizine ir psichine sveikata. Kitaip tariant, minėti autoriai gyvenimo kokybę apibrėžia kaip individo subjektyvų sveikatos būklės suvokimą fiziniu, psichologiniu bei socialiniu požiūriais (Dehkordian ir kt., 2017). Tie patys autoriai teigia, kad vaiko atžvilgiu, gyvenimo kokybė susijusi su jo fizinėmis, psichinėmis bei socialinėmis problemomis (Dehkordian ir kt., 2017).

V. Servetkienė (2013) gyvenimo kokybę supranta dar plačiau: tai fizinės ir dvasinės sveikatos būklė, gyventojų raida ir šeimos gerovė, socialinis ir fizinis saugumas, gyvenamosios aplinkos kokybė, profesinės veiklos ir laisvalaikio santykis, materialinių, kultūros ir dvasinių poreikių patenkinimo lygį atspindinti visuma, vertinant makrolygiu (visos šalies mastu) ir makrolygiu (atskiro žmogaus požiūriu).

O. N. Medvedev ir C. E. Landhuis (2018) gyvenimo kokybę apibūdina, kaip individo suvokimą apie savo padėtį gyvenime, atsižvelgiant į kultūros ir vertybių sistemas, kuriose jis gyvena, ir atsižvelgiant į savo tikslus, lūkesčius, standartus ir rūpesčius. Tai plataus masto sąvoka, kompleksiskai paveikta asmens fizinės sveikatos, psichologinės būklės, nepriklausomybės lygio, socialinių santykių bei santykio su svarbiausiais aplinkos bruožais.

Pasak, D. Sakalauskaitės (2013), dažniausiai literatūroje minimas gyvenimo kokybės objektyvūs (naudojami patikimai stebimi ir visuotiniai rodikliai, pvz., esminės žinios, socialiniai ryšiai, gyvenimo galimybės ir kt.) ir subjektyvūs (nustatyti konkretūs dalykai vertinami iš individualios perspektyvos, atitinkant individo asmeninio pasitenkinimo suvokimą) vertinimai.

Kaip nurodoma Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, siekiant įvertinti gyvenimo kokybę yra svarbu atsižvelgti tiek į valstybės, tiek į atskiro individo galimybės tinkamai valdyti bei priimti vykstančius globalizacijos kaitos procesus, gebėjimus priimti naujoves bei iššūkius susijusius su didėjančia konkurencija visose gyvenimo sferose. Į pirmą vietą iškyla tiek asmeninės žmonių savybės, tiek šalių sąmoningumas ir gebėjimas sukurti pagalbos žmogui aplinką ir politinę situaciją, kurioje kiekvienas žmogus nuo pat gimimo ugdytųsi gyvenimo kokybę užtikrinančius elgesio įpročius, charakterio bruožus ir gyvenimo būdą ir kt. (Burvytė, 2018)

Apibendrinant gyvenimo kokybės sampratą, ir ją siejant su vaiko gerovės užtikrinimu, galima teigti, kad gyvenimo kokybė yra neatsiejama nuo vaiko socialinio gyvenimo ir jo

santykių su artimaisiais bei nuo vaiko fizinės ir psichinės sveikatos. Kitaip tariant, vaiko gerovė yra gyvenimo kokybės aspektas, susijęs su specifine socialine grupe – nepilnamečiais vaikais.

1.2. Vaiko gerovės samprata ir turinys

Vaiko gerovės samprata apima tiek fizinę, tiek psichosocialinę sferas. Vaikai, augantys sunkumus patiriančiose šeimose, dėl tam tikrų priežasčių – šeimos gyvenimo sąlygų (alkoholio vartojimas, smurtas, nepriežiūra, visuomenės normų nesilaikymas ir kt.) – yra labiau pažeidžiami ir dažnai atsiduria tarsi kryžkelėje, todėl jiems reikia pagalbos iš šalies (Eskytė, 2008). R. Kovachevikj ir kt. (2009) atliktuose tyrimuose akcentuojama, jog socialinės rizikos šeimose vyrauja socialinė-kultūrinė, ekonominė bei edukacinė krizė. Tokiose šeimose išryškėja vaiko mokymosi, bendravimo, elgesio, emocinės, problemos. Vaikai, neturėdami pozityvaus tėvų elgesio modelio, linkę iškylančias problemas spręsti netinkamais būdais, todėl dažnai būna atstumiami bendraamžių, jaučiasi vieniši, yra emociškai jautresni (Gudžinskienė ir Railienė, 2012). Kaip pažymi K. Wolf (2012), labai svarbu, kad vaikams būtų sudarytos sąlygos pozityviajai socializacijai (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2016).

E. Tamošiūnaitė (2013) akcentuoja, kad vaiko grovei išmatuoti dažniausiai naudojami šeši pagrindiniai rodikliai:

- materialinė gerovė;
- sveikata ir saugumas;
- švietimas;
- santykiai su bendraamžiais ir šeima;
- elgesys ir rizikos;
- jaunimo požiūris į savo gerovę.

Kaip pastebėjo J. F. Gainsborough (2010), „nepaisant diskusijų dėl to, kiek vaiko gerovės politika gali ir turėtų būti traktuojama atskirai nuo skurdo, abu yra neatsiejamai susiję...“ (p. 20). L. C. Chapman (2019) papildė autoriaus mintis nurodyma, kad ekonomika labai veikia vaiko gerovę. Ekonomika, sveikata bei vietos, kur gyvena vaikas, geografinė klasifikacija laikytini sisteminiiais suvaržymais vaiko gerovės kontekste (Rine ir kt., 2012).

A. S. Jones ir kt. (2015) sukūrė išsamią gerovės konceptualizavimo sistemą, į kurią įeina jaunimo funkcionavimo sritys (pvz., fizinė ar psichinė sveikata); galimi intervencijos taškai (pvz., santykiai ir būstas); konkretūs, išmatuojami jaunimo rezultatai (pvz., švietimo pasiekimas); ir konkrečios asmens savybės, šeimos ir visuomenės kontekste. Kiti mokslininkai

(pvz., Ayala Nunes ir kt., 2018; Minkkinen, 2013) vaiko gerovę tapatina su fiziniais rezultatais (mityba / dieta, asmeninė higiena), elgesiu (pvz., akademinė veikla, mokyklos lankymas, netinkamas vaiko elgesys ir elgesys su vaikais), ištekliais (pvz., fizinės sveikatos priežiūra ir išsilavinimas) ir vaiko bei šeimos santykiais.

Remiantis minėtais moksliniais šaltiniais pastebėta, kad vaiko gerovės užtikrinimas yra priklausomas nuo vykdomo švietimo, socialinės bei sveikatos priežiūros politikos. Siekiant užtikrinti vaiko gerovę valstybiniu lygmeniu yra rengiamos bei įgyvendinamos programos jaunimo, šeimos bei vaiko teisių apsaugos srityse.

Labai dažnais atvejais, vaikai kurie auga sunkumus patiriančioje šeimoje jaučia nepriteklių ir jiems dažnai trūksta mokyklai reikalingų ugdymosi priemonių tokių kaip knygos, pratybos, spalvinimo priemonės, plastilinas ir pan. Dėl šių priežasčių, dažnai vaikas pradėjęs lankyti švietimo ugdymo įstaigą neturi įgūdžių naudotis spalvinimo priemonėmis, nemoka lipdyti iš plastelino ar modelino, turi socialinių įgūdžių trūkumų, nemoka dalintis žaislais ar bendrauti su kitais vaikais, dažnai konfliktuoja. Tai leidžia teigti, kad vaikui, kuris auga sunkumus patiriančioje šeimoje trūksta komunikavimo įgūdžių, kad palaikytų santykius su kitais žmonėmis.

Sunkumus patiriančiose šeimose suaugę ne tik fiziškai nesirūpina savo vaikais, tačiau jie nemoka bendrauti su vaikais ir neturi tam reikalingų elementarių komunikavimo įgūdžių, kurie padėtų suteikti vaikui švelnumą bei meilę bei leistų su vaikų tinkamai bendrauti. Tai pabrėžia C. Karatehin, R. Gehrman ir J. A. Lawler (2014), teigdami, jog vaikams yra labai svarbu net tokie paprasti dalykai kaip paėmimas už rankos, dainavimas, kino filmų žiūrėjimas kartu, akių kontaktas, fizinis artumas, apkabinimas, bučiniai. Visi šie veiksniai užtikrina tvirtus šeimos santykius. Dažnai vaikai augantys sunkumus patiriančiose šeimose nemato tinkamo šeimos modelio ir neturi tinkamų įgūdžių bendrauti šeimoje, todėl jiems yra sunku sukurti savo šeimą ir užmegzti saugius emocinius santykius su kitais žmonėmis.

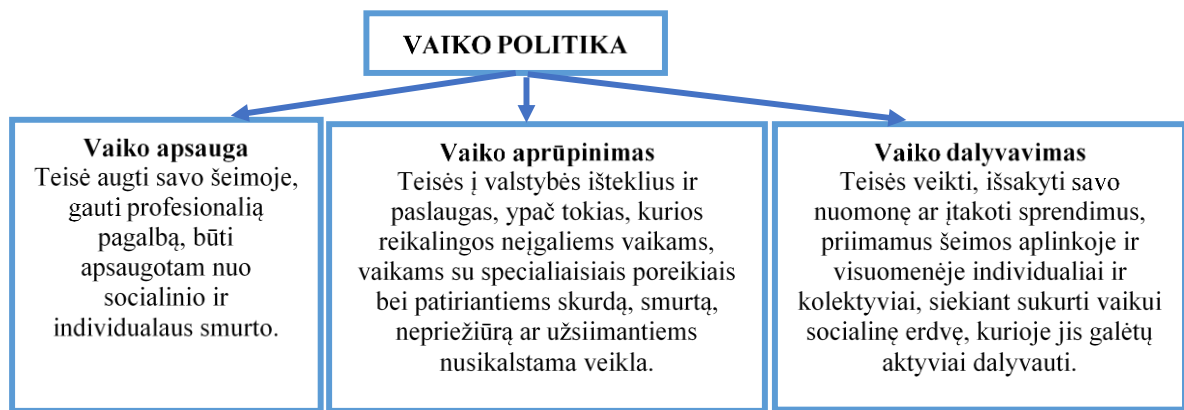
Sunkumus patiriančiose šeimose dažni konfliktai ir barniai, todėl vaikas, augantis sunkumus patiriančioje šeimoje, yra privestas palaikyti kažkurio ir konfliktuojančių tėvų pusę. Labai dažnais atvejais vaikas pasirenka tą tėvą (dažniausiai mamą) prie kurį šeimoje kitas sutuoktinis smurtauja ir bando jį apginti bei užstoti, kas lemia tai, kad vaikas tada ir pats patiria smurtą arba pat pradeda smurtauti. Dažnais atvejais, kai tėvai tarpusavyje konfliktuoja, jie vaikui meluoja, teigdami, kad šis konfliktas yra nieko tokio ir tai tik pokalbis. Dažniausiai konfliktai pasitaiko šeimose, kuriose yra vartojamas alkoholis. Kaip tėvai konfliktuoja tarpusavyje, jiems neįdomu, ką išgyvena jų vaikas bei kokius jausmus jis jaučia, atstumiamas vaiko noras augti normalioje, vienas kitą mylinčioje šeimoje. Dažnai kaip tėvai vartojantys

alkoholį konfliktuoja, tokios šeimos nepalaiko emocinių ryšių, o vaikai nejaučia tėvų priežiūros dėl sveikatos, ugdymo ir pan.

Taigi, galima teigti, kad vaiko gerovė apima vaiko teises, kurios padeda vaikui jaustis saugiai bei užtikrina jo saugumą. Dažnai moksliniuose šaltiniuose vaiko gerovės užtikrinimas pateikiamas, kaip socialinės politikos dalis, kas padeda užtikrinti būtiną socialinę vaiko raidą, kad būtų užtikrinta jo gyvenimo kokybė. V. Gudžinskienė ir R. Raudeliūnaitė (2016) socialinės politikos terminą apibūdina kaip valstybės pastangas savo institucijų pagalba užtikrinti piliečiams lygias galimybes bei teises į būstą, sveikatos apsaugą, švietimą, socialinę apsaugą, socialines ir teisines paslaugas. Remiantis minėtų autorių socialinės politikos apibūdinimu bei kitais šaltiniais analizuojančiais vaiko gerovę, galima pastebėti, kad vaiko gerovės užtikrinimas siejasi su suteikiamomis galimybėmis vaikui sveikai maitintis, gauti tinkamą sveikatos priežiūrą, gauti galimybę dalyvauti ugdymo procesuose bei turėti galimybes socializacijai. Vaiko gerovės užtikrinimą apima ne tik vaikui suteikiamos socialinės paslaugos, bet ir suteikiama kompleksinė pagalba, kuri apima švietimo sistemą, sveikatos priežiūrą, šeimai palankią mokesčių politiką bei vaiko teisių apsaugą bei globą.

Kaip nurodo I. Degutienė (2010), „vaiko gerovės vieta ir reikšmė įvairiose valstybėse yra skirtinga: jeigu vienoje šalyse valstybės intervencija į šeimą, siekiant apsaugoti vaiko teises, yra laikoma savaimė suprantamu dalyku, tai kitur valstybės įsikišimas yra toleruojamas tik išimtiniais atvejais“. Pavyzdžiui, Lietuvoje pabrėžiama, kad valstybė negali kištis į normalų šeimos gyvenimą, tačiau jai tenka prievolė įtvirtinti palankumą šeimai ir jai padėti (Degutienė, 2010). Be to, kaip nurodo minėta autorė, vaiko gerovės užtikrinimas taip pat priklauso nuo valstybės istorinio paveldo, ekonominės, socialinės bei kultūrinės aplinkos, šalies politikos tradicijų, politinio požiūrio į vaikų apsaugą bei šalyje vyraujančios politinės kultūros.

Lietuvoje vaiko gerovė užtikrinama, remiantis vaiko politikos komponentais, kurie apima vaiko apsaugą, vaiko aprūpinimą bei vaiko dalyvavimą (žr. 1 pav.).

1 pav. Vaiko gerovės sudėtinės dalys vaiko politikos kontekste

Šaltinis: Baliūnevičiūtė (2013).

Kaip nurodo Baliūnevičiūtė (2013), „teisė į apsaugą apima teisę būti teisiškai apsaugotam nuo šiurkštaus elgesio, nepriežiūros ir diskriminacijos, teisė į aprūpinimą apima teisę gauti deramą išlaikymą, teisę į nemokamą mokslą, teisę į tinkamą sveikatos ir socialinę priežiūrą, bei teisinę apsaugą, teisė į dalyvavimą apima teisę laisvai reikšti savo nuomonę bei dalyvauti visuomenės gyvenime“. Svarbu paminėti ir tai, kad į vaiko interesų sąvokos turinį yra įtrauktos ir vaiko teisės: gyventi ir augti saugioje aplinkoje, būti sveikam, turėti teisę į asmeninį ir socialinį gyvenimą, asmens neliečiamumą, gyvenamąjį būstą, teisę į mokslą ir t.t. (Baliūnevičiūtė, 2013).

Vienokių ar kitokių teisių įgyvendinimas užtikrina vaiko interesus, tokiu būdu vaikas gali laisvai augti, vystytis ir būti pilnateisiu visuomenės nariu, tačiau nurodytos vaiko teisės yra ne vienodai apibrėžtos reguliuojančiuose įstatymuose. Kai kuriuose įstatymuose vaiko teisės apibrėžtos tiksliai ir aiškiai, siekiant įgyvendinti vaiko poreikius, bei numatytos taisyklės kaip tai pasiekto. Viena iš tokių teisių, vaiko teisė į mokslą. Įgyvendinant šią vaiko teisę, turime aiškiai apibrėžtą LR Konstitucijos (1992) 41 str. 1 d., kuriame aiškiai reglamentuota, kad vaikui, iki 16 metų mokslas yra privalomas. Šiuo kartu vaiko teisė yra tiksliai apibrėžta bei reglamentuota. Bet, apžvelgus vaiko teisę į gyvenamąjį būstą, pastebėta, kad vaiko teisės nėra tiksliai apibrėžtos. Vaiko teisių neapibrėžtumai kai kuriuose teisės aktuose dažnai sukelia teisinius problemas, kurios nulemia sunkumus teismų praktikoje ginant vaikų teises (Human Rights Commission, Human Rights in New Zealand, 2010). Pavyzdžiui, Jungtinių tautų Vaiko teisių konvencija (1995) numato, kad „valstybės dalyvės gerbia vaiko, kuris išskiriamas su vienu ar abiem tėvais, teisę nuolat su jais bendrauti, išskyrus atvejus, kai tai nesuderinama su vaiko interesais“ (9 str. 3 d.). Ši tarptautinė nuostata yra perkelta ir į LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (1996). Tačiau kaip rodo santuokos nutraukimo teismų praktiką, dažniais

atvejais yra nepaisoma vaiko interesas, kai vaikas turi teisę bendrauti su abiejais tėvais, o tai nėra užtikrinama. Pavyzdžiui, tėvams gyvenant skyrium skirtingose valstybėse, vaikui nėra galimybės bendrauti su tėvais, tokia pat situacija galima netgi tuomet, kai abu tėvai gyvena toje pačioje valstybėje, tačiau vienas iš tėvų manipuliuoja vaiko teisių apsauga ar gerove, siekia tik savo interesų, ir taip pažeidžia vaiko ir kito tėvo interesus (Kairienė ir Jekaitytė, 2010).

Apibendrinant vaiko gerovės sampratą, galima teigti, kad vaiko gerovė tai vaiko gyvenimo sąlygų bei jo teisių užtikrinimas, suteikiant vaikui galimybės gyventi pilnavertišką gyvenimą bei augti pilnavertiškoje šeimoje. Vaiko gerovės užtikrinimą lemia kompleksinė pagalba vaikui, kai jam suteikiamos reikiamos socialinės paslaugos, tinkamas aprūpinimas bei suteikiamas švietimas, sveikatos priežiūra, vaiko teisių apsauga.

1.3. Vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo problema

1.3.1. Vaiko teisė į gerovės užtikrinimą

Vaikai yra laikomi viena pažeidžiamiausių visuomenės grupių, kurios teisių užtikrinimas ir apsauga reikalauja ypatingo dėmesio (Kairienė, 2012; Wadsby, 2012). Ratifikavusi Jungtinių Tautų Organizacijos vaiko teisių konvenciją (1995), Lietuva įsipareigojo kiekvienam vaikui garantuoti tokią apsaugą ir paramą, kuri kaip galima labiau atitiktų jo interesus ir teisių įgyvendinimą. Vaiko gerovės užtikrinimas laikomas vienu svarbiausiu prioritetu „Europa 2020“ bei Lietuvos pažangos strategijos „2030“ dokumentuose. Abiejuose dokumentuose nurodoma, kad užtikrinant vaiko gerovę bei sprendžiant vaiko socialines atskirties problemas, svarbu ne tik užtikrinti vaiko materialinę gerovę bei saugumą, bet ir suteikti vaikui galimybes realizacijai. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad bendro pobūdžio priemonės, kuriomis siekiama visų vaiko gerovės, būtų derinamos su tikslinėmis priemonėmis, skirtomis nepalankiausioje socialinėje padėtyje esantiems vaikams (Gudžinskienė, Raudeliūnaitė ir Uscila, 2016).

Pasak K. Covell, R. B. Howe ir J. C. Blokhuis (2018), viešojo politika formuoja vaiko kaimyninę aplinką, mokyklų sistemą, suteikia paramą vaikams ir jų tėvams, nustato vaikų vystymosi kryptis, t. y. kuriama vaikams ir šeimai palanki aplinka, skatinamas sveikas vaiko vystymasis. Pasak J. Dudaitės ir B. Kairienės (2017), vaiko gerovė konkrečioje valstybėje, visų pirma, priklauso nuo valstybės ir visuomenės požiūrio į vaiką kaip lygiavertį, tačiau pažeidžiamą visuomenės narį, kurio apsauga yra prioritetinga valstybės sritys.

Lietuvoje vaiko gerovės užtikrinimą lemia Lietuvos Respublikos konstitucija (1992), Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (2017) ir kiti teisės aktai (Dajasovė, 2020).

Lietuvos Respublikos konstitucijos (toliau – Konstitucija) (1992) III skirsnyje „Visuomenė ir valstybė“ nurodoma, kad „nepilnamečius vaikus gina įstatymas“ (39 straipsnis), „asmenims iki 16 metų mokslas privalomas“ (41 straipsnis), „tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti“ (38 straipsnis), „valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą“ (40 straipsnis).

Lietuvoje vaiko gerovės užtikrinimą reglamentuoja Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (2017), kurio paskirtis „užtikrinti vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą, stiprinti tėvų ir kitų vaiko atstovų pagal įstatymą atsakomybę ir galimybes rūpintis vaiku, užtikrinti vaiko interesus, nustatyti pagalbos vaikui ir šeimai ar kitiems jo atstovams pagal įstatymą organizavimo pagrindus, <...> apibrėžti vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmus, vaiko teisių apsaugos sistemos institucijas, jų veiklos teisinius pagrindus ir bendrąsias atsakomybės už vaiko teisių pažeidimus nuostatas“ (1 str. 1 p.).

Lietuvoje, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, atlikta ne vieno Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK) (2000) straipsnio pataisa, kuri įsigaliojo nuo 2018 m. liepos 1 d. LR CK yra vienas iš pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teises, tėvų pareigas, vaiko globą (rūpybą) ir įvaikinimo klausimus (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2018).

Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (2018) įsigaliojusios ne vieno straipsnio, ginančio vaikų teises, pataisos itin pakeitė vaiko globos sistemos praktiką, kuri priklauso nuo vaiko teises atstovaujančių institucijų, socialinių darbuotojų bei kitų specialistų veiklos. Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (2018) reglamentuojama, kad siekiant vaiko gerovės užtikrinimo, reikalingi žingsniai pereinant nuo institucijose teikiamos vaiko globos prie šeimoje teikiamos globos. Siekiant tokio perėjimo reikalingi ne tik tam tikri išteklių, laikas, politinis pagrindas (valstybės bei savivaldybių pritarimas), o ir tinkamas socialinių darbuotojų, dirbančių vaiko gerovės užtikrinime, paruošimas bei jų įgalinimas tinkamai spręsti vaikų problemas vykstant ekonominiams, politiniams, socialiniams, kultūriniais globalizacijos pokyčiams.

Kaip reglamentuojamas vaiko gerovės užtikrinimas kituose teisės aktuose, pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. Vaiko teisių apsaugos sistemos reformos įgyvendinimas: socialinių darbuotojų patirtis

Vaiko teisės	Vaiko teises užtikrinantys teisės aktai
Teisė į formalųjį ir neformalųjį švietimą, savišvietą, švietimo pagalbos teikimą	Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011, AR 2015-07-10) ir kiti teisės aktai
Sveikatos priežiūra	Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas (2002, AR 2020-01-01) ir kiti sveikatos priežiūrą reguliuojantys įstatymai bei teisės aktai
Vaiko kilmės nustatymas, vaiko ir vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą tarpusavio teisės ir pareigos, įvaikinimo, globos (rūpybos), kiti civiliniai teisiniai santykiai	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000, AR 2020-01-01), Civilinės būklės aktų registravimo tvarkos įstatymas (2015, AR 2019-09-01) ir kiti teisės aktai
Mokinių nemokamo maitinimo ir kitos paramos mokinio reikmenims įsigyti skyrimo sąlygos, jos dydžiai ir finansavimas	Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas (2006, AR 2020-01-01)
Vaiko įdarbinimas, sveikatos patikrinimas ir jų galimybės dirbti konkretų darbą	Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2016, AR 2020-01-01), Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (2003, AR 2019-12-11), kiti įstatymai ir teisės aktai
Vaiko apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje	Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (2011, AR 2018-07-01)
Vaiko autoriaus teisių į jo kūrinius įgyvendinimas ir apsauga, vaiko teisės į jo išradimus apsauga	Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (2003), Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (1994, AR 2018-05-01)
Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistema	Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007, AR 2018-07-01) ir kiti teisės aktai
Apsauga nuo nusikalstamų veikų	Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000, AR 2020-01-01) ir Baudžiamojo proceso kodeksas (2002, AR 2020-01-01)
Vaiko teisių pažeidimai švietimo, sveikatos priežiūros įstaigose ir kitose institucijose bei įstaigose	Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000, AR 2020-01-01), Administracinių nusižengimų kodeksas (2015, AR 2020-01-02), Civilinis kodeksas (2000, AR 2020-01-01) ir kiti teisės aktai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis įstatymais.

1 lentelėje matyti, kad vaiko teisių apsauga įtvirtinta pagrindiniuose šalies įstatymuose – Administracinių nusižengimų kodekse (2015), Civiliniame kodekse (2000), Baudžiamajame kodekse (2000), taip pat Švietimo įstatyme (2011), Darbo kodekse (2016), Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme (2011), Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme (2007), sveikatos priežiūrą reguliuojančiuose įstatymuose bei kituose įstatymuose ir juos papildančiuose teisės aktuose. Verta paminėti ir tai, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (2017, AR 2020-01-01) įgyvendinama 2011 m. Europos Parlamento ir Tarybos

direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija.

V. Gudžinskienė ir kt. (2016) nurodo, kad šeima yra pagrindinė institucija, įgyvendinanti vaiko teises. Autoriai pabrėžia, kad šeima yra svarbiausia vaiko bendruomenė, kurioje vaikas pirmiausia ir daugiausia visko išmoksta. Tėvai perteikia vaikams savo patirtį, visuomenei priimtinas taisykles bei normas, rengia vaiką gyvenimui ir užtikrina saugumą. G. Jančiauskytė, A. Širiakovienė ir A. Plaušinitienė (2013) pažymi, kad tėvams nepajėgiant atlikti savo pareigų, jų funkcijas padeda atlikti vaikui socioedukacinę pagalbą teikiančios institucijos.

V. Gudžinskienė, R. Raudeliūnaitė ir R. Uscila (2016) įvardija vaiko teises, kurios turi būti įgyvendinamos, užtikrinamos ir apsaugomos: teisė į asmens neliečiamybę, teisė būti laisvam, sveikam, gerbiamam, nediskriminuojamam, prižiūratam, išlaikomam, ugdomam, teisė išreikšti savo nuomonę, augti šeimoje, teisė į poilsį, laisvalaikį. Visos vaiko teisės yra įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1999). Jame akcentuojama, jog yra svarbu užtikrinti vaiko egzistencijos, vystymosi, apsaugos bei dalyvavimo teisių apsaugą tiek šeimose, tiek vaiko ugdymo institucijose (Kerulienė, 2008).

Vaiko teisę į šeimos globą, priežiūrą ir šeimos ryšius galima laikyti viena iš plačiausiai tarptautinės bendrijos pripažįstamų vaiko teisių (Sagatys, 2006). Kaip nurodo Sagatys (2006), „šiuolaikinė socialinė teisinė valstybė įgyja pagrindą atskirti vaiką nuo tėvų tik tada, kai yra išnaudotos visos galimos priemonės apsaugoti vaiko interesus neatskiriant jo nuo šeimos“. L. Gvaldaitė ir S. Šimkonytė (2016) akcentuoja, kad vaikas, kuris laikinai arba visam laikui yra netekęs savo šeimos aplinkos, arba kuris dėl savo interesų negali toje aplinkoje būti, turi teisę į ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir paramą. Todėl jei vaikas dėl tam tikrų socialinių problemų negali gyventi savo šeimoje, valstybė jam suteikia galimybę laikinai arba remianti nuolatine globa, gyventi globos institucijoje ar globėjų šeimoje. Verta pažymėti, kad šios globos formos ir rūšys, įtvirtintos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (2000), nesikeičia jau daugiau kaip 20 metų.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių vaikai Lietuvoje netenka tėvų globos, yra nesirūpinimas vaiku, jo nepriežiūra, netinkamas ugdymas ir nesaugi aplinka, naudojamas smurtas prieš vaiką, – daugiausia dėl tėvų priklausomybių problemos ir socialinių įgūdžių stokos (Gvaldaitė ir Šimkonytė, 2016).

Remiantis V. Mikelėnu (2009), vaiko teisės klasifikuojamos į kelias grupes: asmenines neturtines, turtines (ekonomines), socialines, politines. 2 lentelėje pateikiamos pačios svarbiausios vaiko teisės.

2 lentelė. Vaiko teisių skirstymas

Vaiko teisių tipai	Vaiko teisių tipų detalizavimas
Asmeninės neturtinės teisės	Teisė į gyvybę Teisė reikšti savo nuomonę Teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę
Turtinės vaiko teisės	Teisė į nuosavybę Teisė į materialinį išlaikymą Teisė sudaryti sandorius
Politinės vaiko teisės	Teisė į pilietybę Teisė į pabėgėlio statusą
Socialinės vaiko teisės	Teisė į lygiateisiškumą ir nediskriminavimą Teisė į apsaugą ir paramą netekus tėvų Teisė į socialinį aprūpinimą Teisė į geras gyvenimo sąlygas, būtinas normaliai vaiko raidai Teisė į švietimą Teisė būti apsaugotam nuo bet kokio išnaudojimo ir kenksmingo bei pavojingo darbo Teisė į poilsį ir laisvalaikį Teisė į informaciją Teisė į apsaugą nuo bet kokios prievartos ir eksploatacijos

Šaltinis: Mikelėnas, 2009.

Pateiktoje lentelėje matyti, kad vaikas turi daugiausiai socialinių teisių kurios siejasi su vaiko lygiomis teisėmis, vaikų apsauga bei parama jam tapus našlaičiu, vaiko socialiniu aprūpinimu, teisėmis į geras gyvenimo sąlygas, švietimu, apsauga nuo išnaudojimo, laisvalaikiu, teisėmis į informaciją bei apsauga nuo prievartos. Turtinės vaiko teisės apima teisės į nuosavybę, materialinį išlaikymą bei galimybę sudaryti sandorius. Politinės vaiko teisės siejasi su vaiko pilietybė bei pabėgėlio statusu. Asmeninės neturtinės vaiko teisės apima vaiko teisę reikšti savo nuomonę, asmeninio gyvenimo teisę bei pačią svarbiausią teisę – teisę į gyvybę.

Žmogaus teisę į gyvybę užtikrina gana plati teisinių priemonių sistema, įtvirtinta Konstitucijoje (1992) ir daugelyje kitų įstatymų. Žmogaus teisė į gyvybę pirmiausia reglamentuota teisiškai, ją saugo moralės, religijų ir kitos socialinės normos (Sagatys, 2006). Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996) ši teisė taip pat išskiriama kaip pagrindinė ir neatimama: „Kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi ir augi“ (7 str. 1 p.). Jungtinių Tautų Vaiko Teisių Konvencija (1995) taip pat įpareigoja valstybes dalyves pripažinti kiekvieno vaiko neatimamą teisę gyventi.

Apibendrinant vaiko teises į gerovės užtikrinimą, galima teigti, kad vaiko gerovę užtikrina Lietuvos Respublikos konstitucija, Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas bei kiti teisės aktai, susiję su vaiko sveikatos užtikrinimu, švietimu, socialine apsauga bei priežiūra. Kaip rodo išanalizuoti moksliniai šaltiniai, pagrindinis vaiko teisių į gerovę užtikrintojas yra jo šeima.

1.3.2. Vaiko dalyvavimas įgyvendinant teisę į savo gerovę

Europos Tarybos Ministrų komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo (Council of Europe, 2011) pažymima, kad vaiko nuomonės išreiškimo procese įvairūs kompetentingi specialistai turi aktyviai bendradarbiauti, siekiant visiško vaiko poreikių supratimo ir jo teisinės, psichologinės, socialinės, emocinės, fizinės ir kognityvinės būklės nustatymo. Pasak Ž. V. Jonynienės ir P. Martinavičiūtės (2014), tai turėtų būti atlikta, siekiant išvengti manipuliacijos vaiko nuomone ir geriausiai užtikrinti jo interesus. Vaiko gerovė turi būti užtikrinta, atsižvelgiant į vaiko nuomonę. Vaiko gerovė priklauso nuo paties vaiko ir jo nuomonės išsakymo ir išklausymo. Vaiko nuomonės nustatymas yra didelis iššūkis Vaiko teisių apsaugos (toliau – VTA) specialistams, nes „siekiant įgyvendinti vaiko teisę priimtinais būdais išreikšti savo nuomonę į visus su juo susijusius klausimus, reikia ypač gero pasirengimo, pakankamo psichologinių, teisinių žinių banko, bendradarbiavimo nuostatos ir įgūdžių“ (Jonynienė ir Martinavičiūtė, 2014, p. 36). Į vaiko gerovę turėtų būti kreipiamas dėmesys, išsamiai įvertinus vaiko interesus, aplinkos veiksnius, kurie palaiko ir skatina vaiko raidą bei užtikrina vaiko gerovę (Dervinytė-Borganzoni ir Gutauskienė, 2014).

Vaiko gerovės užtikrinimas, vaikų teisės apsaugos specialistų požiūriu, labai priklauso nuo to, ką vaikas pasakoja apie gyvenimą sunkumus patiriančioje šeimoje ir jo išklausymo. Mokslinėje literatūroje dažnai kyla klausimas apie tai, kiek vaiko nuomonės išklausimas priklauso siekiant užtikrinti vaiko gerovę. H. Roberts (2017), Ž. V. Jonynienės ir P. Martinavičiūtės (2014) teigimu, svarbu ne tik išklaudyti vaiko nuomonę, bet ir tinkamai į ją atsižvelgti. Pasitaiko atvejų, kai vaiko išsakyta nuomonė apie jo gerovę, neatsižvelgiant į jo norus. Vadinasi, nors vaiko nuomonė ir išsakoma, tačiau į ją ne visuomet realiai įsiklausoma (Jonynienė ir Martinavičiūtė, 2014; Roberts, 2017; Limantė ir Račkauskienė, Burneikienė, 2018). Kita problema, kai vaiko nuomonei gali būti daroma įtaka iš suaugusiųjų pusės (Jonynienė ir Martinavičiūtė, 2014; Roberts, 2017; Limantė ir Račkauskienė-Burneikienė, 2018). Pasitaiko atvejų, kai vaiko nuomonę ir apsisprendimą nulemia aplinkybės, nors vaikui

nedaroma jokia pašalinė įtaka. Vis dėlto dažniausiai vaiko nuomonę ir apsisprendimą lemia tėvų gyvenimo būdas arba jų elgesys, būdo bruožai (Kairienė ir Jekaitytė, 2010). Net jei į vaiko nuomonę ir neatsižvelgiama, vaikui turi būti paaiškinama, kodėl. E. Žiobienė (2013) tvirtina, kad vaiko gerovė nebūtinai gali sutapti su geriausių jo interesų užtikrinimu, todėl suaugusiųjų pareiga yra nurodyti vaikui, kodėl priimamas kitoks sprendimas, negu jis norėtų.

Kaip nurodo kai kurie mokslininkai, ne visada vaiko pasakojimas bei jo išklausymas gali lemti vaiko gerovės užtikrinimą. L. Kudinavičiūtės-Michailovienės (2013) manymu, vaiko nuomonės nereikėtų suabsoliutinti, nes būtina atsižvelgti ne tiek į vaiko amžių, kiek į jo brandumą. Nustačius vaiko nepakankamą brandumą, kad išreikštų savo nuomonę, jai turi būti skiriama mažiau dėmesio arba visai neatsižvelgiama (Jonynienė ir Martinavičiūtė, 2014; Limantė ir Račkauskienė-Burneikienė, 2018).

2017 m. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga kartu su Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisija organizavo konferenciją – diskusiją „Ko reikia, kad vaiko teisės būtų užtikrintos?“, reaguojant į pranešimus viešojoje erdvėje bei Kontrolieriaus praktikos atvejus: atsakingų institucijų nereagavimas, netinkamas reagavimas į pranešimus apie vaiko teisių pažeidimo atvejus; vaiko, susidūrusio su teisingumo sistema, teisių apsaugos ir pagalbos jam teikimo problemos; geranoriško, aktyvaus bei efektyvaus institucijų (Vaiko teisių apsaugos skyrių ir kitų savivaldybių administracijų struktūrinių padalinių, teritorinių policijos įstaigų, prokuratūrų, švietimo įstaigų, sveikatos priežiūros įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, kt.) bendradarbiavimo trūkumas, institucijų (specialistų) susipriešinimas, pagarbos vaikui ir jo teisėms trūkumas, t.t. Po renginio VTA kontrolierė pateikė siūlymus Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos pirmininkui dėl teisės aktų tobulinimo bei priemonių, kurios padėtų siekti kiekvieno vaiko tinkamo teisių įgyvendinimo ir apsaugos (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos Ataskaita, 2018).

Taigi, siekiant užtikrinti vaiko teisę į saugumą, VTA institucijų atstovai atstovauja vaikams visur, kur tik prireikia jiems pagalbos. Tai gali būti atstovavimas vaikui kai vyksta vaiko apžiūra sveikatos priežiūros institucijose, kurią inicijuoja policija ar kitų institucijų atstovai, gavę pranešimą apie tai, kad vaikas patyrė smurtą ar kitaip buvo pažeistos teisės, dėl kurių pažeidimo reikalinga medicininė apžiūra. Remiantis Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos Ataskaita (2018), galima teigti, kad „vaiko teisių pažeidimo atvejais turi būti reglamentuotas vaiko atstovų pagal įstatymą dalyvavimas ir jų nušalinimo galimybės, pavedant vaiko atstovavimą VTA skyriui ar kitam kompetentingam fiziniam arba juridiniam asmeniui“. Be to, svarbu išanalizuoti, kokios yra užtikrinamos ir

kokios pažeistos vaiko teisės (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos Ataskaita, 2018).

Apibendrinant vaiko dalyvavimą įgyvendinant teisę į savo gerovę, galima teigti, kad vaikas turi teisę papasakoti kas vyksta jo šeimoje bei turi būti išklašytas atitinkamų specialistų, kurie siekia užtikrinti jo gerovę. Žinoma, kad į vaiko pasakojimą reikia atsižvelgti tuo atveju, jei vaikas yra tinkamo amžiaus ir brandos.

1.3.3. Sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę

Prieš įvardijant, kokios galimybės gali būti šeimai, kuri patiria sunkumus, užtikrinti augančio vaiko gerovę, pirmiausia, tikslinga įvardyti, kokius sunkumus vaikas patiria tokiose šeimose.

J. Buzaitytė-Kašalynienė ir kt. (2018) išskiria nepalankius aplinkos veiksnius – aplinkos sąlygas arba aplinkybes, didinančias nepageidaujamas pasekmes tolygiai vaiko raidai. Kuo daugiau nepalankių, rizikos veiksnių veikia, tuo sunkesnes pasekmes jie gali sukurti (Kerig, Ludlow ir Wenar, 2012). Autoriai Buzaitytė-Kašalynienė ir kt. (2018) nurodo tokius mikrosocialinės aplinkos nepalankius veiksnius:

- a) nuolatiniai tėvų (globėjų, rūpintojų) tarpusavio nesutarimai, pykčiai, bėrniai, vaikams girdint, įtraukiant vaikus, verčiant juos rinktis vieno iš tėvų (globėjų, rūpintojų) pusę;
- b) bet kokios formos smurtas artimoje aplinkoje (šeimoje);
- c) vaiko apleistumas ir nepriežiūra: netenkinami vaiko socialiniai, emociniai, edukaciniai, sveika tos poreikiai.

Kaip nurodo R. Barkauskienė ir A. Zacharavičiuenė (2019), „vienas rizikos veiksnys dažniausiai nelemia priežasčių, o juo labiau nėra vienos vaiko elgesio ir emocinių sunkumų priežasties – tą lemia veiksnių kompleksas, kuriame yra svarbus kiekis rizikos veiksnių – kuo jų daugiau, tuo pasekmės sudėtingesnės“. Kita vertus, rizikos veiksnių poveikį gali atsvėrti apsauginiai veiksniai, todėl labai svarbu suprasti, kokie jie yra vaiko socialinėje aplinkoje (Barkauskienė ir Zacharevičienė, 2019).

V. Gudžinskienė ir G. Navaitis (2016) pabrėžia, kad sunkumų patiriančioms šeimoms priskirtos šeimos, kuriose narių bendradarbiavimas ir emociniai ryšiai yra sutrikę, kurių aplinka neskatina sveikos gyvensenos ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Dažnai tokios šeimos netenkina vaiko fizinių ir emocinių poreikių, o vaikai tokiose šeimose turi daug psichologinių problemų susijusių žemu savęs vertinimu ir nemano, kad jų poreikiai yra svarbūs,

tokie vaikai dažnai neturi tinkamų socialinių įgūdžių. Sunkumus patiriančiose šeimose vaikai dažnai mato ar patiria smurtą. Tėvai, stokojantys socialinių įgūdžių, neturi galimybių jų perduoti vaikams, negeba ugdyti tinkamo elgesio modelių. (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro..., 2003).

Taip pat svarbu pridurti, kad nepriežiūra ir smurtas prieš vaikus yra aktuali socialinė problema, kuri neapsiriboja vien smurtiniu įvykiu, bet turi neigiamas ilgalaikes pasekmes (Raitasalo ir kt., 2015; Velleman ir Templeton, 2016).

Siekiant užtikrinti vaiko gerovę sunkumus patiriančioje šeimoje itin svarbiu aspektu tampa vaiko poreikių tenkinimas. A. H. Maslow (2006) teigia, kad bet kokio poreikio patenkinimas lemia charakterio formavimąsi (turimi omeny ne tik elgesio pokyčiai, bet ir charakterio struktūros pokyčiai). Norėdamas paaiškinti, kaip tai vyksta, A. H. Maslow (2006) šį reiškinį aiškina taip: pagrindinis bet kokio poreikio patenkinimo padarinys yra tai, kad jis išstumiamas iš sąmonės ir iškyla naujas, aukštesnis poreikis (Maslow, 2006).

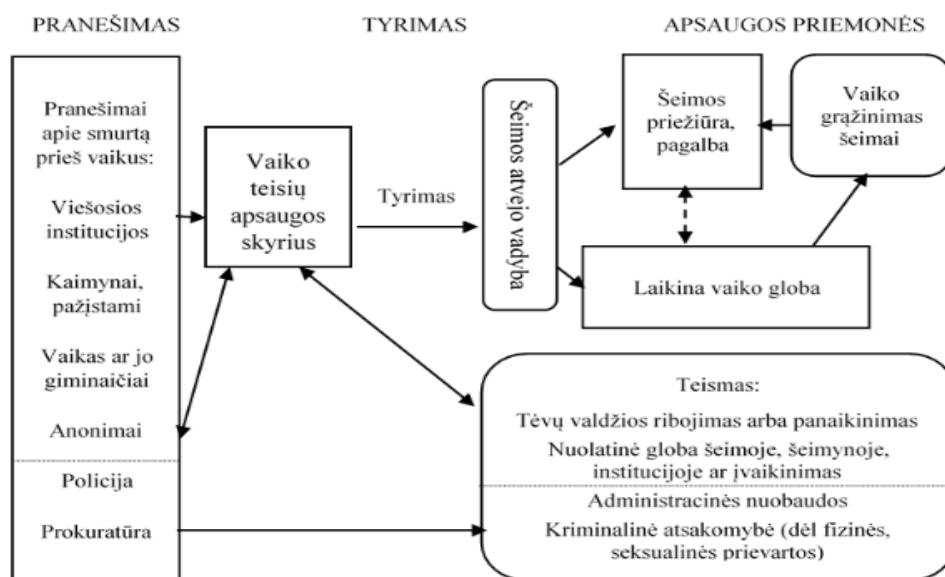
N. Sušinskaitė (2018) poreikius skirsto į biologinius ir socialinius. Kaip nurodo minėta autorė biologiniai poreikiai siejasi su poreikiais, kurie leidžia palaikyti gyvybę, o socialiniai poreikiai skatina individą augti kaip asmenybę. Socialiniai poreikiai apima bendravimą su kitais asmenimis, įsitvirtinimą visuomenėje, saviraiškos galimybes bei kt. N. Sušinskaitė (2018) „siūlo biologinius vadinti biosocialiniais, nes biologinių poreikių tenkinimo būdą sąlygoja elgesį reguliuojančios socialinės normos, etikos reikalavimas“. Todėl žmogus, tenkindamas kurį nors biologinį poreikį, kartu realizuoja ir kai kuriuos socialinius poreikius (Sušinskaitė, 2018).

Analizuojant vaiko poreikių patenkinimą sunkumus patiriančioje šeimoje, pastebima, kad priimant smurto dėl nepriežiūros prieš vaikus teisinį reglamentavimą, svarbu pabrėžti, jog tokia nuostata neįtvirtina reikalavimo tėvams vaikus ugdyti prabangoje – nuostatos tikslas yra apsaugoti vaikus nuo tyčinio žalingo elgesio, kai vaiko poreikiai nuolat piktybiškai ignoruojami (1995). Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1995) akcentuoja tėvų vaidmenį, auginant vaikus, ir valstybės atsakomybę suteikti tėvams visą būtiną pagalbą, paramą ir paslaugas, kad tėvai galėtų tinkamai rūpintis vaiku ir užtikrinti jo poreikių tenkinimą. Vaiko atėmimas iš šeimos dėl tokių priežasčių kaip šeimos skurdas, nesugebėjimas tenkinti vaiko poreikių dėl nuo šeimos nepriklausančių sąlygų ar aplinkybių – yra vaiko teisių pažeidimas (Baškienė, 2017). Vaiko atėmimas iš šeimos yra kraštutinė priemonė, taikoma tik tuo atveju, kai vaiko gyvybei ir (ar) sveikatai egzistuoja realus pavojus ar yra įrodytas ilgalaikis neigiamas poveikis vaiko raidai (Baškienė, 2017).

I. Tamutienė ir A. Laslett (2016) teigia, kad labai svarbi vaikams, gyvenantiems sunkumus patiriančiose šeimose, ne tik fizinė pagalba, bet ir paprastas pakalbinimas, atsiskleidimas. Tai, kad vaiko išklausymas yra labai svarbu, pastebi ir J. Herron ir kt. (2015): „Vaiko teisių požiūriu, supratimas, ką vaikai sako, yra labai svarbu, ir padeda jiems, siekiant suteikti paramą ir apsaugą bei sulaukti veiksmingų rezultatų“ (p. 66).

Vaikui teikiamą pagalbą sudaro įvairios paslaugos, kurios padeda tinkamai patenkinti įvairius mokymosi pasiekimams įtakos turinčius individualaus vaiko poreikius (Goštautaitė, 2017; Johnson-Staub, 2012): profilaktinės ir sveikatos priežiūros, švietimo pagalbos, popamokinio ugdymo, socializacijos paslaugos, socialinės paslaugos vaikui ir šeimai, įskaitant tėvystės įgūdžių mokymą, paramą sėkmingai tėvystei.

Vieni svarbiausių pastebėjimų, kad yra būtina užtikrinti vaiko gerovę yra vaiko nepriežiūra, patiriamas smurtas bei patiriami sunkumai. Pastebėjus tokius dalykus informuojamos atitinkamos vaiko apsaugos tarnybos. Gavus pranešimą, yra atliekamas atvejo tyrimas, vėliau taikomos apsaugos priemonės: šeimos priežiūra, pagalba šeimai, laikinas vaiko atskyrimas nuo šeimos, administracinės ir kriminalinės atsakomybės taikymas esant smurtui, tėvų valdžios ribojimas ar panaikinimas, nuolatinės globos vaikui skyrimas arba įvaikinimas (Tamutienė, 2018). (žr. 2 pav.)

2 pav. Praktinis vaiko apsaugos įgyvendinimas

Šaltinis: Tamutienė, 2018.

Apibendrinant galima teigti, kad sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę siejasi su vaiko apsaugos tarnybų darbu. Jei pastebima, kad vaikas

turi socialinių problemų, yra neprižiūrėtas, prieš jį smurtauojama, pažeidžiamos jo teisės pirmiausiai atliekamas atvejo vadybos tyrimas įvardijant problemą, o tada sudaromas veiksmų planas kaip užtikrinti vaiko gerovę. Labai dažnai, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, svarbiu veiksmu tampa institucijų bendradarbiavimas. Svarbios yra ir pagalbos teikėjų asmeninės savybės, galia veikti ir keisti situaciją. Vaikams, gyvenantiems sunkumus patiriančiose šeimose, įgyvendinant jų teises, pagalbą inicijuoja ir (ar) teikia įvairių sričių ir institucijų specialistai, pradedant valstybinėmis institucijomis ir baigiant nevyriausybinėmis organizacijomis.

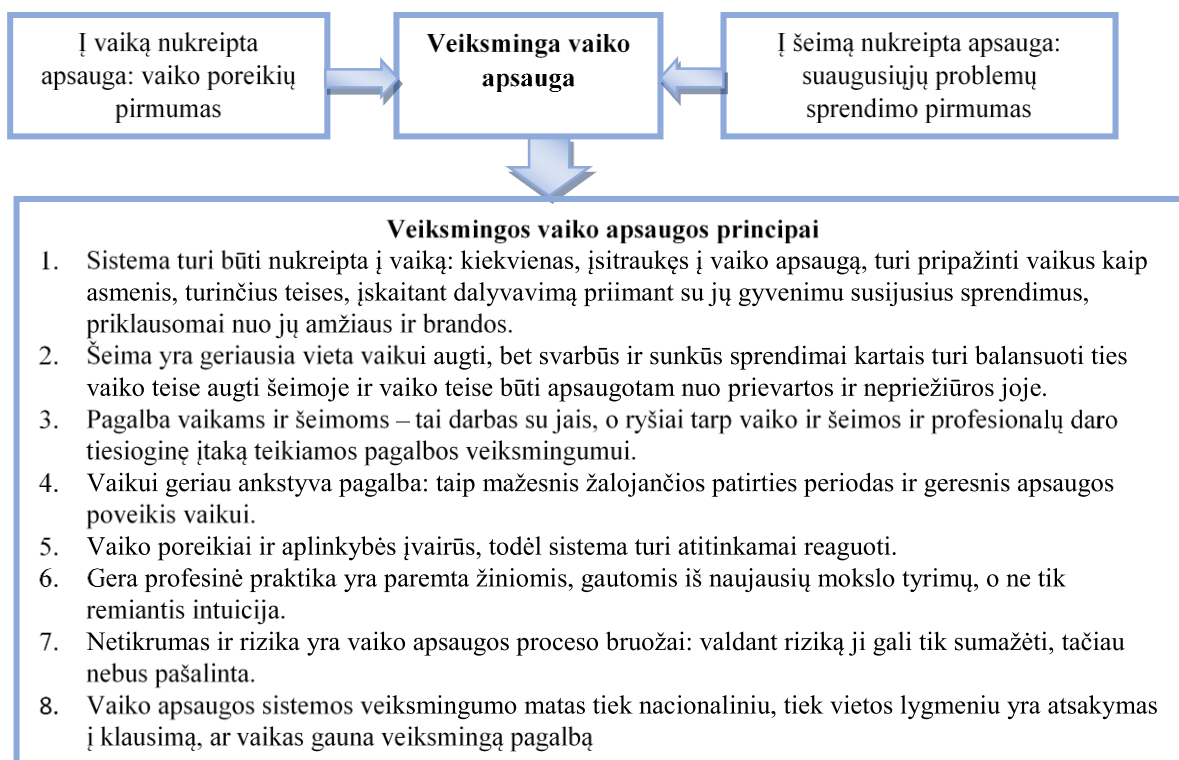
2. VAIKO, AUGANČIO SUNKUMUS PATIRIANČIOJE ŠEIMOJE, GEROVĖS UŽTIKRINIMO MODELIS

2.1. Bendrasis vaiko gerovės užtikrinimo modelis

Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras ataskaitoje pažymėjo, jog Lietuvoje yra didelė spraga tarp deklaruojamos ir praktinės vaiko apsaugos (Muižnieks, 2016). Šią problemą sprendžia ir kitos šalys, o mokslininkai vis dažniau krypta į priežastinių mechanizmų paieškas artimosios biurokratijos ar praktinės pagalbos lauke (Munro, 2011). Siekiant užtikrinti vaiko gerovę bei vaiko apsaugą dažnai susiduriama su tokiais problemomis kaip specialistams skiriamos užduotys, jų neapibrėžti vaidmenys, profesinis pasirengimas, kuriuos atliepia valstybinis socialinis bei kultūrinis kontekstas, kuris priklauso nuo valdžios požiūrio į šeimą, vaiko apsaugą bei teisinius pažeidimus susijusius su vaiko gerovės užtikrinimu. Kas be ko įstatymai bei institucijos suteikia praktines galimybes, siekiant užtikrinti vaiko gerovę bei vaiko apsaugą, tačiau pastebima daug spragų. Teoriniuose debatuose dažniausiai kalbama apie į šeimą arba į vaiką centruotas sistemas (Pösö, Skivenes ir Hestbæk, 2014). Darbuotojai, kurie sekia užtikrinti vaiko gerovę bei jo saugumą, turi būti teisingi bei atsižvelgti racionaliai į esamą situaciją, kadangi padarytos klaidos, siekiant suteikti vaikui galimą saugumą, gali turėti daug neigiamų pasekmių. Kai didesnis dėmesys yra skiriamas šeimai bei paslaugų teikimui tėvams, susiduriama su rizika, kad gali būti nepastebėta jog būtent vaikui yra reikalinga pagalba, siekiant užtikrinti jo gerovę. Tai gali baigtis vaiko mirtimi, kas ir nutiko Matukui (2017 m. pradžioje keturmetis Matukas buvo užmuštas savo artimiausių žmonių – motinos ir patėvio). Tačiau jei bus didelis dėmesys skiriamas tik vaiko poreikių tenkinimui, tėvams gali būti taikomi pernelyg griežti reikalavimai, o vaikai iš jų atimami be rimtos priežasties. Todėl siekiant apsaugoti vaiką bei užtikrinti jo gerovę, būtina remtis tiek pagalbos teikimu sunkumus patiriančiai šeimai, tiek vaikui priimant optimalius sprendimus, kaip kad nurodo Jungtinių Tautų vaiko teisių apsaugos konvencijoje. Šioje konvencijoje reglamentuojama pagalbos teikimas vaikui, bet nurodyta, kad vaikui augti geriausia aplinka yra jo šeima. Dėl šių priežasčių, siekiant užtikrinti vaiko gerovę bei jo apsaugą, yra būtinas balansas ties vaiko apsaugo bei šeimos išsaugojimu sunkumus patiriančioje šeimoje.

Įgyvendinant vaiko gerovės užtikrinimą bei jo apsaugą bei siekiant spręsti vaiko patiriamas problemas, jam suteikiant galimybę gyventi pilnavertį gyvenimą labai svarbu numatyti į kur orietuota vaiko apsaugos sistema Remiantis užsienio šalių mokslininkų (Munro, 2011; Pösö, Skivenes ir Hestbæk, 2014) suformuotomis vaiko apsaugos sistemomis,

pateikiamas vaiko gerovę užtikrinantis modelis, kuriame integruojamos į vaiką ir į šeimą nukreiptos apsaugos sistemos (žr. 3 pav.).

3 pav. Vaiko apsaugos analizės teorinis modelis

Šaltiniai: Munro, 2011; Pösö, Skivenes ir Hestbæk, 2014.

Kaip matyti pateiktame paveiksle, veiksminga vaiko apsauga priklauso nuo į vaiką nukreiptos apsaugos (vaiko poreikių tenkinimo pirmumas), į šeimą nukreiptos apsaugos (suaugusiųjų problemų sprendimo pirmumas) bei veiksmingus vaiko apsaugos principus. Veiksmingos vaiko apsaugos principai apima, vaikų teisių užtikrinimą, vaiko teisės augti šeimoje, pagalbos teikimą vaikui ir šeimai, ankstyvos pagalbos teikimą vaikui, kreipimas dėmesio į vaikų poreikių skirtingumą, profesinę praktiką, netikrumą bei riziką vaiko apsaugos procese bei vaiko apsaugos sistemos matą.

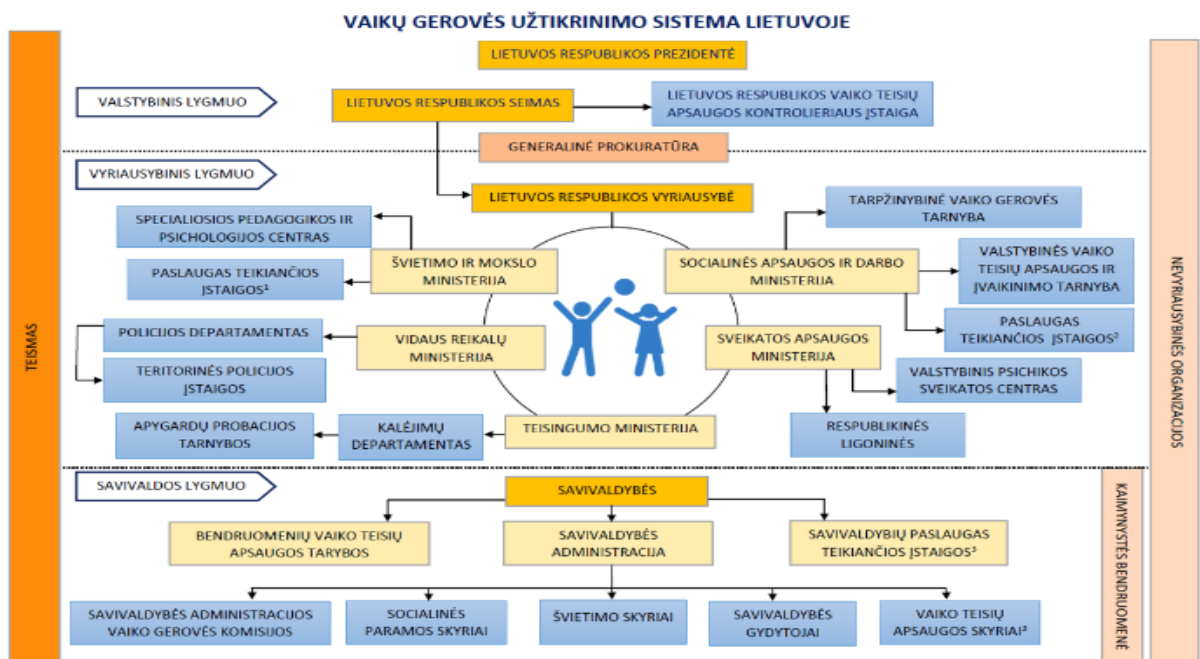
Į šeimą nukreipta vaiko apsaugos sistema gali būti tik teoriškai pagrįsta, ypač nepriežiūros, smurto atvejais, nes susitelkus į paslaugas suaugusiesiems vaikai tampa „nematomi“ (Forrester, 2016; Thompson, 2015; Baluta, 2014). Vadovaujantis tokiu požiūriu, galima daryti prielaidą, jei bus suteikta reikiama pagalba šeimai bei bus sprendžiamos vaiko tėvų problemos, vaiko gerovė bus užtikrinta.

Apibendrinant galima akcentuoti, kad modeliuojant vaiko gerovės užtikrinimą yra svarbu išsiaiškinti, kaip šeimoje tenkinami vaiko poreikiai, atsižvelgiant į jo fizinius, psichinius bei socialinius interesus, ir kaip priimami sprendimai dėl jo saugumo ir gerovės. Kai sunkumus patirianti šeima turi problemų, įvairios institucijos ir jose dirbantys socialiniai darbuotojai ar kiti specialistai, siekdami patenkinti vaiko poreikius ir užtikrinti vaiko gerovę, dirba su visa šeima, susitelkia į pagalbą šeimai, kad ji įveiktų patiriamus sunkumus. Tačiau vaiko gerovė priklauso ir nuo paties vaiko, jo poreikių bei norų.

Kadangi prie vaiko gerovės užtikrinimo prisideda daug institucijų ir specialistų, sekančiuose skyriuose apžvelgiamas institucijų bei socialinių darbuotojų vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę.

2.2. Institucijų vaidmenys vaiko gerovės užtikrinimo modelyje

Kaip rodo mokslinių šaltinių analizė, kiekviena sritis, užtikrinanti vaiko gerovę, turi savo specialistą, kurie pagal turimas kompetencijas bei jiems sudarytas galimybes, teikia kompleksinę pagalbą šeimai bei suteikiant socialines paslaugas padeda vaikui tiek, kiek gali, priklausomai nuo vaiko bei šeimos norų priimti teikiamą pagalbą bei noro bendradarbiauti, siekiant padėti vaikui užtikrinti jo gerovę. Bendra ir aiški vaiko gerovės užtikrinimo sistema pateikta 4 pav.

4 pav. Vaiko gerovės užtikrinimo sistemos schema Lietuvoje
Šaltinis: Griciūtė, 2017.

Kaip matyti 4 pav., visos susijusios institucijos padeda užtikrinti vaiko gerovę. Prie vaiko gerovės prisideda Lietuvos prezidentė, teismai, nevyriausybinės institucijos, kurios organizuoja kursus, padeda vaikams. Prie vaiko gerovės užtikrinimo prisideda švietimo sistemos institucijos, kurio ugdo vaiką tiek darželyje, tiek mokyklose. Sveikatos apsaugos ministerija užtikrina, kad vaikui būtų suteiktos reikalingos paslaugos, susijusios su sveikata. Prie vaiko gerovės prisideda ir savivaldybės, kurios skiria vaikams socialinę paramą. Prie vaiko gerovės prisideda ir vaiko teisių skyriai, kurie padeda užtikrinti, kad vaikai šeimose jaustųsi saugiai, nebūtų skriaudžiami.

Siekdamos užtikrinti vaiko gerovę, savivaldybių institucijos ir įstaigos (Vaiko teisių apsaugos sistema, 2020; Vaiko teisių apsaugą užtikrinančios institucijos, 2020):

1. organizuoja ir finansuoja socialinių, sveikatos priežiūros, švietimo, taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) ir kitų reikalingų paslaugų vaikui ir šeimai prieinamumą ir kompleksiskumą, teikdamos prioritetą paslaugų teikimui bendruomenėje;
2. analizuoja vaiko gerovės būklę savivaldybėje, planuoja ir užtikrina vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimą;
3. dalyvauja įgyvendinant valstybinės vaiko teisių apsaugos funkcijas ir bendradarbiauja su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ir jos teritoriniais skyriais, kitomis valstybės ir kitų savivaldybių institucijomis bei įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis vaiko teisių apsaugos srityje;
4. užtikrina vaikui ir šeimai pirminę informacinę, konsultacinę pagalbą, organizuoja socialinių paslaugų ir kitos pagalbos teikimą šeimai, užtikrina, kad socialinių paslaugų įstaigų ar kitų įstaigų, kurioms savivaldybė suteikė įgaliojimus teikti socialines paslaugas šeimai tam tikroje savivaldybės teritorijoje ar jos dalyje, vadovai laiku paskirtų atvejo vadybininkus ir pagal poreikį – kitus atvejo vadybos specialistus, rūpinasi pagalbos planuose nustatytų priemonių ir paslaugų suteikimu;
5. užtikrina koordinuotai teikiamų paslaugų šeimoms, kuriose auga vaikai, turintys specialiųjų poreikių, vengiantys lankyti mokyklą, darantys teisės pažeidimus, tinkamą organizavimą. Organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja, kaip vykdomos vaiko minimalios priežiūros priemonės savivaldybėje. Tarp institucinio bendradarbiavimo koordinatorius atsiskaito savivaldybės administracijai už vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimą, jų vykdymo eigą ir rezultatus;

6. skatina ir remia bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų veiklą vaiko teisių apsaugos srityje;
7. įpareigoja seniūnus rūpintis vaiko teisių apsauga seniūnijoje ir skatinti tėvus tinkamai rūpintis vaiko saugumu, priežiūra ir auklėjimu;
8. telkia bendram darbui su vaiku ir šeima vietos bendruomenių tarybas, šeimų tarybas, švietimo tarybas, bendruomenines vaiko teisių apsaugos tarybas, neformalius šeimų judėjimus, aktyvius bendruomenių narius ir savivaldybėje veikiančias nevyriausybines organizacijas, dirbančias vaiko gerovės srityje;
9. organizuoja ikimokyklinį, priešmokyklinį, bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą ir profesinį orientavimą, vaiko neformalųjį švietimą, nustato neformaliojo vaiko švietimo programų vykdymą per mokinių atostogas;
10. organizuoja ir tvarko savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų apskaitą; užtikrina, kad visi vaikai mokytųsi pagal privalomojo švietimo programas;
11. organizuoja ir koordinuoja švietimo pagalbos mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai teikimą, vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių vykdymą;
12. užtikrina vaiko, turinčio specialiųjų ugdymo (ugdymosi) poreikių, teisių įgyvendinimą;
13. sudaro ir tvirtina budinčių globotojų, globėjų (rūpintojų) šeimų, šeimynų ir vaiko socialinės globos institucijų, sutinkančių priimti likusį be tėvų globos vaiką bet kuriuo paros metu, sąrašą;
14. užtikrina paslaugų teikimo organizavimą asmenims, siekiantiems globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiką, taip pat globojantiems (rūpinantiems) ar įvaikinusiems vaiką (Vaiko teisių apsaugos sistema, 2020; Vaiko teisių apsaugą užtikrinančios institucijos, 2020).

Reikšmingas veiksnys, užtikrinant vaiko socialinę gerovę, drauge su valstybinio sektoriaus institucijomis Vakarų gerovės valstybėse yra trečiojo sektoriaus organizacijos, pilietinės, visuomeninės iniciatyvos dėl nevyriausybinių organizacijų lankstumo organizuojant ir vykdant veiklą (Žalimienė ir Rimšaitė, 2007; Jonutyte, 2007; Lewis, 2010; Leonavičius ir Kėrytė, 2014). Jų paslaugos pasižymi pigumu, lyginant su privataus ir viešojo sektoriaus teikiamų paslaugų kaštais, taip pat – mobilumu, teikiant visuomenei įvairias socialines paslaugas ir stiprinant socialinę sanglaudą (Pivorienė ir Abeciūnaitė, 2010). Ne mažiau svarbus aspektas – nevyriausybinių organizacijų turimas gana glaudus kontaktas su bendruomene, kurioje jos plėtoja veiklą. Tai leidžia greičiau užmegzti ryšį su pažeidžiamiausiomis socialinėmis grupėmis, suteikti joms veiksmingą pagalbą (Beneševičiūtė, 2013). Nors didžiausi gyventojų lūkesčiai, susiję su socialinės gerovės užtikrinimu tiek Lietuvoje, tiek užsienio

šalyse, vis dar tenka valstybei ir jos institucijoms bei įstaigoms, tačiau nevyriausybinių organizacijų vaidmuo toje srityje didėja. Dera pastebėti, kad užsienio šalyse tai vyksta sparčiau nei Lietuvoje (Vorevičienė, 2016).

Didelę pagalbą vaikams iš sunkumus patiriančių šeimų gali suteikti vaikų dienos centrai, kurie yra kuriami siekiant apsaugoti vaikų teises, suteikti galimybes vaikui gyventi visavertį gyvenimą bei didinti vaikų užimtumą. Vienas iš pagrindinių dienos centrų veiklos tikslų – organizuoti tinkamą vaikų užimtumą po pamokų, atitraukti vaikus nuo neigiamos socialinės aplinkos, ugdyti jų atsparumą socialinės rizikos veiksniams, tenkinti esminius vaiko poreikius ir sudaryti galimybes šeimai gauti socioeducacines paslaugas, siekiant stiprinti šeimos funkcionavimą, jos įgalinimą, užtikrinti vaiko gerovę, tinkamą ugdymą(si) bei įgyvendinti vaiko teises (Masiliauskienė ir Griškutė, 2010). Vaikų dienos centrai, teikdami kompleksines paslaugas vaikui ir jo šeimai, sudaro sąlygas išsaugoti vaiką jo biologinėje šeimoje (Kvedaravičiūtė, 2007). Ugdydami rizikos grupėje esančių vaikų asmeninius ir socialinius įgūdžius, padeda spręsti agresijos, atsiribojimo, nusivylimo bei kitas netinkamo vaikų elgesio problemas (Kairienė, 2012; Jančiauskytė, Širiakovienė ir Plaušinitienė, 2013).

E. Masiliauskienė ir V. Griškutė (2010) veiklą, vykdomą vaikų dienos centruose, skirstė į 3 grupes:

- edukacinė veikla; apima: pamokų ruošą, maisto ruošimo įgūdžių ugdymą, meninį ir darbinį ugdymą;
- sociokultūrinė veikla; apima: ekskursijų, išvykų, teminių renginių, švenčių organizavimą, lankymąsi teatre, stovyklavimą;
- materialinė pagalba; apima: nemokamą maitinimą, aprūpinimą kasdienėmis priemonėmis.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant užtikrinti vaiko gerovę Lietuvoje, daugiausiai tam dėmesio skiria savivaldybės, kurios inicijuoja ugdymo įstaigų veiklą, sveikatos priežiūrą. Kartu į veiklas yra įtraukiamos nevyriausybines organizacijos, kurios prisideda, organizuojant sunkumų patiriančių šeimų vaikams papildomas veiklas, kurios dažniausiai vykdomos vaikų dienos centruose.

2.3. Socialinio darbo vaidmuo užtikrinant vaikų, augančių sunkumus patiriančiose šeimose, gerovę

Siekdamas atlikti savo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje gerovę, socialinis darbuotojas dažnai patenka į skirtingas bei sudėtingas situacijas, kurioms turi rasti tinkamą sprendimą bei suteikti šeimai reikiamą pagalbą,

Socialinis darbuotojas turi kreipti dėmesį ir reaguoti ne tik į tokias dažnai minimas problemas, kaip piktnaudžiavimas alkoholiu, prasta būsto būklė ar vaiko nepriežiūra, kas lemia jog šeima taip pat išgyvena akivaizdų ar ne tokį krintantį į akis spaudimą ir įtampą (Dudaitė ir kt. 2012). Dažnas pasitaikantis atvejis, kad kai šeima turi daug problemų, kurios siejasi su nedarbu, depresija, patiriamu smurtu, dažnai norėdami nuo jų pabėgti vartoja alkoholį. Alkoholio vartojimas šeimoje dažniausiai ir sudaro prielaidas rasti vaiko nepriežiūrai ar kitoms problemoms. Žmonės vartojantys alkoholį dažnai kaltinami, kad jie geria, dažnai jaučia įtampą dėl to, bijo, kad iš jų bus atimtas vaikai, jiems sunku dalytis savo jausmais su kitais bei reikšti savo jausmus. Socialinis darbuotojas, siekdamas tokiai šeimai padėti, turi tinkamai reaguoti bei suprasti kokios pagalbos reikia ir kaip ji turi būti suteikta. Kai nurodo V. Dudaitė (2012), „be to, ir pats socialinis darbuotojas yra visų šių įtampų laukų dalis, galbūt jam teks įsikišti ir nustatyti ribas, o tai tėvai suvoks, kaip spaudimą ir bausmę“. Tačiau apskritai socialiniai darbuotojai turėtų ieškoti būdų mažinti išorės įtampą ir spaudimą (Dudaitė ir kt. 2012).

A. A. Kozlova (2007) pabrėžia, kad socialinis darbuotojas, dirbdamas su sunkumais patiriančiomis šeimomis, pirmiausia turi susirinkti visą informaciją apie tą šeimą, joje kylančių problemų pobūdį ir užmegzti kontaktą su ta šeima. Planuodamas paramą, socialinis darbuotojas turi bendradarbiauti su šeima (galbūt ir su kiekvienu jos nariu atskirai), rengti paramos programą. Socialinis darbuotojas šeimai turi suteikti visą informaciją, kuri galėtų jai padėti. Teikiant paramą šeimai, svarbu panaudoti visus išteklius, kurie įgalintų šeimą įveikti problemas, o taip pat svarbu akcentuoti pokyčius ir juos įvertinti (Kozlovas, Danilova ir Firsovas, 2007).

Be to įgyvendinant socialinio darbuotojo vaidmenį, labai svarbus aspektas tampa, įstatymų, norminių dokumentų bei teisės aktų supratimas. Šeimas ir jų narius ginantys įstatymai: Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1995), Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992), Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000), Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996) ir kt. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su rizikos grupės šeimomis ir taikydamas įvairias priemones, turi padėti šeimai, išgyvenančiai socialinę krizę, prisidėti sprendžiant jai iškilusias problemas.

Apibendrinant galima teigti, kad dirbdamas su sunkumais patiriamomis šeimomis, socialinis darbuotojas etapiškai įgyvendina socialinio darbo procesą, kurio tikslas – šeimos išsaugojimas ir pagalba jai problemų sprendimo procese. Pagrindinė tokių darbuotojų paskirtis – tiesioginis darbas su sunkumus patiriančiomis šeimomis: nuolatinė pagalba, šeimų kontrolė, prevencija.

3. VAIKO GEROVĖS SOCIALINĖS RIZIKOS ŠEIMOSE TYRIMAS VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖJE

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant ištirti vaiko gerovės užtikrinimą sunkumus patiriančiose šeimose, darbe atliekamas kokybinis tyrimas, pasitelkiant duomenų rinkimo metodą – pusiau struktūruotą interviu.

Tyrimo metodo pasirinkimo pagrindimas. Kokybinis tyrimas – tai toks empirinis tyrimas, kurio duomenys pateikiami žodine, vaizdine ar kita, išskyrus skaitinę, išraiška (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Atliekant kokybinį tyrimą, siekiama atskleisti tiriamojo reiškinių visybę jo įprastame kontekste; todėl kokybinio tyrimo erdvė dažnai yra kasdienis, įprastas gyvenimas su jame vykstančiomis įvairiomis veiklos rūšimis ir socialinėmis sąveikomis (Flick, 2014). Kokybiniame tyrime yra įvertinama tai, kad požiūriai ir praktikos skiriasi, nes nesutampa subjektyvios perspektyvos ir su jomis susiję socialiniai, biografiniai kontekstai (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016).

Kokybinio interviu pagrindas – atviri klausimai, į juos tikimasi gauti kiek įmanoma platesnius, išsamesnius ir atviresnius atsakymus, suformuluotus ir pateiktus paties tyrimo dalyvio, bei atspindinčius jo perspektyvą (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016).

Tyrimo metodo pasirinkimą ir įtaką darė:

- nedideli kaštai;
- trumpas duomenų rinkimo laikotarpis;
- sąlyginis duomenų apdorojimo paprastumas.

Tyrimo instrumentas. Atliekant tyrimą taikytas interviu metodas, naudojant pusiau standartizuotas klausimų gairės, kurios detalizuotos atvirais klausimais. Interviu gairės pateiktos 1 priede. Pusiau struktūruotas klausimynas, taikomas, kai iš anksto apsvarstomos pagrindinės tokio klausimyno pokalbio temos, kurias reikia aptarti, ir svarbiausi kiekvienos temos klausimai. Tačiau klausimyno struktūra yra lanksti, ji reaguoja į realaus interviu eigą. Pusiau struktūruoto interviu metu gali keistis užduodamų klausimų tvarka, jų formuluotės, leidžiama užduoti papildomų klausimų ir pan (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Pusiau struktūruotas interviu taikomas tuomet, kai tyrimu siekiama palyginti tam tikrus atvejus ar socialines kategorijas (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016).

Prieš atliekant interviu, buvo parengtas interviu scenarijus (žr. 1 priedą). Interviu scenarijuje numatyta, kad tyrėjas pradžioje prisistato, tyrimo dalyviui pristato tyrimo tikslą,

nurodo, kad, nors pokalbis bus įrašomas, tiriamojo konfidencialumas bus garantuotas duomenis renkant ir analizuojant, bei pristatant apibendrintus tyrimo rezultatus.

Pusiau struktūruoto interviu gaires sudaro 7 klausimų blokai (1 priedas):

- I gairė apima klausimus, skirtus identifikuoti socialinius-demografinius apie tiriamąjį. Klausimai atskleidžia tokias tyrimo dalyvio socialines-demografines charakteristikas kaip amžius, lytis, išsilavinimas, užimamos pareigos, socialinio darbo patirtis bei kvalifikacinis laipsnis.
- II gairė skirta išsiaiškinti, kaip tyrimo dalyviai supranta gyvenimo kokybę bei kaip ji lemia vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos gyvenimą (gairę sudaro 4 klausimai).
- III gairėje susitelkiama ties vaiko gerovės samprata ir turiniu informantų požiūriu (6 klausimai).
- IV gaire siekiama atskleisti vaiko sunkumų patiriančiose šeimose gerovės užtikrinimo problemas (10 klausimų).
- V gairė apima klausimus, susijusius su bendruoju vaiko gerovės užtikrinimo modeliu ir vaiko gerovės užtikrinimu Vilniaus rajono savivaldybėje (9 klausimai).
- VI gairėje siekiama išsiaiškinti institucijų vaidmenį vaiko gerovės užtikrinimo modelyje, kaip jį mato tyrimo dalyviai (5 klausimai).
- VII gairė skirta išsiaiškinti socialinio darbuotojo vaidmeniui, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę (5 klausimai).

Tyrimo imtis ir duomenų rinkimas. Kokybiniame tyrime dalyviai gali būti pasirenkami, taikant vieną iš metodų: tipinių atvejų atranka, ekstremalių atvejų atranka, intensyvių atvejų atranka, atvejų atranka remiantis neapibrėžtais reikalavimais (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Šiame tyrime atrenkant dalyvius, pasirinktas atvejų atrankos metodas, kuomet atranka atliekama pagal iš anksto apibrėžtus kriterijus. Apibrėžiami tam tikri kriterijai, kuriuos turi atitikti pasirenkami atvejai (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Šiame tyrime pasirinkti tokie atrankos kriterijai:

- tyrimo dalyviai yra Vilniaus rajono savivaldybės institucijose dirbantys socialiniai darbuotojai, kurie dirba su sunkumus patiriančiomis šeimomis;
- tyrimo dalyvių stažas socialinio darbo srityje ne mažesnis nei 5 metai;
- tyrimo dalyviai yra baigę socialinio darbo magistro studijas.

Vadovaujantis atrankos kriterijais, numatyta apklausti 15 socialinių darbuotojų. Apklausti penki tyrimo dalyviai. Tyrimo duomenys baigti rinkti, apsistojant ties septintuoju tyrimo dalyviu, remiantis teorinio prisotinimo principu – pradėjo kartotis tiriamųjų atsakymai.

Tyrimo atlikimo eiga. Tyrimas atliktas, remiantis I. Gaižauskaitės ir N. Valavičienės (2016) pateikta principine tyrimo eigos schema:

- interviu klausimyno konstravimas;
- kokybinio tyrimo vykdymas;
- tyrimo metu gautų rezultatų analizė;
- tyrimo galutinis darbo užbaigimas.

Pusiau struktūruoti interviu atlikti 2020 m. lapkričio mėnesį. Interviu vyko tyrimo dalyvių darbo vietoje. Kiekvienas interviu buvo atliekamas keturiais etapais:

1. Susitikimas su tyrimo dalyviu ir pokalbis ir (ar) apsikeitimas informacija prieš pradedant interviu (sąlygiškai – prieš įjungiant diktofoną).
2. Interviu pokalbio pradžia, kuri leidžia tyrimo dalyviui apsibrasti ir įsijausti į interviu situacija.
3. Esminė, ilgiausia interviu dalis, svarbiausi klausimai.
4. Interviu pokalbio apibendrinimas, nuoseklus baigiamųjų klausimų uždavimas.

Atliekant pusiau struktūruotą interviu su socialiniais darbuotojais, su kiekvienu atskirai telefonu ar apsilankius pas socialinius darbuotojus tiesiogiai buvo derinamas susitikimo laikas. Tiriamieji buvo apklausiami jų darbo metu arba iškart po darbo, jų darbo vietose laikantis reikalavimų dėl Covid-19 situacijos. Interviu socialiniai darbuotojai daugiausiai skyrė iki 40 minučių.

Interviu metu pokalbis buvo įrašomas į diktofoną, prieš tai gavus tyrimo dalyvio sutikimą tokiam pokalbio fiksavimui. Vėliau šie įrašai buvo transkribuojami. Apytikslis transkribavimo greitis: 10 minučių įrašo = 1 valanda transkribavimo. Taip buvo sudarytas transkribuotų įrašų tekstas, kuris toliau buvo analizuojamas, taikant turinio analizės metodą.

Remiantis tyrimo duomenimis, suformuotos empirinio tyrimo išvados, kurios leidžia įvertinti esamą padėtį ir pateikti rekomendacijas situacijai bei identifikuotoms problemoms gerinti.

Tyrimo duomenų apdorojimas ir analizavimas. Remiantis Žydzūnaite (2005), surinktų kokybinio interviu duomenų apdorojimą sudarė šios dalys:

- teksto surinkimas ir jo turinio analizė;
- tyrimo rezultatų pateikimas;
- mokslinės literatūros siejimas su tyrimo rezultatais;
- gautų rezultatų interpretacija.

Duomenų analizė atlikta, panaudojant Kontentinę (turinio) analizę. Kontentinės (turinio) analizės metodas yra socialinės informacijos turinio analizės technika, sudaranti galimybes objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes, daryti patikimas išvadas (Morkevičius, 2012). Bendriausia prasme, analizė yra objektyvi, jei įvairūs tyrėjai, nagrinėdami tuos pačius dokumentus, prieina prie tų pačių išvadų. Sistemiškumas gelbsti nuo pagundos analizėje apsiriboti tik ta medžiaga, kuri buvo gauta empiriniu būdu. Atitinkamai, šio empirinio tyrimo rezultatai sugretinami su teorinėje dalyje analizuotuose šaltiniuose rastais panašių tyrimų rezultatais, ir interpretuojami šių rezultatų kontekste.

Tyrimo etika. Kaip nurodo I. Gaižauskaitė ir S. Mikėnė (2014), tyrimuose, kuriuose duomenys renkami apklausos metodu, galioja visi bendriausi etikos principai. Autorės išskiria keletą svarbiausių tiriamųjų gerovę nusakančių principų: informuotas ir savanoriškas sutikimas dalyvauti tyrime; anonimiškumo ir gautos informacijos konfidencialumo užtikrinimas; lygiavertiškumas bei naudingumas (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014).

Prieš atliekant tyrimą, apklausti socialiniai darbuotojai buvo informuoti, kokių tikslu atliekamas tyrimas bei užtikrinti, kad jų atsakymai bus konfidencialūs ir panaudoti tik magistrinio darbo tikslams. Taip įgyvendintas konfidencialumo principas.

Tyrimas buvo atliekamas remiantis laisvanoriškumo principu. Tyrimo dalyviai, sužinoję apie tyrimą, turėjo laisvą galimybę apsispręsti dėl dalyvavimo (jiems nebuvo daromas tiesioginis ar netiesioginis spaudimas). Buvo gautas visų tyrimo dalyvių žodinis sutikimas dalyvauti tyrime ir tam, kad interviu būtų įrašinėjami (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014).

Tyrimas buvo atliekamas remiantis lygiavertiškumo principu, t. y. stengiausi išlaikyti lygiavertį santykį, tarp tyrimo dalyvių ir tyrimo vykdytojo. Interviu metu formulavau klausimus, taip kad jie atskleistų tiriamųjų požiūrį, į tyrimo objektą, o ne primestų mano požiūrį, ar klaidintų (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014).

Tyrimo dalyviams buvo naudinga (naudingumo principas) pasidalinti savo patirtimi, ir daugeliui buvo įdomu gauti apibendrintus tyrimo rezultatus, pamatyti platesnį vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose vaizdą, taip pat panaudoti ateityje, dirbant, bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis, ar rašant paraiškas.

Tyrimo duomenų rinkimui buvo naudojamas įrašymo įrenginys (diktofonas), prieš tai atsiklausus tyrimo dalyvio, ar galima įrašyti pokalbį. Tyrimo dalyvis buvo informuotas, jog įrašo eigoje bei duomenų analizės bei pristatymo metu nebus minima tokia jo/jos asmeninė informacija kaip vardas, pavardė ar darbo vieta. Taip įgyvendinti anonimiškumo principai (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014).

Tyrimo ribotumai. Darbe aptariamos tik konkretaus tyrimo kontekste iškilusios problemos, palyginimui neįtraukiama daugiau pavyzdžių bei analizuojami tik su pristatomu tyrimu susiję aspektai. Toks požiūris neleidžia daryti bendrinio pobūdžio apibendrinimų.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Siekiant atlikti vaiko gerovės užtikrinimo tyrimą sunkumus patiriančiose šeimose buvo apklausti penki Vilniaus rajono savivaldybės institucijose dirbantys socialiniai darbuotojai, kurie tiesiogiai dirba su sunkumus patiriančiomis šeimomis. Jų demografiniai duomenys pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Demografinės tyrimo dalyvių charakteristikos

Amžius	Lytis	Išsilavinimas	Socialinio darbo patirtis	Kvalifikacinis laipsnis	Užimamos pareigos
32 metai – 2	Moteris – 5	Aukštasis – 5	5 metai – 1	Socialinio darbo	Soc. darbuotoja darbui su šeimomis – 5
34 metai – 2			7 metai – 1	magistras – 1	
53 metai – 1			8 metai – 1	Socialinio darbo	
			9 metai – 1	bakalauras – 4	
			11 metų – 1		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Tyrimo dalyviai analizėje yra užkoduoti kaip D1, D2, D3, D4, ir D5.

Iš demografinių tiriamųjų duomenų, matyti, kad apklausoje dalyvavo socialinės darbuotojos, kurių amžius nuo 32 iki 53 metų. Apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos turi aukštąjį išsilavinimą, kurių viena turi socialinio darbo magistro, o likusios keturios – bakalauro kvalifikaciją. Analizuojat apklaustųjų darbo patirtį matyti, kad socialinių darbuotojų darbo patirtis yra nuo 5 iki 11 metų. Visos apklaustos socialinės darbuotojos dirba su sunkumus patiriančiomis šeimomis. Kadangi dauguma socialinių darbuotojų socialinį darbą su sunkumais patiriančiomis šeimomis dirba daugiau nei 5 metus, galima teigti, kad jų atsakymai leis tinkamai įvertinti vaiko gerovės užtikrinimą sunkumus patiriančiose šeimose.

3.2.1. Vaiko gyvenimo kokybė ir gerovė

Tyrimo metu pirmiausiai buvo siekiama išsiaiškinti, kaip apklaustos socialinės darbuotojos supranta vaiko gerovės sampratą. Šiam tikslui pasiekti buvo išskirta kategorija „Vaiko gerovės samprata bei turinys“, kurią papildė subkategorijos vaiko augimas

pilnavertiškoje šeimoje, teigiama vaiko aplinka ir sąlygos vaikui vystytis bei vaiko individualių poreikių tenkinimas.

4 lentelė. Vaiko gerovės samprata bei turinys

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Vaiko gerovės samprata bei turinys	Vaiko augimas pilnavertiškoje šeimoje	„Manau, kad vaiko gerovė tai yra, kada vaikas auga šeimoje, kurioje abu tėvai rūpinasi vaiku, sukuria teigiamą šeimos atmosferą, nėra psichologinio, seksualinio ir fizinio smurto, vaikas apsuptas meile ir pagarba.“ (D1)	1
	Teigiama vaiko aplinka ir sąlygos vaikui vystytis	„Taip pat tai yra tokia aplinka, kurioje vaikas yra laimingas, sėkmingai vystosi, ugdomi ir auga.“ (D1) „Vaiko gerovė tai sąlygos kurios palaiko vaiko sveikata ir sėkminga vaiko raida“ (D4) „Šiaip suprantu kad vaikas turi gyventi laimingai, turi būti sotus, šiltai apręgtas, turi gyventi tokioje aplinkoje, kurioje jam patina“ (D5).	3
	Vaiko individualių poreikių tenkinimas	„Pirmiausia tai asocijuosis su tuo, kad vaiką pripažįstame, kaip atskira asmenybe, o ne kažkieno nuosavybe ar tėvų ar ko. Kad tai yra asmuo, individualus, turintis savo individualius poreikius, norus, pažiūras. Ir dėl to valstybės šeima stengiasi sudaryti visas priemones ir sąlygas, kad kuo labiau atitiktų vaiko poreikius.“ (D2) „Vaiko gerovė tai fizinį, dvasinį, ir psichinį vaiko poreikių patenkinimas. Kiekvienas vaikas turi teisę augti sveikoje, darnioje aplinkoje, laimingoje šeimoje, kiekvienas vaikas turi teisę į laimingą vaikystę“ (D3) „kai yra tenkinami visi vaiko poreikiai, tokie kaip sveikata, psichologiniai, emociniai ir švietimo“ (D4)	3

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip matyti pateiktoje lentelėje, dauguma apklaustų socialinių darbuotojų vaiko gerovę sieja su vaiko teigiamos aplinkos užtikrinimu, kai suteikiamos sąlygos vystytis vaikui tiek fiziškai, tiek užtikrinant jo psichologinę bei emocinę gerovę. Taip pat dalis tiriamųjų socialinių darbuotojų vaiko gerovę sieja su individualių vaiko poreikių tenkinimu, kas apima fizinius, dvasinius bei psichinius vaiko poreikius, taip pat užtikrinimą, kad vaikui būtų suteiktas švietimas bei priežiūra, kurie vaikui kelia pasitenkinimą bei suteikia galimybę pajusti laimingą vaikystę. Viena iš apklaustų socialinių pedagogių vaiko gerovę sieja su vaiko augimu pilnavertiškoje šeimoje, kurioje vaikui suteikiama reikiama priežiūra, tėvai sukuria teigiamą vaikui atmosferą bei priežiūrą bei kurioje tėvai neturi priklausomybių bei nėra naudojamas smurtas.

3.2.2. Vaiko sunkumus patiriančioje šeimoje gerovės užtikrinimo problemos

Laikantis loginio nuoseklumo, antroji išskirta prasminė gairė atspindi vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo problemas. Siekiant atskleisti, kaip gyvenimas sunkumų patiriančioje šeimoje veikia vaiko gerovę, išskiriama kategorija vaiko gerovės būklė sunkumus patiriančiose šeimose. Subkategorijose pateikiama, kaip vaiko gerovę lemia patiriami šeimos sunkumai (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Veiksmai veikiantys vaiko gerovę sunkumus patiriančioje šeimoje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Vaiko gerovės būklė sunkumus patiriančioje šeimoje.	Neigiama vaiko emocinė būklė	„ Socialinę riziką patiriančiose šeimose vaikai nėra laimingi, <> vaikų emocinė būklė yra neigiama Vaikai pergyvena dėl alkoholių vartojančių tėvų/besiskiriančių tėvų/smurtaujančių tėvų, kas labai neigiamai veikia vaikų psichologinę savijautą....“ (D1) „Kad veikia, tai tikrai. Pirmiausia kai šeima patiria sunkumus, tėvai patiria sunkumus, tai jie tada nėra susikoncentravę į vaikus, o į save. Vieni susikoncentravę į problemų sprendimą, bet nepamato kad kenčia ir vaikas ar jo poreikis ar jo emocija ar norai pasikalbėti. O jei nemato problemos yra išvis blogai“ (D2) „Tokiose šeimose vaikai patiria sunkumai ir neigiamai paveikiama vaiko gerovė, labai atsiliepia <>ir emociinei raidai.“ (D4) „Vaikas patiria labai daug emocinio streso. Kas atsiliepia į jų mąstymą, elgesį.“ (D5)	4
	Prastėjantys vaiko mokymosi pasekimai	„iš dalies pablogėja mokymosi pasiekimai,ir pasiekimus mokykloje“ (D1) „< vaiko mokslui>“ (D4)	2
	Vaiko poreikių nepatenkinimas	„Iš tikrųjų vaikų poreikiai sunkumu patiriančioje šeimoje yra dažnai užmirštami, ignoruojami ir nepatenkinami“ (D3)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Tyrimo dalyvės atskleidė, kad sunkumai patiriami šeimose, dažniausiai neigiamai veikia emocinę vaikų būklę, nes vaikai dažnai pergyvena dėl tėvų patiriamų problemų, tokių kaip alkoholis, smurtas, tėvų skyrybos bei kitų, kurios sukelia vaikams stresą bei neigiamai veikia jų psichologinę būklę. Kaip nurodo viena iš apklaustų socialinių darbuotojų dažnai problemų turintys tėvai net nepastebi, kad jų vaikas kenčia. Kaip rodo atlikta apklausa, vaiko neigiama emocinė būklė bei sunkumai patiriami šeimose dažnai įtakoja prastėjančius vaikų mokslo rezultatus. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų taip pat nurodo, kad sunkumai patiriami šeimose lemia ir vaikų poreikių nepatenkinimą.

3.2.3. Sunkumus patiriančių šeimų vaiko išskirtinumas iš bendraamžių grupės

Sekančioje lentelėje analizuojama kuo apklaustų socialinių darbuotojų kuruojamų sunkumus patiriančių šeimų vaikai išsiskiria iš bendraamžių grupės (žr. 6 lentelę). Lentelėje išskirta kategorija „Sunkumus patiriančių šeimų vaiko išskirtinumas iš bendraamžių grupės“. Šią kategoriją tokios subkategorijos: vaikai neišsiskiria iš bendraamžių grupės, neigiamas vaiko elgesys, neigiamos emocijos, kitokia raida, materialine gerovė bei patiriami mokslo sunkumai.

6 lentelė. Veiksmai veikiantys vaiko gerovę sunkumus patiriančiose šeimose

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Sunkumus patiriančių šeimų vaiko išskirtinumas iš bendraamžių grupės	Vaikai neišsiskiria iš bendraamžių grupės	„Negalėčiau pasakyti, kad „rizikos grupės šeimų“ vaikai labai išsiskiria iš kitų vaikų. Tai dažniausiai priklauso nuo rizikos lygio. <> dažniausiai rizikos šeimų vaikai niekuo nesiskiria iš kitų, o net ir būna geriausi tarp kitų mokinių.“ (D1) < Dabar kadangi dirbame su įvairiomis šeimomis, su įvairiomis problemomis. Tai nepasakyčiau, kad visi išsiskiria, labai priklauso nuo problemų sunkumų ir pačios problemos > (D2) „ Taip, bet ne visi.....“ (D4)	3
	Neigiamas vaiko elgesys	„< Jei rizikos šeimoje vaikas yra labai skriaudžiamas ar prieš jį smurtauojama, tai toks vaikas tikrai savo klasėje išskirs iš kitų vaikų savo uždaru arba atvirkščiai, labai problematišku ir nevaldomu elgesiu. Tokių vaikų tikrai nėra daug >“ (D1) „ O jeigu išsiskiria, tai kaip pasireiškia, tai tie vaikai yra mažiau pasitikinti savimi, pasyvesni,“ (D2) „ Jų nuotaika būna prislėgta, arba atvirkščiai gali pasireikšti pasyvi agresija“ (D3) „ nes labai daug skirtingu yra šeimų, yra šeimų, kurios yra tikrai kurioms stokoja socialinius įgūdžius ir tada labai atsiliepia į vaiko elgesy“ (D4) „ Taip, jie išsiskiria, nes jie supranta, kad jie gyvena ne tiek gerai, kaip kiti. Būna irzlus agresyvus, dažnai nelanko mokyklos, vengia“ (D5)	5
	Neigiamos emocijos	„<> Galima prie to paties pridėti emocijas“ (D2)	1
	Kitokia raida	„Ir yra šeimų, kurie vaikai iš pasiturinčių šeimų kai vyksta skyrybos, tai skyrybos turi įtakos vaiko raidai, bet žymiai mažiau nei yra surašę“ (D4)	1
	Materialinė gerovė	„<>jeigu tai skurdas tai čia aiškiai matosi, dėl aprangos ir priemonių neturėjimo<>“ (D2) „Vaikai iš sunkumu patiriančių šeimų, tikrai išsiskiria, dažnai atrodo vizualiai prasčiau, tai reiškia, kad jie turi prastesnius drabužius, batukus nusidėvėjusius, neturi komunikacijos priemonių šiuolaikinių, tarkime telefonų ar dar kažko.“ (D3)	2
	Patiriami mokslo sunkumai	“Mokykloje stringa mokslas“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikti socialinių darbuotojų interviu atskleidžia, kad dažniausiai vaikai iš sunkumų patiriančių šeimų nuo kitų bendraamžių išsiskiria savo elgesiu, kuris dažnai būna agresyvus, vaikai būna irzlūs, nepasitikintys savimi, uždari. Dauguma apklaustų socialinių pedagogių taip pat nurodė, kad vaikai iš sunkumų patiriančių ne visada išsiskiria iš bendraamžių, o tai lemia šeimos patiriamos problemos. Taip pat kai kurios socialinės pedagogės nurodo, kad vaikai iš sunkumų patiriančių šeimų dažnai išsiskiria dėl materialinių priežasčių, nes jų apranga, mokykloje naudojamos priemonės būna prastesnės nei vaikų iš normalių šeimų, dažnai vaikai rengiasi vargingai, neturi komunikacijos priemonių. Taip pat kai kurios socialinės darbuotojos išskiria tokius vaiko iš sunkumų patiriančios šeimos skirtumus nuo bendraamžių, kaip neigiamos emocijos, kitokia raida ar prastesnis mokymasis.

3.2.4. Išoriniai veiksniai, veikiantys vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovę

Apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus buvo prašomos papasakoti kaip įvairūs išoriniai veiksniai (socialiniai-ekonominiai, politiniai, kultūriniai) veikia vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovę. 7 lentelėje pateikiama kategorija išorinių veiksnių įtaka vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovei. Išorinių veiksnių įtaka vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovei skirstoma į tokias subkategorijas kaip neigiama įtaka, vaiko teisių saugojimas bei teigiama įtaka.

7 lentelė. Išorinių veiksnių įtaka vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovei

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Išorinių veiksnių įtaka vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovei	Neigiama įtaka	<p>„Dažniausiai viskas susiję su materialine padėtimi. Jei tėvai turi menkas pajamas arba gyvena tik iš socialinių išmokų, kurių ne visada užtenka šeimos pragyvenimui, tai toks faktorius kartais labai veikia vaiko raidą, būna apleidžiama sveikata vaikas neturi per daug galimybių lankyti būrelius, vaiko gyvenamoji aplinka būna skurdi, trūksta reikiamų prekių ir pan“ (D1)</p> <p>„Dar norisi pridėti, kad Koncentruojamės jeigu kažkas atsitiko šeimoje, kažkokie rūpesčiai, tai nėra koncentruojamasi, kad kalta šeima, pripažįstama, kad yra problema ekonomikoje.“ (D2)</p> <p>„Išoriniai veiksniai tiesiogiai veikia vaiko gerove, tokie vaikai yra labai pažeidžiami“ (D4)“</p>	2

	Vaiko teisių saugojimas	„Lietuvos įstatymai bando apginti vaikų teises, kad visi vaikučiai galėtų gyventi saugioje ir palankioje vystymosi aplinkoje.“ (D3)	1
	Teigiama įtaka	„Pirmiausia, jeigu socialinė politika pripažįsta, kad reikia skirti dėmesio nėščioms mamoms, tai jau vaiko gerovė gerėja, tai skiriamas dėmesys nėštukėms, jų sveikatai, emocinei būklei ir nuo to aišku vystosi geriau vaikas, jeigu to nebūtų, tada to vaiko gerovė, vystymosi sąlygos būtų blogesnės. Kuo daugiau dėmesio skiriama, tuo užtikrinamas labiau sąlygos vaiko gerovei vystytis. (D2) „Daugiausiai paremiamos materialia šeimos, turi būti šilta, sudaromos kuo geresnės sąlygos.“ (D5)	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Aktualizuojant atlikto tyrimo rezultatus, atsiskleidė, kad įvairūs išoriniai veiksniai (socialiniai-ekonominiai, politiniai, kultūriniai) dažniausiai neigiamai įtakoja vaiko materialinę gerovę. Kaip nurodo apklaustos socialinės darbuotojos, dėl tėvų patiriamų materialinių sunkumų vaikai dažnai nėra aprūpinami tinkamomis priemonėmis, jų aplinka būna skurdi, apleidžiama jų sveikata, vaikai negali lankyti būrelių ar kitų užklasinių veiklų. Tai tiesiogiai veikia vaiko gerovę, kad didina jų pažeidžiamumą. Kai kurios apklaustos socialinės darbuotojos nurodo, kad išoriniais veiksniais, tiksliau socialine politika, siekiama suteikti sunkumus patiriančioms šeimoms paramą, siekiant užtikrinti vaiko gerovę. Taip pat išorinių veiksmų teigiamą įtaką rodo didelis socialinės politikos dėmesys nėščiosioms. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodė, kad išoriniai veiksniai įtakoja vaiko teises, kad vaikai galėtų gyventi saugioje ir palankioje vystymosi aplinkoje.

Siekiant atskleisti kaip įvairūs išoriniai veiksniai (socialiniai-ekonominiai, politiniai, kultūriniai) lemia, kad teikiamos socialinės paslaugos užtikrina arba neužtikrina vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę, išskiriama kategorija išorinių veiksmų įtaka socialinių paslaugų užtikrinimui didinat augančių sunkumus patiriančiose šeimose vaiko gerovę. Subkategorijose išskiriama trūkumas paslaugų tėvų problemų sprendimui, neužtikrinama paslaugų kokybė bei suteikiamos galimybės vaiko priežiūrai (8 lentelė).

8 lentelė. Išorinių veiksmų įtaka socialinių paslaugų užtikrinimui didinat augančių sunkumus patiriančiose šeimose vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
------------	---------------	--------------------------	-----------------

Išorinių veiksnių įtaka socialinių paslaugų užtikrinimui didinat augančio sunkumus patiriančioje šeimoje vaiko gerovę	Trūkumas paslaugų tėvų problemų sprendimui	„Turbūt didžiausia problema ta, kad nėra priverstinio gydymo nuo alkoholio, kadangi didesnė dalis „rizikos šeimų“ tėvų turintys priklausomybę, bet jo nepripažįstantys. Darbas su tokiais tėvais yra be galo sunkus, todėl vienintelė motyvacija, kuri skatina tėvus gydytis nuo priklausomybių, yra vaikų laikinas paėmimas iš šeimos.“ (D1) „Dažnai šie veiksniai sukelia labai daug sunkumu, nes trūksta kai paslaugų, kurios padėtų tėvams įveikti daugelį problemų“ (D3).	2
	Neužtikrinama paslaugų kokybė	„Teikiamos nekokybiškos socialinės paslaugos tiek vaikams, tiek tėvams, skubama greičiau išspręsti problemas“ (D4). „Lemia, ta, kad turi teisę teisėtai gauti paslaugas, ir tos paslaugos turėtų būti kokybiškesnės ir geresnės.“ (D5)	2
	Suteikiamos galimybės vaiko priežiūrai	„Pasakosiu per pavyzdį bus lengviau. Jeigu mes pripažįstame motinystes atostogas, taip pat ir tėvystės atostogas, kad tėveliai gali padėti auginti vaikelį. Gali derinti vaiko auginimą su darbu, tai jau vaiko gerovė bus užtikrinama geriau. Šios priemonės paremia pačia šeima. Jeigu mes pripažįstame, vaiku auginiams pačių tėvų reikalas, tai šeima lieka viena su savo problemomis, o valstybė nepadedą, ir kyla automatiškai daugiau problemų, kur palikti vaiką, gal geriau nedirbti skurde, tėvų emocijos, stresas, krizė.“ (D2)“	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip nurodo apklausti tyrimo dalyviai, įvairūs išoriniai veiksniai (socialiniai-ekonominiai, politiniai, kultūriniai) lemia tai, kad trūksta teikiamų socialinių paslaugų, kurios padėtų išspręsti tėvų problemas tokias, kaip alkoholio vartojimas, depresija, stresas ir pan. Tėvų patiriamos problemos labai įtakoja vaiko gerovę, todėl reikalingos paslaugos tėvų problemoms spręsti. Kaip pastebėta atlikus tyrimą, išoriniai veiksniai lemia tai, kad dažnai teikiamos nekokybiškos paslaugos, siekiama greitai išspręsti šeimos problemas, siekiant pagerinti vaiko gerovę. Galima daryti prielaidas, kad taip yra todėl nes tam per mažai skiriama lėšų. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodė kad išoriniai veiksniai taip pat lemia abiejų tėvų galimybes kartu auginti vaiką bei dirbti.

3.2.5. Vaiko gerovės užtikrinimo svarba

9 lentelė atskleidžia kodėl yra svarbu užtikrinti vaiko gerovę tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų aspektu. Lentelėje išskirta kategorija „Vaiko gerovės užtikrinimo svarba“, kurią papildė šios subkategorijos: vaiko aplinkos užtikrinimas, visuomenės gerinimas, vaiko emocinės būklės gerinimas.

9 lentelė. Vaiko gerovės užtikrinimo svarba

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Vaiko gerovės užtikrinimo svarba	Vaiko aplinkos užtikrinimas	„Vaikai yra visuomenės dabartis ir ateitis, todėl būtina užtikrinti tinkamą vaikų visokeriopai raidai. Rodyti vaikams tinkamus pavyzdžius“ (D1) „Gerinant vaiko gerovę svarbu užtikrinti vaiko aplinką, kurioje jis augtų sveikas tiek fiziškai, tiek emociškai“ (D4)“	2
	Visuomenės gerinimas	„<> laimingesnis ir nuo to visi mes, visuomene, bendruomene, valstybe irgi bus geresni rodikliai, tiek emociniai, ekonominiai, socialiniai, tokia bendra gerovė.“ (D2) „Vaiko gerovė svarbu užtikrinti tam, kad mes turėtume sveika visomis prasmėmis visuomene, ir psichiška ir dvasiška, ir visuomene turi susidėti iš pilnaverčių laimingų žmonių. Kuo daugiau bus tu žmonių, kurie užaugo palankioje aplinkoje, tuo geriau bus visai visuomenei.“ (D3) „Tam, kad ateityje būtų mažiau šeimų patiriančių krizių. Jei nieko nedaryti tai iš tos šeimos ir vaikai gyvens, tokį pat gyvenimo būdą ves.“ (D5)	2
	Vaiko emocinė būklės gerinimas	„Yra svarbu todėl, kad kai užaugs žmogus savarankiškas, psichologiškai sveikas, laimingesnis“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip rodo atlikti socialinių darbuotojų interviu rezultatai, vaiko gerovę yra svarbu užtikrinti todėl, kad tai padėtų pagerinti vaiko aplinką, kurioje jis tiek fiziškai, tiek emociškai vystytųsi ir užaugtų normaliu funkcionuojančiu žmogumi. Taip pat kai kurios apklaustos socialinės darbuotojos nurodo, kas vaiko gerovę svarbu užtikrinti, siekiant pagerinti visuomenės rodiklius bei sumažinti šeimų patiriančių sunkumus skaičių. Viena iš tyrime dalyvavusių apklaustųjų nurodė, kad gerinant vaiko gerovę svarbiu aspektu tampa ir vaiko emocinės būklės gerinimas.

3.2.6. Problemos, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai

Sekančioje lentelėje analizuojant problemas socialinių darbuotojų seniūnijose, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai, išskiriama kategorija „Problemos, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai“ (10 lentelė). Kategorijai papildyti išskiriamos šios subkategorijos: emocinės problemos, skurdo problemos,

darbo galimybių tėvams trūkumas, socialinio būsto trūkumas bei vaiko užimtumo įstaigų trūkumas.

10 lentelė. Problemos, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Problemos, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai	Esminės problemos	„Esminės problemos – fizinis smurtas artimoje aplinkoje, mažamečių vaikų nepriežiūra, alkoholio vartojimas vaikų akivaizdoje, konfliktai artimoje aplinkoje, priklausomybių nepripažinimas.“ (D1) „Vaikai iš tokių šeimų dažnai susiduria su tokiomis problemomis, kaip nepriežiūra, skurdas, atskirtis, smurtas“ (D3). „Mano aptarnaujamoje seniūnijoje vaikai yra dažniausia palikti psichologiškai, turi emocinių problemų, nelanko mokyklų, neklauso tėvų arba bėga iš namų. Dažniausiai tokios problemos, bet būna ir raidos sutrikimai“ (D4).	3
	Skurdo problemos	„Man pirmiausia iš tikrųjų krenta į akis, buities gyvenimo sąlygos. Pas mus gyvena kaimuose vaikai skurdžiai, neturintis savo kambariu, neturi san mazgo, tualetu, nes tualetai lauke. Pamokų ruošai irgi ruošiamos bendruose erdvėse, nors tai yra namai, bet jie yra seni, tėvai neturi savo privačios zonos“ (D2)“	1
	Darbo galimybių tėvams trūkumas	„Antra problema dėl darbu, kadangi bendruomenė, vis tiek darbo vietų yra mažiau pačioje vietoje, tai ne visos šeimos yra tokios savarankiškos, pasitikinčios ir turinčios motyvacijos išvažiuoti kitur dirbti į miestą ar pakraščius. O jeigu yra toliau nuo Vilniaus miesto išvis yra su darbais sunku“ (D2)	1
	Socialinio būsto trūkumas	„Dar viena problema dėl socialinių būsto. Čia ta problema yra visame Vilniaus rajone. Jeigu užauga jaunos šeimos jos negali įpirkti savo būsto, tai jie vyksta į didesnę miestą nuomojasi bet norėtųsi, kad augtu savo bendruomenėje“ (D2) „Man atrodo, kad jei galvot apie mano šeimas, kad būtų kuo daugiau socialinių būstų, kad būtų įmanoma mamai duoti kokį kambariuką, daugumoje nėra gyvenamos vietos.“ (D5)	2
	Vaiko užimtumo įstaigų trūkumas	„Man asmeniškai liūdna, kad nėra vaiko dienos centrų pačioj bendruomenėje, o vaikams trūksta labai užimtumo, nes vaikai patys ką iš savęs sugalvoja ta ir daro. Gaunasi toks dykinėjimas, vis tiek norisi tokios kad būtų užimtumas per suaugusio priežiūra, o užimtumas būtų tikslingas o ne bet koks.“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Apklaustos socialinės darbuotojos, aptardamos problemas, kuris stebi savo kuruojamose seniūnijose, išskiria, kad sunkumus patiriančiose šeimose augantys vaikai daugiausiai susiduria su emocinėmis problemomis, atsirandančiomis dėl suaugusiųjų

nepriežiūros, tėvų alkoholio vartojimo, vyraujančio smurto šeimoje. Šios problemos siejasi su vaikų psichologine sveikata, raidos sutrikimais, atskirtimi, mokyklos nelankymu, bėgimu iš namų ir pan. Interviu duomenys rodo, kad Vilniaus rajono seniūnijos viena iš dažnesnių problemų yra socialinių būstų trūkumas, nes šeimos turi gyventi susispaudusios, nes nuosavo būsto įpirkti negali. Tyrimo dalyvės nurodo, kad jų kuruojamose seniūnijose vaikai taip pat susiduria su skurdo problema, trūksta galimybių vaikų tėvams rasti pastovų darbą, trūksta vaikų užimtumo įstaigų.

Sekančioje lentelėje analizuojama kas trukdo užtikrinti vaiko gerovę apklaustųjų socialinių darbuotojų seniūnijoje (žr. 11 lentelę). Lentelėje išskirta kategorija „Trikdžiai, su kuriais susiduriama, siekiant užtikrinti vaiko gerovę“. Šią kategoriją tokios subkategorijos: tėvų nenoras spręsti problemas, bendruomeniškumo trūkumas tarpinstitucinis bendradarbiavimas bei socialinio būsto trūkumas.

11 lentelė. Trikdžiai, su kuriais susiduriama, siekiant užtikrinti vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Trikdžiai, su kuriais susiduriama, siekiant užtikrinti vaiko gerovę	Tėvų nenoras spręsti problemas	„Dažniausiai sunkumų kelia nemotyvuoti tėvai, kurie nepripažįsta savo ligų ar priklausomybių. Tokie tėvai yra linkę slėptis, slapstyti, neiti į kontaktą, neįleisti į namus ir kartais visai nebendrauti.“ (D1) „Dažniausiai nenori bendradarbiauti, nepriima siūlomos pagalbos, nes mano kad tai nėra tikslinga, nes niekas nepadės. Labai sunku rasti ta kažkokį kontaktą. Nes kontakto užmezgimas yra svarbiausias dalykas“ (D4)	2
	Bendruomeniškumo trūkumas	„Aš manau kad mes neturime savo bendruomenės, neaktyvi pati bendruomenė, kad keltu klausimus, keltu poreikius, susikurtu bendruomenė oficialiai kokios nors“ (D2)	1
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„Mano manymu tarp institucinis nepakankamas bendradarbiavimas yra viena iš priežasčių, kuri irgi trukdo užtikrinti ta vaikų gerovę. Taip pat ir kai kurių įstatymų nebuvimas ir socialinis darbuotojas nėra pakankamai įgalintas, kad galėtų keisti situacija šeimoje.“ (D3)	1
	Socialinio būsto trūkumas	„Gyvenamo būsto problema“ (D5)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikta socialinių darbuotojų apklausa atskleidžia, kad dažniausiai užtikrinti vaikų gerovę trukdo tėvų nenoras spręsti socialines problemas. Kaip nurodo apklaustos socialinės darbuotojos dažnai tėvai, turintys priklausomybių ir nenorintys jų pripažinti slapstosi, nekontaktuoja su socialinėmis darbuotojomis. Kaip matyti pateiktoje lentelėje socialinėms darbuotojoms užtikrinti vaiko gerovę taip pat trukdo bendruomenės nenoras dalyvauti

sprendžiant visuomenines problemas seniūnijoje, tarpinstitucinio bendravimo trūkumas bei socialinio būsto trūkumas.

3.2.7. Vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos motyvavimas siekti geresnio gyvenimo

Apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos, dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus buvo prašomos įvertinti, kaip būtų galima motyvuoti vaiką iš sunkumus patiriančios šeimos siekti geresnio gyvenimo. 12 lentelėje pateikiama kategorija vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos motyvavimas siekti geresnio gyvenimo. Vaikų galima motyvavimą skirstoma į tokias subkategorijas kaip kitų institucijų veikla motyvuojanti vaiką siekti geresnio gyvenimo, bendravimas su vaiko šeima bei motyvavimas geraisiais praktikos pavyzdžiais.

12 lentelė. Vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos motyvavimas siekti geresnio gyvenimo.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos motyvavimas siekti geresnio gyvenimo.	Kitų institucijų veikla motyvuojanti vaiką siekti geresnio gyvenimo	„Dažniausiai problematišką elgesį turinčio vaiko klausimas yra sprendžiamas Vaiko gerovės komisijos posėdžio metu, kai vaikas yra įpareigotas vykdyti tam tikras užduotis, kurios padėtų jam pasikeisti į geresnę pusę. Taip pat nemažai pozityvių užsiėmimų vaikams rengia Visuomenės sveikatos biuras, kuris per įvairius užsiėmimus motyvuoja vaikus siekti geresnio gyvenimo.“ (D1)	1
	Bendravimas su vaiko šeima	„Čia vis tiek reikia kalbėti su šeimomis, vis tiek reikia stiprinti tėvus, nes tėvai yra vaikui pavyzdys. Man asmeniškai vaikai mokosi per pavyzdį, jam gali daug ką sakyti, bet jei nebus aplink pavyzdžio tai iš ko semsis tos tikėjimo to žinojimo, kad tai yra tiesa ką sakai...“ (D2)	1
	Motyvacija geraisiais praktikos pavyzdžiais	„Bet kaip darbuotojas visada reikia įkvėpti, reikia girti, sakyti kaip tau pasisekė, valio, reikia skatinti per pokalbius, per išklausimą apie svajones, ne visi jų moka svajoti, emocijų poreikio nebūvimas. O taip kažkaip daug vilčių deda į mokyklą, kai į mokyklą atvažiuoja pasakoja apie profesijas, kai tėveliai vežioja į savo įstaigas, aprodo kaip dirba, rodo pavyzdį. Galima dar paminėti ir dienos centrus. (D2) „Vaikai dažnai iš tokių šeimų tiesiog neturi kito modelio prieš akis, teigiamo pavyzdžio, kokia galėtų būti šeima, kaip galėtų atrodyti santykiai, būtent dėl to jie nugyvena toki pat gyvenimą kaip ir jų tėvai, dažnai būna, kai vaikai užaugę socialinėje rizikoje šeimose, užaugę atkartoja jų gyvenimą irgi patenka į socialinę riziką. Aš manau, puiku būtų plėsti tokio vaiko akiratį, rodyti jam kita gyvenimą, kad jis gali gyventi kitaip, kad tik nuo jo priklauso, kaip atrodys jo gyvenimas. Ką reiškia plėsti akiratį, tai vežioti vaiką į ekskursijas, rodyti jam tą kitą gyvenimą, integruoti jį įvairias veiklas, kad jis kuo daugiau	4

		<i>bendrautu su sėkmingais gerų šeimų pavyzdžiais“ (D3)‘</i> <i>„Motyvuoti yra sunku, bet yra pavyzdžiu, kai buvo šeimos vaikai vežami į Lenkiją, kad pamatyti kaip vaikai auga kitose šeimose, ir jie matė tokį pavyzdį, vaikai grįžę sako, mama mes norime gyventi taip kaip tose šeimose.“ (D4)‘</i> <i>„Raginame atsižvelgti ne į savo rato žmones, draugus, bet į geresnę šeimą. Šiaip padedama, šiaip pavyzdžiais daugumoje“ (D5)</i>	
--	--	---	--

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Aktualizuojant atlikto tyrimo rezultatus, atsiskleidė, kad vaikus geriausiai motyvuoja gerosios praktikos pavyzdžiai, kai vaikui organizuojant mokyklinės veiklas, ekskursijas, bendravimą su sunkumų neturinčiomis šeimomis suteikiama galimybė pamatyti ir pajusti kaip yra kitose šeimose bei kaip tai pagerina gyvenimą. Viena iš socialinių darbuotojų nurodė, kad vaiką siekti geresnio motyvuoti galima, siekiant sėkmingo bendravimo su šeima, siekiant išspręsti šeimos problemas bei siekti kad šeima užtikrintų vaiko gerovę. Dar viena apklaustoji, nurodė, kad veiklas motyvuojant vaikus siekti geresnio gyvenimo vykdo Visuomenės sveikatos biuras bei Vaiko gerovės komisija organizuodamos naudingą vaikui užimtumą.

3.2.8. Bendrojo vaiko gerovės modelio užtikrinimas

Toliau buvo siekiama išsiaiškinti, kaip užtikrinamas bendrasis vaiko gerovės modelis. Siekiant atskleisti, kaip užtikrinama vaiko gerovė Vilniaus rajono savivaldybėje, apklausiamos socialinės darbuotojos buvo klausiamos, kaip užtikrinama vaiko gerovė valstybiniu lygmeniu mūsų šalyje. To pasėkoje išskiriama kategorija „Vaiko gerovės užtikrinimas valstybiniu lygmeniu“. Subkategorijose išskiriami šie vaiko gerovę užtikrinantys būdai: privalomas švietimo ugdymas, neformalusis ugdymas, suteikiama atitinkama specialistų pagalba, vaiko apsaugos užtikrinimas teikiant socialines paslaugas, taikomas atvejo vadybos modelis bei vaiko gerovės neužtikrinimas (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Vaiko gerovės užtikrinimas valstybiniu lygmeniu

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Vaiko gerovės užtikrinimas valstybiniu lygmeniu	Privalomas švietimo ugdymas	<i>„Vaikai privalo lankyti švietimo įstaigą.“ (D1)</i>	5
	Neformalusis ugdymas	<i>„Yra sudarytos galimybės vaikams dėl neformaliojo švietimo.“ (D1)</i>	5

	Suteikiama atitinkama specialistų pagalba	„Mokykloje pagal galimybes yra psichologas, socialinis pedagogas ir kiti specialistai, kurie mokyklos Vaiko gerovės posėdžio metu sprendžia išskylančias problemas“ (D1)	3
	Vaiko apsaugos užtikrinimas teikiant socialines paslaugas	„Aš tai suprantu, kad tam yra vaiko apsauga, turime vaikų teises, institucijas apsaugoti vaiko interesus, ir yra valstybės parama. Mano supratimu valstybės parama yra orientuota ne į visas šeimas, bet į sunkumus patiriančias šeimas, dabar jau atkreipta ir į krizines šeimas, ne vien alkoholis kur yra“ (D2) „Lietuvoje veikia valstybės vaikų teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba kuri užtikrina vaiko gerovę, ir bando užtikrinti kad šeima gautu visas socialines paslaugas“(D4) „Tas ir yra kad teikiamos socialines paslaugas, materialinės paslaugos, valstybe čia užtikrina gerai manau.“(D5).	
	Vaiko gerovės neužtikrinimas	„Mano manymu ta vaiko gerovė vis tiek yra užtikrinama minimaliai, nes esamos priemonės neleidžia visiškai užtikrinti vaikų gerovės.“ (D3)	
	Taikomas atvejo vadybos modelis	„Nuo 2018 m. liepos mėnesio, su riziką patiriančiomis šeimomis ir kitomis šeimomis, yra dirbama pagal atvejo vadybos modelį, kurio pagrindas yra komandinis darbas, paremtas institucijų tarpusavio bendradarbiavimu, siekiant spręsti šeimų problemas“(D1)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atskleidžiant, kaip užtikrinama vaiko gerovė valstybiniu lygmeniu mūsų šalyje, galima teigti, kad tai užtikrinama užtikrinant vaiko apsaugą teikiant socialines paslaugas, kurios siejasi su paramos teikimu sunkumus patiriančioms šeimoms, vaikų įvaikinimu, socialinio darbuotojo pagalba sprendžiant šeimos problemas. Kaip matyti pateiktoje lentelėje kai kurios apklaustos darbuotojos nurodo, kad vaiko gerovė valstybiniu lygmeniu užtikrinama vaikams suteikiant privalomąjį švietimą, neformalųjį ugdymą, prieigą gauti atitinkamų specialistų pagalbą bei taikant atvejos vadybos modelį, kai institucinio bendradarbiavimo metu sprendžiamos šeimos problemos. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodė, kad visos priemonės užtikrinančios vaiko gerovę mūsų šalyje taikomos minimaliai.

14 lentelė atskleidžia, kokiais kriterijais remiantis nustatomi vaiko poreikiai, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas. Lentelėje išskirta kategorija „Kriterijai, kurie padeda nustatyti vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas“, kurią papildė šios subkategorijos: kitos institucijos, šeimos ir vaiko vertinimas renkant informaciją bei taikomi kito socialinio darbuotojo metodai.

14 lentelė. Kriterijai, kurie padeda nustatyti vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Kriterijai, kurie padeda nustatyti vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas	kitos institucijos	„Švietimo įstaiga informuoja vaikų teisių apsaugą apie tai kad vaikui yra reikalinga pagalba“ (D1) „Mes jau gauname šeimas iš vaikų teisių apsaugos tarnybos, kur jau yra sunkumai, jau mes turime kažkokias gaires<>Vadybininkai renka informacija iš kitu institucijų, kai jau gauname šeima, tai jau matome, kad yra poreikis, reikia toliau ir gyliau gilintis į šeimos problemas“ (D2) „Dažniausiai gaunamas signalas apie vaiko teisių pažeidimą, tada yra aplankoma šeima.“(D3)	3
	Šeimos ir vaiko vertinimas renkant informaciją	„o paskiau jau vyksta sąlygų patikrinimas, pokalbis, asmens poreikiui vertinimas, ir stebima, ir klausiamė pačios šeimos, ar tau sunku kur kyla rūpesčių. Su vaiku, kur jau yra paauglys pasikalbame, o jei mažas, tai daugiau stebi.“ (D2) „Šeimos aplinkoje yra renkama informacija, tai reiškia yra bendraujama su mokykla, kaip jinai apibūdina tą šeima, taip pat informacija iš gydymo institucijos yra analizuojamos, jie pateikiama savo nuomonė, kaip ta šeima ar pakankamai rūpinasi vaikų. Taip pat kalbama su kaimynais, kartais iš įvairių šaltinių yra renkama informacija apie ta šeima, surinkta informacija yra analizuojama ir jau pagal tai socialinis darbuotojas užpildo šeimos socialinių paslaugų poreiki ir ten jau nurodo, kokių įgūdžius stokoja šeimai, ir kokių paslaugų reikėtų šeimai, kad pataisyti situacija, kad būtų imanoma užtikrinti vaiko gerovė“ (D3) „Kartu su atveju vadybininku, pildomos pagalbos pagal atvejo vadybos aprašą, užpildomos šeimos poreikių vertinimas, ir yra matoma ar reikia tai šeimai vaikui pagalbos ar ne.“ (D4) „Kaimynu teigimu, renkant informacija.“(D5)	4
	Taikomi socialinio darbuotojo metodai	„Turime metodu, turim geograma, socialinius tinklus, viskas yra galvoje, popieriukuose nesibraižome, galvoje sudėti klausimai, punktai, kategorijos per ką pasižiūrėti per kokia prizme. Anksčiau buvo vaiko grėsmės lygiai, kryptis sudėtos“.(D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip rodo atlikta socialinių darbuotojų apklausa, vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas dažniausiai padeda informacijos rinkimas apie šeimą ir joje augantį vaiką. Socialiniai darbuotojai rinkdami apie sunkumus patiriančią šeimą bendrauja mokykla, sveikatos priežiūros institucija, kaimynais bei kitais šeimos artimaisiais. Informaciją apie šeimos problemas padeda surinkti ir taikomas atvejo vadybos metodas pagal atvejo vadybos aprašą vertinant šeimos ir vaiko poreikius. Jei vaikams didesnis socialinės darbuotojos

rinkdamos informaciją apie vaiką ir jo šeimą pasikalba ir su pačiu vaiku. Atlikta apklausa taip pat atskleidžia, kad apie vaiką, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas taip pat dažnai informuoja vaiko teisių apsaugos tarnybos, kurios gauna informaciją apie vaiką, kurio teisės pažeidžiamos ir kuriam reikalinga pagalba. Tada socialinis darbuotojas yra nukreipiamas įvertinti šeimos esamą situaciją bei numatyti kokios pagalbos vaikui reikia. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodė, kad savo veikloje, siekdama nustatyti vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas taiko geogramą, socialinius tinklus ir pan.

Aktualizuojant bendrąjį vaiko gerovės užtikrinimo modelį, taip pat labai svarbu išsiaiškinti, kokios paslaugos teikiamos sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę (15 lentelė). Pateiktoje lentelėje išskirta kategorija paslaugos teikiamos sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę, kurią papildė tokios subkategorijos kaip bendrosios paslaugos, socialinės paslaugos, specialiąsias paslaugos bei kompleksinės paslaugos.

15 lentelė. Paslaugos teikiamos sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Paslaugos teikiamos sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę	Bendrosios paslaugos	„Šeimoms yra teikiamos bendrosios Mūsų seniūnijoje iš esmės yra teikiamos bendrosios“ (D1)	1
	Socialinės paslaugos	„bei socialinės globos paslaugos <>“. (D1) „Iš mano pusės teikiamos socialinės paslaugos, socialinis ugdymas ir palaikymas, socialinė priežiūra ir bendrosios socialinės paslaugos.“(D2) „teikiama socialinio darbuotojo pagalba.“ (D3) “Visos socialinės paslaugos, kokios yra įmanoma..”(D5)	4
	Specialiosios paslaugos	„<> specialiosios <> bei socialinių įgūdžių ugdymo, atkūrimo bei palaikymo paslaugos (specialiosios paslaugos)“ (D1)“ „<>ir socialinių įgūdžių ugdymo ir atkūrimo paslaugos“(D4)	2
	Kompleksinės paslaugos	„Dabar dar atsiranda ir šalia pagal projektą ir komplektinės paslaugos.“.(D2) „Šeimai yra teikiamos kompleksinės paslaugos““(D4) “Įvairios. Yra dienos centrai, mokykloje užtikrinamas mokslas. Pedagogai ir psichologai dirba. Visos socialinės paslaugos, kokios yra įmanoma. Pavyzdžiui psichologo pagalba vaikui, tuo pačiu dirbama ir su šeima, jei reikia duodama ir psichiatro pagalba. Jei reikia gydoma ir nuo alkoholizmo.”(D5)	3

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip rodo atlikto tyrimo rezultatai dažniausiai Vilniaus rajono savivaldybėje sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę teikiamos specialiosios paslaugos, kurios siejasi su bei socialinių įgūdžių ugdymu, atkūrimu bei palaikymu. Taip pat teikiamos ir kompleksinės paslaugos, kurios apima tiek socialines paslaugas, tiek bendrąsias paslaugas, tiek specialiąsias paslaugas. Šios paslaugos apima paramos suteikimą sunkumus patiriančiai šeimai, vaiko ugdymą, tiek teikiamą specialistų pagalbą vaikui bei jo tėvams.

Sekančioje lentelėje (16 lentelė) pateikiama kategorija, teikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę. Subkategorijose išskiriama vaiko ir šeimos dalyvavimo poveikis, minimalus poveikis, tarpinstitucinio bendradarbiavimo poveikis bei paslaugų pakankamumas.

16 lentelė. Teikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Teikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę	Vaiko ir šeimos dalyvavimo poveikis	„Viskas priklauso nuo paties asmens ar šeimos, kuriai reikia pagalbos, t. y. kiek žmonės patys priima siūlomą pagalbą ir yra linkę bendradarbiauti. Jei šeimos yra atviros socialinei pagalbai, tokiu atveju yra daug paprasčiau padėti šeimai bei šeimoje gyvenantiems vaikams.“ (D1)	1
	Minimalus poveikis	„Man atrodo, kad minimaliai, pradžia pamatyti vaiką įvardinti kad yra sunkumai, kad reikia daugiau dirbti, pamatuoti kažkokius rezultatus, nes sunku pamatuoti rezultatus“ (D2) „Nevisiškai patenkina poreiki, kadangi socialinis darbuotojas nėra pakankamai įgalintas, nes jo veiksmai yra šiek tiek ribojami“. (D3) „Vilniaus rajone yra per mažai paslaugų, nes yra žmonių daug, o paslaugų mažai, o šeimoms reikia laukti po 2-3 mėnesių, kad gautų pagalbą.“ (D4).	3
	Tarpinstitucinio bendradarbiavimo poveikis	„Trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo, kadangi ne vien socialinis darbuotojas sprendžia apie pagalbą tai šeimai, ne vien nuo jo priklauso, kaip bus dirbama su šeima, nes dar yra ir vaikų teisės ir kitos institucijos ir teismas. Buvo tokiu situacijų ir mano praktikoje, kad socialinis darbuotojas mato, kad dar negalima grąžinti vaikų į tą šeimą, nes situacija nepasitaisė, tačiau vaiku teisės kitaip nutaria, ir paskui yra teismo sprendimas, o kai yra teismo sprendimas nes tai yra aukščiausia institucija Lietuvoje ir tu jau negali apskusti to sprendimo, ir tie vaikai vėl gražinami į tą netinkama aplinką ir tau jau po fakto. Ir tau belieka tik dirbti su šeima, ir bandyti kažkokiom stebuklingom priemonėm užtikrinti vaiko gerovę“ (D2)	1
	Paslaugų pakankamumas	„Užtenka paslaugų“ (D5)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip atskleidžia atliktas tyrimas, dalis apklaustųjų nurodo, kad teikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę yra minimalus, nes socialinis darbuotojas per mažai įgalintas bei jam yra daug ribojimų tinkamai įvertinti realią šeimos situaciją. Be to, kaip teigia, apklaustos socialinės darbuotojos, trūksta paslaugų bei jas teikiančių darbuotojų, kad vaikui būtų suteikta reikiama pagalba laiku. Taip pat, kaip matyti pateiktoje lentelėje, kai kurios socialinės darbuotojos nurodo, kad socialinių paslaugų teikimo kokybė, tenkinant vaiko poreikius bei užtikrinant jo gerovę, priklauso ir nuo pačios šeimos ar vaiko noro bei dalyvavimo sprendžiant šeimos problemas bei nuo tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų teigia, kad

užtenka paslaugų, tenkinant vaiko poreikius bei užtikrinant jo gerovę. Galima daryti prielaidas, kad apklaustos socialinės darbuotojos seniūnijoje yra pakankamai paslaugų, siekiant patenkinti vaiko poreikius bei užtikrinti jo gerovę.

3.2.9. Teigiami ir neigiami aspektai užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje

Siekiant atskleisti kokius apklausos dalyvės pastebi neigiamus ar teigiamus aspektus užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, išskiriama kategorija teigiami ir neigiami aspektai užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje. Subkategorijose išskiriama teigiami aspektai bei neigiami aspektai (17 lentelė).

17 lentelė. Teigiami ir neigiami aspektai užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Teigiami ir neigiami aspektai užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje	Teigiami aspektai	„Mano nuomone vaiko gerovė gerėja teigiamais aspektais, nes bandoma kurti naujas paslaugas, pabandyti atskirti vaiko apsauga nuo socialinės srities. O mūsų rajone paslaugų daugėja socialinių ir tikiuosi daugės“ (D2) „Šitos paslaugos visos psichologo konsultacijos, mokymai, dienos centrai čia yra viskas gerai, nematau neigiamu.“ (D5)	2
	Neigiami aspektai	„Paskutiniu metu atsiranda vis daugiau tėvų, kurie skundžiasi tuo, kad jų vaikai paaugliai namuose diktuoja savo sąlygas, nesiklauso, daro tai ką nori, nepaiso savo pareigų, skundžia savo tėvus Vaiko teisių specialistams, kad tėvai pažeidžia jų teises ir per mažai jiems duoda laisvės. Manau, kad vaikams daugiau reikėtų aiškinti apie jų pareigas.“ (D1) „Man atrodo, kad šiuo metu yra pakankamas didelis darbuotojų krūvis, socialinių darbuotojų trūksta, ir trūksta kitų specialistų teikiamų paslaugų. Tarkim aš šiuo metu turiu 23 šeimas, kai kuriems yra poreikis gauti psichologo konsultacijas, kartais besikreipiant į institucijas, kurioje nemokamai konsultuojamos šeimos, ir tu išgirsti kad tau reikia eilėje laukti 3 mėnesius ir tai labai apsunkina rezultatus.“ (D3). „Trūkumas yra tai kad visa laika trūksta socialinių darbuotojų, o vienam darbuotojui yra per daug užkrauta šeimų, todėl nėra suteikiamos visos kokybiškos paslaugos, nėra spėjama suteikti. Neigiamai, tai, kad žmonės negali pasinaudoti būtent tuo momentu kai žmonėms reikia pagalbos“ (D4).	3

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Didesnė dalis apklaustų socialinių darbuotojų pastebi neigiamus aspektus užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, įvardindamos, kad Vilniaus rajono savivaldybėje labai trūksta socialinių darbuotojų bei atitinkamų specialistų, nes socialinių darbuotojų darbo krūvis labai didelis, ir jos nespėja tinkamai išspręsti visų paskirtų šeimų problemas, nespėja suteikti kokybiškų paslaugų. Viena iš tyrimo dalyvių kaip neigiamą aspektą, užtikrinant vaiko gerovę Lietuvoje, nurodė, kad vaikai dažnai nežino savo pareigų ir kartais be reikalo skundžia tėvus Vaiko teisių specialistams.

Dvi apklaustosios pastebi teigiamus aspektus užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, nurodydamos, kad teikiamos visos reikiamos socialinės paslaugos, psichologinė pagalba, vykdomi mokyklai bei konsultacijos, veikia dienos centai, didėja paslaugų skaičius. Apibendrinant tokius apklausos rezultatus dėl teigiamų ir neigiamų aspektų užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, galima teigti, kad mūsų šalyje vaiko gerovė užtikrinama, tačiau labai trūksta socialinių darbuotojų bei atitinkamų specialistų, kad teikiamos socialinės paslaugos būtų suteiktos kokybiškai ir laiku.

3.2.10. Institucijų vaidmenys vaiko gerovės užtikrinimo modelyje

Remiantis tolesne interviu gaire, gauti duomenys apie institucijų vaidmenis vaiko gerovės užtikrinimo modelyje. 18 lentelėje matyti, kad išskirta kategorija institucijos atliekančios didžiausią vaidmenį užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje. Subkategorijose skiriamos valstybinės institucijos, savivaldybės institucijos, švietimo įstaigos bei nevyriausybinės organizacijos.

18 lentelė. Institucijos atliekančios didžiausią vaidmenį užtikrinant vaiko gerovę Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Institucijos atliekančios didžiausią vaidmenį užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje	Valstybinės institucijos	<p>„Manau, kad didžiausią vaidmenį atlieka Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai“ (D1)</p> <p>„Man atrodo visos institucijos yra svarbios, turi būti komandinis, kompleksinis darbas. Vienai institucijai labai baisu kažkokia pagarba vienai institucijai atiduoti, bet jeigu taip labai galvoti kas turėtų skatinti arba kas viską vykdo tai mūsų socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nes ir mes iš jos dirbame ir ji tarsi kuruoja tas paslaugas šeimoms socialines nu dar vaiko teisės“ (D2)</p> <p>„Didžiausia vaidmenį užtikrina vaiko gerovė valstybine vaiko teisių apsaugos tarnyba“. (D3)</p>	5

		„Tai valstybės vaikų teisių ir apsaugos tarnyba, ir socialinių paslaugų centrai“ (D4) „Vaikų teisės, globos įstaigos.“ (D5)	
	Savivaldybės institucijos	„socialinių paslaugų centrai, seniūnijos“ (D1) „ir socialinių paslaugų centrai“ (D4)	2
	Švietimo įstaigos	„mokyklos“ (D1)	1
	Nevyriausybės organizacijos	„Nevyriausybės labai daug ką organizacijos reiškia, jų paslaugos yra labiau individualesnės, gal įvairesnės, bet ką išskirti pirmoje vietoje labai sunku, kuo daugiau tuo geriau, kuriojanti turėtų būti didžiausia“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Visos apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos nurodo, kad didžiausią vaidmenį užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje atlieka valstybinės institucijos tokios kaip valstybinė Vaiko teisių apsauga, socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei globos įstaigos. Taip pat svarbus vaidmuo užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje tenka savivaldybės institucijoms, kurias apima seniūnijos bei socialinių paslaugų centrai. Taip vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje užtikrina ir švietimo įstaigos bei nevyriausybės organizacijos.

Sekančioje lentelėje analizuojant institucijų vaidmenis vaiko gerovės užtikrinimo modelyje, išskiriama kategorija „Institucinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti vaiko gerovę“ (19 lentelė). Kategorijai papildyti išskiriamos šios subkategorijos: taikomas atvejo vadybos procesas, organizuojamas vaiko gerovės posėdis, sklandus bendradarbiavimas, informacijos apie vaiką dalijimasis.

19 lentelė. Institucinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Institucinis bendradarbiavimas siekiant užtikrinti vaiko gerovę	Taikomas atvejo vadybos procesas	„Mūsų darbe institucinis bendradarbiavimas vyksta atvejo vadybos proceso metu, kai į šeimos posėdį susirenka įvairių įstaigų atstovai, kurie atsižvelgiant į situaciją, galėtų padėti šeimai.“ (D1) „Dabar jos vyksta taip pas mus, vėlgį kalbant apie šeimas su kuriomis tenka dirbti per atvejo vadyba, turime atvejo vadyba, kur vadybininkas atsižvelgiant į problemas šeimos, suburia tą posėdį pagal iš institucijų atstovą pagal šeimos poreikį žiūrima kaip galima padėti šeimai“ (D2)	2
	Vykdomas vaiko gerovės posėdis	„Taip pat institucinis bendradarbiavimas atsispindi savivaldybės tarpinstituciniame Vaiko gerovės posėdyje, kuriame yra sprendžiamos problematiškų vaikų situacijos..“ (D1)	1

	Sklandus bendradarbiavimas	<p>„Šiuo metu kai daugiau atsakingas vadybininkas čia sunkiau pasakyti, bet tiek kiek man tenka susidurti sklandžiai, išskyrus sunkiau gaunasi su probacija, kol kas neturime, nelabai galime gauti duomenų iš probacijos tarnybos, va čia yra problema, kokios paslaugos buvo sutektos asmeniui, kai šiuo metu yra daugiau smurto. Su mokykla sklandžiai vyksta, taip pat ir su nevyriausybinis taip pat sklandžiai, nuo sveikatos įstaigos priklauso nuo šeimos sklandžiai, su seniūnija irgi sklandžiai.“ (D2)“</p> <p>„O bendravimas įvairiai būna ir būna, kad įsimaišo tas žmogiškasis faktorius ir tai, kad turėtume bendradarbiauti visi glaudžiai ir nuoširdžiai, nes turime visi bendra tikslą, padėti tai šeimai, bet kartais būna, kad tie interesai išsiskiria dėl to žmogiškojo faktoriaus“ (D3).</p> <p>„Institucinis bendradarbiavimas vyksta gana sklandžiai, kuo toliau tuo dažniau vyksta tarp instituciniu susitikimai, kad pagerinti būtent bendradarbiavimo kokybę“ (D4).</p> <p>„Užtenka to bendradarbiavimo. Visada atsakoma visada paruošiama.“ (D5)</p>	4
	Informacijos apie vaiką dalijimasis	<p>„Socialinis darbuotojas teikia informacija vaiku teisėms apie šeima, apie jų uždavinių įgyvendinimą apie pokyčius, ar yra teigiami pokyčiai šeimoje. Taip pat kai vaikų teisės gauna signalą apie galima vaiko pažeidimą jie patikrina ta šeima irgi rašo savo išvada, ir dažnai kreipiasi į socialinių paslaugų centrą ir prašo tai šeimai teikti socialines paslaugas, nes mato kad ten reikalingos socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos“ (D3).</p>	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Apklaustos socialinės darbuotojos, pateikdamos, kaip vyksta tarpinstitucinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, nurodo, kad bendradarbiavimas vyksta sklandžiai, dalijantis informacija apie vaiką, kuris auga sunkumus patiriančioje šeimoje bei nuoširdžiai bendraujant. Organizuojant tarpinstitucinį bendradarbiavimą taikomas atvejo vadybos procesas bei vykdomi vaiko gerovės posėdžiai.

Kaip dažniausiai gaunama informacija (iš kur sužinoma) apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą, pateikiama 20 lentelėje. Išskirtose subkategorijose matyti, kad gaunama informacija apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą iš vaiko teisių apsaugos, mokyklos, visuomenės bei policijos.

20 lentelė. Gaunama informacija (iš kur sužinoma) apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Gaunama informacija (iš kur sužinoma) apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą	Vaiko teisių apsauga	„Dažniausiai informacija gaunama iš Vaiko teisių apsaugos specialistų, kurie gavę pranešimą iš policijos, pirmi apsilanko šeimoje bei nustato vaiko grėsmę lygi šeimoje “ (D1) „Mes gaunam raštą iš vaiko teisės apsaugos tarnybos, kad šeimai rekomenduojama teikti socialines paslaugas. Tada einame į šeimą ir vertiname poreiki. “ (D2) „Dažniausiai ta informacija gaunama iš vaikų teisių,“ (D3) „Dažniausiai gaunama iš vaikų apsaugos tarnybų “(D4)	4
	Mokykla	„Žinoma būna dar iš ipročio seno, kad mokyklos kreipiasi į socialinį darbuotoją, kai paskambina mums kai yra jau bendruomenės socialinis pedagogas, labiau pasitiki, paskambina ir pasako, kad yra rūpestis ką daryti ir pasitariama, dabar stengiamasi daryti oficialiai, kreiptis į vaikų teises, nes jie vertina poreiki pagalbos ar reikalinga ar nereikia“ (D2)	1
	Informuoja visuomenė	„kartais kreipiasi neabejingi kaimynai ar kiti šeimos nariai praneša, kad šeimoje situacija yra sunki, reikia specialistu pagalba, „(D3) „<>bet būna žmonių kurie skambina ir praneša anonimiškai, kad šeimoje kažkas vyksta“ (D4) „Kaip ir minėjau, nuo kaimynu, dažniausiai kaip pas mus kaime tai nuo kaimynu..“(D5)	3
	Policija	„<> kartais pranešama iš policijos “(D3)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip pastebėta tyrimo dalyvių atsakymuose, socialiniai darbuotojai apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą gauna iš VTA skyrių. VTA, gavusi žinią apie tai, kad yra reikalinga pagalba vaikui, raštiškai informuoja socialinį darbuotoją, kad vaikui turi būti skiriama priežiūra bei suteikiama reikalinga pagalba. Taip pat, kad vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalinga socialinio darbuotojo pagalba, vaiko apsaugos užtikrinimas, informuoja ir vaiko kaimynai ar kiti artimieji. Retais atvejais, kad vaikui reikalinga pagalba, nurodo ir mokykla, kurią vaikas lanko, arba policija.

Sekančioje lentelėje analizuojama ką reiktų tobulinti institucijose, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė (žr. 21 lentelę). Lentelėje išskirta kategorija „Institucijų veiklos tobulinimas, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė“. Šią kategoriją tokios subkategorijos:

dalijimasis informacija apie šeimą, paslaugų skaičiaus didinimas, socialinių darbuotojų darbo lengvinimas bei tobulinimas nereikalingas.

21 lentelė. Institucijų veiklos tobulinimas, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Institucijų veiklos tobulinimas, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė	Dalijimasis informacija apie šeimą	„Manau, kad kartais tarp institucijų trūksta pasidalinimo turima informacija apie šeimą “(D1) „Sklandesne ir greitesne informacijos perdavimas tarp institucijų.“(D4)	2
	Paslaugų šeimoms skaičiaus didinimas	„Aš nežinau ar čia tobulinti, bet man reikėtu dar daugiau paslaugų šeimoms, pradžiai “ (D2) „Aš manau kad reikėtų mažinti ta krūvi, kad būtų daugiau specialistu, kad šeimos gautu laiku pagalba. Kaip jau kalbėjau, kad kai kur yra eilės po 3 mėnesius, po tu 3 mėnesiu jeigu žmogui depresija tai ta pagalba gali būti pavėluota. Reikia atsižvelgti į tai, kad reikia pagalba suteikti laiku.“(D3)	2
	Socialinių darbuotojų darbo lengvinimas	„yra bet dar trūksta, ir atstumai yra dideli, ir nuvykti yra sunku. Būtų gerai pačioje bendruomenėje, kad nereiktų važinėti“ (D2) „Taip pat suteikčiau daugiau galios socialiniam darbuotojui, nes jis neturi prieigos nei prie spis sistemos, ir būtent dl socialinio darbuotojo pateikiamos informacijos, nes ten yra traukiami. Neturi prieigos prie sodros, ir dažnai klientai gali primeluoti, kad jie turi darbą. Ar tas žmogus įsidarbinęs, kiek laiko tas žmogus be darbo, kokias pajamas gauna. Nes šito socialinis darbuotojas negali patikrinti.“ (D3)	2
	Tobulinimas nereikalingas	„Labai gerai ir taip .“(D5)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikta socialinių darbuotojų apklausa atskleidžia, kad siekiant tobulinti institucijų darbą, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė galėtų būti užtikrinamas sklandesnis ir greitesnis informacijos apie vaiką ir jo šeimą informacijos perdavimas. Taip pat atlikta atskleidžia, kad institucijos savo veiklą galėtų tobulinti, suteikdamos daugiau socialinių paslaugų šeimoms, kurios patiria sunkumus. Kaip nurodo apklaustos socialinės darbuotojos, siekiant tobulinti institucijų darbą, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė, galėtų būti lengvinimas socialinių darbuotojų darbas, joms suteikiant galimybę dirbti vienoje darbo vietoje, prieigą prie šeimos duomenų apie jo gaunamas pajamas ar dirbamą darbą.

Apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos, dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus, buvo prašomos nurodyti, kad jei galėtų kažką pakeisti dabartinėje situacijoje, pavyzdžiui, kažką papildyti, nutraukti ar pan., ką darytų instituciniu lygmeniu 22 lentelėje

pateikiama kategorija siūlomi pokyčiai instituciniu lygmeniu. Siūlomi pokyčiai skirstomi į tokias subkategorijas, kaip atitinkamų paslaugų bei specialistų didinimas, socialinių būstų didinimas bei pokyčių nesiūloma.

22 lentelė. Siūlomi pokyčiai instituciniu lygmeniu.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Siūlomi pokyčiai instituciniu lygmeniu	Atitinkamų paslaugų bei specialistų didinimas	„Manau, kad šiai dienai labai trūksta nepilnamečių specialistų policijos nuovadose. Būtų labai naudinga ir efektyvu, jei šie specialistai vėl atsirastų ir kartu su soc. darbuotoju lankytųsi šeimose.“ (D1) „didinčiau socialinių darbuotojų skaičių“ (D3) „Padidinti siūlome paslaugų spektrą, kad būtų daugiau specialistu, kurie suteiktų šeimoms pagalba.“ (D4) „Dėl tu būstų, kad jų daugiau būtų.“ (D5)	3
	Socialinių būstų didinimas	„Dėl tu būstų, kad jų daugiau būtų.“ (D5)	1
	Pokyčių nesiūloma	„Aš iš tikrųjų ne esu ant tiek kompetinga, kad neturiu kažkokio pasiūlymo, kad pažiūrėti iš to viršaus.. (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Aktualizuojant atlikto tyrimo rezultatus, atsiskleidė, kad jei turėtų galimybę kažką pakeisti dabartinėje situacijoje, socialinės darbuotojos dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus didintų paslaugų spektrą bei specialistų skaičių, kurie padėtų nepilnamečiams spręsti jų problemas. Taip pat viena iš socialinių darbuotojų didintų socialinių būstų skaičių. Galima daryti prielaidas, kad socialinės darbuotojos keistų tokias institucijos veiklos, kuriose pastebi trūkumus savo seniūnijoje.

3.2.11. Socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę

Sekantis tyrimo klausimų blokas atskleidžia socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę. Siekiant atskleisti tyrimo perspektyvas, socialinių darbuotojų aspektu, buvo išskirta kategorija, socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę (23 lentelė). Pagrindžiant socialinių darbuotojų atsakymus, skiriamos subkategorijos, kurios atskleidžia socialinių darbuotojų vaidmenį: socialinis darbuotojas kaip įgalintojas, socialinis darbuotojas kaip kontrolierius, socialinis darbuotojas grandis jungianti pagalbos šeimai procesą bei socialinis darbuotojas kaip šeimos draugas.

23 lentelė. Socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę	Socialinis darbuotojas kaip įgalintojas	„Socialinis darbuotojas yra pagrindinis šeimos teigiamo funkcionavimo visuomenėje įgalintojas.“ (D1)	1
	Socialinis darbuotojas kontrolierius	„Man socialinis darbuotojas atrodo, kaip iš senovės Graikijos deivė, kur vienoje rankoje turi botagą, o kitoje rankoje meduoli. Viena vertu tu turi šeima palaikyti, turi motyvuoti, turi parodyti savo empatiją, turi būti draugiškas tai šeimai, o kita vertus socialinis darbuotoja, tai toks žmogus, specialistas kuris kontroliuoja, kuris tikrina ar ta šeima nemeluoja ar jie tikrai vykdo savo įsipareigojimus. Tu visada turi laviruoti tarp tų dviejų dalykų ir neprarasti pusiausvyros. Nes viena vertu tu esi artimiausias draugas tos šeimos kuri patiria socialiniu problema, o kita vertu tu esi kontrolierius“ (D3)	1
	Socialinis darbuotojas grandis jungianti pagalbos šeimai procesą	„Socialinis darbuotojas, yra svarbus tuo, kad pirmiausiai mes esame ta grandis, kad šeimoje vyktu pokytis, nes jei nevyksta pokytis ką tai reiškia, tai reiškia kad vaiku teisės turi imtis griežtesnių priemonių, atimti vaikus, bausti tėvus kreiptis į teismą. Tas yra svarbiausias vaidmuo, daryti pokytį, kad vaikas toliau nekenėtų, o būtų užtikrinta gerovė.“ (D2) „Socialinis darbuotojas yra vienas iš tu žmonių, kuris yra arčiausia tos šeimos. Labiausiai mato tas problemas, labai svarbu surasti kontaktą, kuriuo būtų galima užmėgsti ryši su šeima.“ (D4)	2
	Socialinis darbuotojas kaip šeimos draugas	„Man socialinis darbuotojas atrodo, kaip iš senovės Graikijos deivė, kur vienoje rankoje turi botagą, o kitoje rankoje meduoli. Viena vertu tu turi šeima palaikyti, turi motyvuoti, turi parodyti savo empatiją, turi būti draugiškas tai šeimai, o kita vertus socialinis darbuotoja, tai toks žmogus, specialistas kuris kontroliuoja, kuris tikrina ar ta šeima nemeluoja ar jie tikrai vykdo savo įsipareigojimus. Tu visada turi laviruoti tarp tų dviejų dalykų ir neprarasti pusiausvyros. Nes viena vertu tu esi artimiausias draugas tos šeimos kuri patiria socialiniu problema, o kita vertu tu esi kontrolierius“ (D3) „Dirbant su tokia šeima, tas socialinis darbuotojas, būna geriau nei mama.“ (D5)	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikti interviu atskleidžia, kad tyrime dalyvavusios socialinės darbuotojos labai skirtingai vertina socialinių darbuotojų vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę. Vienos apklaustosios nurodo, kad socialinis darbuotojas yra kaip grandis, kuri jungia visą pagalbos teikimo procesą, teikia informaciją kitoms institucijoms, rūpinasi, kad vaikui ir jo šeimai būtų suteikta reikalinga pagalba ir problemos būtų išspręstos. Taip pat socialinis darbuotojo vaidmuo prilyginamas šeimos draugui, kuris gali būti tas asmuo,

kuriuo šeima pasitiki, yra draugiškas šeimai, ją motyvuoja ir palaiko, kartais socialinė darbuotoja net gali vaikui atstoti mamą. Taip pat socialinio darbuotojo vaidmuo siejasi su šeimos įgalinimu tinkamai funkcionuoti bei kontroliuoja kaip šeima vykdo savo įsipareigojimus.

Siekiant atskleisti, socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę, socialinės darbuotojos buvo klausiamos, kaip socialinis darbuotojas padeda spręsti iškilusias problemas. To pasėkoje išskiriama kategorija „Socialinio darbuotojo teikiama pagalba sprendžiant iškilusias problemas“. Subkategorijose išskiriami šie socialinio darbuotojo teikiamos pagalbos būdai: tarpininkavimas, konsultavimas, informavimas, atitinkamų paslaugų skyrimas (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. Socialinio darbuotojo teikiama pagalba sprendžiant iškilusias problemas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Socialinio darbuotojo teikiama pagalba sprendžiant iškilusias problemas	Tarpininkavimas	„Socialinis darbuotojas pagal poreikį atstovauja šeimą įvairiose institucijose, tarpininkauja “ (D1)	1
	Konsultavimas	„konsultuoja“ (D1) „Pirmiausia jis įvardija problemas tai yra svarbiausia, dažniausiai arba nesupranti kad tai yra problema, arba nepripažįsta kad yra problema, paskui vyksta darbas jo. Šeimos stiprinimas, stipriu pusi pasižiūrėjimas, motyvavimas keistis.“(D2) „Nukreipia ir motyvuoja šeima išspręsti savo problemas“(D4) „Bendraujant konsultuojant bei teikiant pagalba.“ (D5).	4
	Informavimas	„informuoja bei pastoviai palaiko ryšį su šeima dėl pagalbos poreikio “ (D1)	1
	Atitinkamų paslaugų skyrimas	„Socialinis darbuotojas dažnai sudaro pagalbos planą ir laikosi to plano, ir pats sprendžia kukių reikėtų šeimai paslaugu. Kokios paslaugos pagerintu situacija šeimoje.“(D3)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atskleidžiant, kaip socialinis darbuotojas teikia pagalbą, sprendžiant socialines problemas, matyti, kad socialiniai darbuotojai konsultuoja šeimas. Konsultacijų metu socialinis darbuotojas su sunkumus patiriančia šeima apžvelgia šeimos problemas bei aptariu jų sprendimų būdus, motyvuoja šeimą išspręsti savo problemas. Atlikti interviu taip pat rodo, kad darbuotojas padeda spręsti iškilusias problemas teikdamas tarpininkavimą su kitomis institucijomis, informuojant šeimas apie reikiamos pagalbos būdus bei priemones ir paskiriant šeimai reikiamas socialines paslaugas.

Tyrimo metu apklausos dalyvių buvo klausama, kiek teikiamos socialinių darbuotojų paslaugos jų gyvenamojoje savivaldybėje užtikrina vaiko, augančio sunkumus patiriančiose šeimose, gerovę (25 lentelė). Pateiktoje lentelėje skiriama kategorija „Teikiamų socialinių darbuotojų paslaugų būklė užtikrinant vaikų, augančių sunkumus patiriančiose šeimose gerovę“. Atlikus tiriamųjų apklausą išskiriamos subkategorijos tokios, paslaugos efektyvios bei teikiamos paslaugos turi trūkumų.

25 lentelė. Teikiamų socialinių darbuotojų paslaugų būklė užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Teikiamų socialinių darbuotojų paslaugų būklė užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje gerovę	Paslaugos efektyvios	„Manau, kad didesnė darbo dalis tikrai yra efektyvi.“ (D1) „Sunku įvertinti kiek pagerėja, bet jeigu pas mus viena šeima yra išbraukiama per metus tai yra labai gerai.“ (D4) „90 proc“ (D5)	3
	Teikiamos paslaugos turi trūkumų	„Gerovė dar silpnokai yra užtikrinama, nes keisti, stiprinti šeimas yra sunku, reikalauja daug laiko. Taip iškart neužtikrinsi gerovės, nes tai yra pati pradžia, kad visiškai situacija nepablogėtų pastebi ir tai vaikui yra gerai. Kad šeimai reikia pagalbos, kad tėvai patys negeba padėti sau, vaikams. Saugumo suteikia, tai, kad yra kitas suaugęs žmogus, kuris padeda. Mato situacija iš šono..“ (D2) „Man atrodo, kad tik dalinai, kaip ir jau sakiau kad trūksta specialistu, trūksta dažnai įgalinimo socialinio darbuotojo“ (D3)	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Analizuojant, tiriamųjų atsakymus, kiek teikiamos socialinių darbuotojų paslaugos jų gyvenamojoje savivaldybėje užtikrina vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimose, gerovę, galima matyti, kad teikiamos paslaugos dažnai yra efektyvios ir užtikrina vaiko gerovę. Tačiau kai kurios socialinės darbuotojos išskiria tokius trūkumus kaip laiko trūkumas, specialistų trūkumas bei per mažas socialinio darbuotojo įgalinimas.

Aktualizuojant socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančių sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę, taip pat labai svarbu išsiaiškinti, apie sunkumus, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas (26 lentelė). Pateiktoje lentelėje išskirta kategorija sunkumai, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas, kurią papildė tokios subkategorijos kaip kontaktai su šeimomis bei kitų institucijų palaikymas.

26 lentelė. Paslaugos teikiamos sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Sunkumai, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problema	Kontaktai su šeimomis	<i>Didžiausias sunkumas yra tada, kai pasitaiko visai nemotyvuoti klientai, kurie neina į kontaktą, slepiasi, meluoja, nepripažįsta savo problemų ir priklausomybių“ (D1)</i> <i>„Sunkumu yra daug, susiję su tėvų motyvacijos nebuvimo keisti situacijos, nepripažįsta problemų. Nepripažįsta kad tos problemos turi įtakos vaiko poreikiui užtikrinimui, nemato to vaiko..“ (D2)</i> <i>„Sunku kontaktuoti su šeimomis, kurios nenori spręsti problemų“ (D4)</i> <i>„Dažniausiai susiduriama su šeimos nenoru bendrauti, bendradarbiauti, tai papildomas darbas, kol prieisi prie tos šeimos, ją motyvuosi..“ (D5)</i>	4
	Kitų institucijų palaikymas	<i>„Kol kas didžiausia problema tai trūksta palaikymo iš kitų tu institucijų, nes kaip sakiau, kad mes visi bendra tikslą užtikrinti vaiko gerovę. Turime tikslą padėti tai šeimai, įgalinti šeima funkcionuoti savarankiškai, kad ta šeima būtų darni. Kad toje šeimoje vaikas jaustųsi saugus ir mylimas, dažnai būna tokiu situacijų, kai kiti specialistai mano kitaip. Kiekvienas pradeda traukti kaip sakant paklode į savo pusę ir nėra to susikalbėjimo, sekimo.“ (D3)</i>	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip rodo atlikto tyrimo rezultatai dažniausiai sunkumai, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas yra patiriami bendraujant su vaiko šeima, kadangi daugelis tėvų iš sunkumus patiriančių šeimų nenori spręstis savo problemų, todėl neprisileidžia socialinių darbuotojų, sunkiai užmezga ryšiu, dažnai meluoja. Viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodo, kad vienas iš sunkumų, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas yra palaikymo stoka iš kitų institucijų.

Siekiant atskleisti vaiko gerovės užtikrinimą, apklausiami socialiniai darbuotojai buvo paprašyti įvertinti numatyti, kaip galėtų keistis socialinio darbuotojo darbas, skirtas užtikrinti vaiko gerovę (27 lentelė). Analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus, išskirta kategorija „Galimi socialinio darbuotojo darbo pokyčiai, užtikrinant vaiko gerovę“. Kategoriją pagrindžia pateikiamos subkategorijos tokios, kaip visuomenės didesnis vertinimas, didesnis socialinio darbuotojo įgalinimas, didesnis atlyginimas, laisvas grafikas bei didesnė komanda.

27 lentelė. Galimi socialinio darbuotojo darbo pokyčiai, užtikrinant vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Galimi socialinio darbuotojo darbo pokyčiai, užtikrinant vaiko gerovę	Visuomenės didesnis vertinimas	„Sunku pasakyti. Gal turėtų būti labiau vertinamas visuomenės“ (D1)	1
	Didesnis socialinio darbuotojo įgalinimas	„Labiau įgalinti socialinį darbuotoja, o dabar mes kai nuvažiuojame dažniausia rekomenduojama, todėl žmogus gali vykdyti arba ne.“ (D4)	1
	Didesnis atlyginimas	„Galėtų augti socialinių darbuotojų atlyginimas, nes iš tikrųjų socialiniai darbuotojai uždirba nelabai didelius pinigus, bet atlieka labai svarbu darbą.“ (D3)	1
	Laisvas grafikas	„Vienas iš pokyčių yra, tai kad galima dirbti laisvu grafiku“ (D2) „Kontaktinių valandų reikia pagal poreikį, o jei kažkas vis tiek ekstra atvejis. Šiaip turime automobili ir jaučiamės geriau.“ (D5)	2
	Didesnė komanda	„bet man norėtųsi ir čia komanda turėti, kaip dabar yra mobili komanda, kai prisijungia kai yra grėsme vaikui, bet norėtųsi r seniūnijoje turėti darbuotoju, psichologą. Reiktu plėsti komanda“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Socialiniai darbuotojai nurodo, kad socialinio darbuotojo darbas, skirtas užtikrinti vaiko gerovę, būtų efektyvesnis, jei socialinis darbuotojas galėtų dirbti laisvu grafiku, turėtų didesnę komandą bei didesnę įgalinimą sprendžiant socialines problemas, gautų didesnę atlygimą bei socialinio darbuotojo darbas būtų vertinamas visuomenės.

Sekančioje lentelėje (28 lentelė) pateikiama kategorija, atitinkanti priemones, kurios nėra taikomos šiandien, kad socialinis darbuotojas dar galėtų prisidėti užtikrinant vaiko gerovę. Subkategorijose išskiriama tėvų motyvavimas ir įgalinimas, vaiko įgūdžių didinimas, privalomos konsultacijos vaikams bei kitos priemonės.

28 lentelė. Priemonės, kurios nėra taikomos šiandien, kad socialinis darbuotojas dar galėtų prisidėti užtikrinant vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Priemonės, kurios nėra taikomos šiandien, kad socialinis darbuotojas dar galėtų prisidėti užtikrinant vaiko gerovę	Tėvų motyvavimas ir įgalinimas	„Manau, kad esminė priemonė tėvų motyvavimas ir įgalinimas savarankiškai keisti savo gyvenimą į teigiamą pusę ir nešti didesnę atsakomybę už vaikus.“ (D1)	1
	Vaiko įgūdžių didinimas	„Reikėtų daugiau dėmesio kreipti į vaikus, būna kad susikoncentravę padėti tėvams, bet reikia ir vaikams tokiu paslaugu nėra, kad vaikams būtų padedama, bet nėra vaikų dienos centru. Tėvams tėvystės įgūdžiai yra, o vaikams kokių įgūdžių nėra centru“ (D2)	1

	Privalomos socialinių darbuotojų konsultacijos vaikams	„Galbūt reikėtų taikyti privaloma socialinių darbuotojų konsultacijas ir vaikams, nes tas socialinis darbuotojas darbui su šeimomis, dažniausiai į jo pareigas įeina darbas su tėvais, taisyti tėvų elgesy, o vaikai paliekami nuošalyje. Aš keisčiau situacija, kad galima būtų būtent vaikams teikti paslaugas, privaloma kažkiek valandų vaikui praleisti su socialiniu darbuotoju.“ (D3)	1
	Kitos priemonės	„Dėl karantino trūksta gyvo bendravimo, nes nematome žmonių, nes bendravimas vyksta telefonu, nematome, kas vyksta šeimoje.“ (D4). „Trūksta supratimo. Daugiau nieko netrūksta. Telefoną ir automobilį turime, tai viskas normaliai.“ (D5)“	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip atskleidžia atliktas tyrimas, priemonės, kurios nėra taikomos šiandien, kad socialinis darbuotojas dar galėtų prisidėti užtikrinant vaiko gerovę, galėtų būti tokios kaip tėvų motyvavimas ir įgalinimas savarankiškai spręsti problemas, vaiko socialinių įgūdžių didinimas, privalomos konsultacijos vaikams su socialiniu darbuotoju apie jų patiriamas problemas bei jų sprendimo būdus. Taip pat socialinių darbuotojų apklausa atskleidžia, kad reikalingos priemonės, kurios karantino metu palengvintų gyvą bendravimą su šeimomis patiriančiomis sunkumų bei supratimo apie socialinio darbuotojo darbą bei jo reikalingumą.

3.2.12. Sunkumus patiriančios šeimos vaidmenys, užtikrinant joje augančio vaiko gerovę

Tolesni tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia sunkumus patiriančios šeimos vaidmenis, užtikrinant joje augančio vaiko gerovę. 29 lentelėje matyti, kad išskirta kategorija tėvų elgesio arba jų socialinio statuso įtaka vaiko gerovei. Subkategorijose skiriamos šios kategorijos: aukštesnio statuso įtaka vaiko gerovei, žemesnio statuso įtaka vaiko gerovei.

29 lentelė. Tėvų elgesio arba jų socialinio statuso įtaka vaiko gerovei

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Tėvų elgesio arba jų socialinio statuso įtaka vaiko gerovei	Aukštesnio statuso įtaka vaiko gerovei	„Kartais vaikais iš inteligentiškų šeimų, turi daugiau problemų, nei iš žemesnio statuso šeimų. Tokiose, aukštesnio statuso šeimose, vaikams suteikiama per didelė laisvė“ (D1)	5
	Žemesnio statuso įtaka vaiko gerovei	„Paprastesnėse šeimose vaikai dažniausiai nukenčia nuo girtaujančių ir konfliktuojančių tėvų“ (D1) „Labai dažnai vaikai iš šeimų patiriančių socialines problemas atkartoja savo tėvų ar senelių likimą, nes neranda savo aplinkoje teigiamo pavyzdžio, nes niekas jiems neparodo to kitokio gyvenimo šeimos modelio.“ (D3) „Tėvų elgesys neigiamai atsiliepia vaiku gerovei, nes jei tėvai yra geriantis asocialus, tai dažniausia pas vaikus mokykloje būna patyčios, vaikai nešvarus, problemos mokykloje su mokslu.“ (D4) „Labai atsiliepia, įtakoja vaiko ir būsenas ir emocijas, gali atsitikti ir smurto atvejų.“ (D5)	2
	Tėvų socialinis statusas neturi įtakos	„Pats socialinis statusas, nemanau kad lemia socialinis statusą, jie patys ar jis yra turtingas ar ne, ar užimantys aukštą pareigą ar ne, visur yra problemos, ne nuo to priklauso vaiko gerovė, ar poreikių atsiliepimas, o tėvų elgesys, tai atsiliepia vaiko gerovei“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Apklausoje dalyvavusios apklaustosios nurodo, kad tėvų elgesys arba jų socialinis statusas atsiliepia vaiko gerovei, nes prasčiau gyvenančiuose šeimose dažniais atvejais vaikas kenčia nuo alkoholi vartojančių, konfliktuojančių tėvų. Dažniais atvejais tokiose šeimose pasitaiko ir smurto atvejų, vaikai iš tokių šeimų patiria patyčias, jiems sunkiau sekasi mokslai. Be to dažnai vaikai atkartoja savo šeimos pavyzdį, nes niekas jiems neparodo to kitokio gyvenimo šeimos modelio. Atlikta apklausa rodo, kad vaikai iš aukštesnio statuso šeimų dažnai nori laisvės, todėl su tokiais vaikais tėvams sunku susitarti ir šeima patiria problemų. Viena iš apklaustųjų nurodo, kad tėvų socialinis statusas neturi įtakos vaiko gerovės užtikrinimui, nes problemos vyrauja visokiuose šeimose.

Tyrimo dalyvių nuomonės apie tai, kiek sunkumus patiriantys tėvai mato / supranta savo vaiko problemas, pateikiamos 30 lentelėje. Analizuojant socialinių darbuotojų apklausas, išskirta kategorija „Sunkumus patiriančių tėvų supratimas apie vaiko problemas“. Skiriamos subkategorija – tėvai nesupranta, kad vaikas turi problemų.

30 lentelė. Sunkumus patiriančių tėvų supratimas apie vaiko problemas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Sunkumus patiriančių tėvų supratimas apie vaiko problemas	Tėvai nesupranta, kad vaikas turi problemų	<p>„Tikrai ne visi rizikos šeimų tėvai sugeba adekvačiai vertinti realių jų šeimos situaciją ir patys prisiimti atsakomybę už vaikų gerovę. Kartais girtaujantys tėvai nemato tame problemos ir tai yra norma bei nieko blogo, nes jų manymu svarbiausia tai, kad vaikai yra sotūs ir aprenkti ir daugiau nieko nereikia. Tokiose šeimose tėvai nepastebi savo vaikų problemų.“ (D1)</p> <p>„Taip patiria sunkumus, matyti nemato, nes yra susikoncentravę į save. Kai man yra sunku, yra sunkiau matyti aplink vaikus, tiek partneri, emocijos užblokuoja, todėl reikia išorinės pagalbos.“(D2)</p> <p>„Labai dažnai tie tėvai tas problemas ignoruoja ir jų nemato, neigia, sako kad pas juos viskas gerai, tas pats kas sakyti alkoholikui, kad jis yra priklausomas, priklausomybe turinti žmones labai neigia problemas“(D3)</p> <p>„Jie dažiausiai nemato vaikų problemų, jie mato tik savo problemas, dėl to ir geria. jie sako aš turiu problemų dėl to ir geriu. Nebendradarbiauja su mokykla nes nemato problemų, sako čia socialinių darbuotojų problema, socialinių pedagogų, bet ne tėvų. Tėvai niekuo dėti, kaltina valstybe“ (D4)</p> <p>„Jie dažiausiai nemato vaikų problemų, jie mato tik savo problemas, dėl to ir geria. jie sako aš turiu problemų dėl to ir geriu. Nebendradarbiauja su mokykla nes nemato problemų, sako čia socialinių darbuotojų problema, socialinių pedagogų, bet ne tėvų. Tėvai niekuo dėti, kaltina valstybe“ (D5)</p>	5

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip nurodo visos socialinės darbuotojos – tyrimo dalyvės, sunkumus patiriantys tėvai per savo problemas nemato ar nenori matyti ir suprasti, kad jų vaikas kenčia, ir turi socialinių problemų.

Sekančioje lentelėje analizuojant sunkumus patiriančios šeimos vaidmenis užtikrinant joje augančio vaiko gerovę, išskiriama kategorija „Sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę“ (31 lentelė). Kategorijai papildyti išskiriamos šios subkategorijos: tėvų nenorės spręsti vaiko problemas, neužtikrinama vaiko gerovė, galimybė naudotis paslaugomis.

31 lentelė. Sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančių vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę	Tėvų noras spręsti vaiko problemas	„todėl viskas remiasi į tėvų norą bendradarbiauti su specialistais bei priimti siūlomą pagalbą“ (D1) „Iš tikrųjų tos galimybės yra neribotos, kaip ir kiekvieno suaugusio žmogaus. Svarbiausia yra norėti suteikti savo vaikams galimybę gyventi sveikoje šeimoje, svarbiausia yra norėti ir daryti dėl to. O dažniausia problema su kuria tenka socialiniams darbuotojams susidurti tai kad tos šeimos neturi visiškai motyvacijos užtikrinti vaikų poreikių, neturi motyvacijos siekti kažko, nemoka užsibrėžti sau gyvenimo tikslų, jiems yra labai gerai pasroviui plaukti, gauti socialines pašalpas iš valstybės, jie nemato poreikio keisti to gyvenimo modelio“ (D3). „bet ne visi to nori.“ (D4). „Iš asociacinių šeimų, tai jie laukia tik pinigų, daugiau nieko.“ (D5)	4
	Neužtikrinama vaiko gerovė	„Man atrodo, kad silpnas, užtikrina minimaliai, o norisi kad būtų užtikrinta kuo daugiau, minimalus užtikrinimas, pavalgyti atsikelti ir į mokyklą. Karantino metu jau ryškėja problemos su mokslais.“ (D2)	1
	Galimybės naudotis paslaugomis	„Viskas priklauso nuo pačių tėvų bei jų pastangų. Šiai dienai yra siūlomas tikrai gana platus spektras paslaugų bei pagalbos“ (D1) „Pasinaudoti siūlomomis paslaugomis“ (D4).	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Socialinės darbuotojos – tyrimo dalyvės, pateikdamos sunkumus patiriančios šeimos galimybes užtikrinti joje augančio vaiko gerovę, nurodo, kad nepaisant to, kad tėvams suteikdamos visas galimybes užtikrinti vaiko gerovę, dažniausiai problemų turintys tėvai to nenori, nebendruoja su specialistais bei nepriima reikiamos pagalbos.

Analizuojant vaiko gerovės užtikrinimą tėvų požiūriu, apklausiamų socialinių darbuotojų buvo klausama, kaip jie apibūdintų dažniausius sunkumus patiriančių šeimų lūkesčius iš socialinių darbuotojų (32 lentelė). Pateiktoje lentelėje matyti, kad tiriamųjų apklausa leido išskirti kategoriją „Sunkumus patiriančių šeimų lūkesčiai iš socialinių darbuotojų“, kuri apima tokias subkategorijas kaip pagalba spręsti problematiško vaiko problemas, pagalba atsisakyti priklausomybių bei materialinė pagalba.

32 lentelė. Sunkumus patiriančių šeimų lūkesčiai iš socialinių darbuotojų

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Sunkumus patiriančių šeimų lūkesčiai iš socialinių darbuotojų	Pagalba spręsti problematiško vaiko problemas	„Manau, kad neretai tėvai visą atsakomybę už vaiko gerovę numeta soc. darbuotojui, ypač, jei yra kalbama apie problematiško elgesio paauglį, su kuriuo tėvai neranda kalbos bei nemoka suvaldyti jo agresyvaus elgesio.“ (D1) „Socialinio darbuotojo reikia, kad išspręsti vaiko visas problemas“ (D3)	2
	Pagalba atsisakyti priklausomybių	„Taip pat ne mažai atvejų yra tada, kai priklausomybę turintys tėvai prašo pagalbos dėl gydymosi nuo alkoholio arba padėti išsivaduoti nuo smurtaujančio sugyventinio ir pan.“ (D1) „Prašo pagalbos mesti alkoholį“ (D2)	2
	Materialinė pagalba	„Dažniausia jie laukia materialinės pagalbos, nes mato jei socialinis darbuotojais, yra tai turi materialiai padėti.“ (D4) „jie nori tik daugiau materialinės paramos“ (D5)	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atskleidžiant apklausiamų socialinių darbuotojų nuomonę apie dažniausius sunkumus patiriančių šeimų lūkesčius iš socialinių darbuotojų, matyti, kad sunkumus patiriantys tėvai, iš socialinio darbuotojo dažnai tikisi pagalbos, sprendžiant problematiško elgesio vaiko problemas, ar primetant socialiniam darbuotojui vaiko problemų sprendimus. Taip pat tėvai socialinių darbuotojų prašo pagalbos, norėdami atsisakyti priklausomybių ar išsivaduoti nuo smurtaujančio sutuoktinio. Taip pat sunkumus patiriantys tėvai iš socialinių darbuotojų tikisi, kad jie padės gauti materialinę pagalbą, kuri užtikrintų vaiko gerovę.

Sekančioje lentelėje išskiriama kategorija „Teikiamų socialinių paslaugų priėmimams sunkumus patiriantiems tėvams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę“ (33 lentelė). Kategorijai papildyti išskiriamos šios subkategorijos: paslaugų priėmimas priklauso nuo socialinio statuso, paslaugų nepriėmimas, paslaugų priėmimas priklauso nuo bendravimo su šeima.

33 lentelė. Teikiamų socialinių paslaugų priėmimams sunkumus patiriantiems tėvams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Teikiamų socialinių paslaugų priėmimams sunkumus patiriantiems tėvams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę	Paslaugų priėmimas priklauso nuo socialinio statuso	„Tikrai įvairiai, bet norėčiau pažymėti, kad žemesnio statuso šeimos socialines paslaugas priima daug nuoširdžiau ir labiau linkę bendradarbiauti.“ (D1)	1
	Paslaugų nepriėmimas	„Ne nepriima, nes sako, kad nereikia, jeigu yra alkoholio problemos, nepripažįsta alkoholio problemos. Jeigu yra skyrybos, tai skyrybos metu tai išvis vaikas nėra matomas. Vaikas yra	2

		<i>manipuliacija, kaip priemonė. Nemato vaiko. Ir kai akistata paakai savo nuomone, pasakai kad ne ten problema supyksta“ (D2)</i> <i>„Ne visos šeimos geranoriškai, bet ieškoma būdų kad jie priimtu.“ (D5</i>	
	Paslaugų priėmimas priklauso nuo bendravimo su šeima	<i>„Čia irgi įvairiai, priklauso nuo žmogaus, kai kurie klientai yra atveri bendravimui, kai kurie dalinai supranta savo problemas ir sako, kad taip kad jiems šiuo metu reikia specialistu pagalbos, konsultacijos. Juolab kad socialinis neateina neatima vaiku, nubaudžia. socialinis darbuotojas ateina padėti šeimai ir jo tikslas yra padėti tai šeimai, funkcionuoti savarankiškai pasitaisyti.“ (D3).</i> <i>„jei vaiko tėvai nori bendrauti, tai ir reikiama pagal būna suteikta“ (D4).</i>	2

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Apklaustos socialinės darbuotojos pateikdamos kaip sunkumus patiriančios šeimos priima teikiamas socialines paslaugas, užtikrinančias jų vaiko gerovę, nurodo, kad ne visos šeimos geranoriškai priima socialinę pagalbą, nes nepriima savo problemų. Taip pat atlikta paslauga rodo, kad paslaugų priėmimas priklauso nuo bendravimo su šeima, kuo šeima efektyviau bendrauja su socialiniu darbuotoju, tuo jai lengviau suteikti reikiamą pagalbą, siekiant užtikrinti vaiko gerovę. Kaip nurodo viena iš apklaustų socialinių darbuotojų, teikiamų socialinių paslaugų priėmimams sunkumus patiriantiems tėvams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, priklauso ir nuo šeimos socialinio statuso.

Kaip skatinti tėvus kovoti su sudariusia situacija, kad būtų užtikrinta jų vaiko gerovė, pateikiama 34 lentelėje. Išskirtose subkategorijose matyti, kad tėvus kovoti su sudariusia situacija skatina atvejo vadybos metu išskirti uždaviniai, tėvus informuojant apie teikiamą pagalbą bei tėvus motyvuojant spręsti problemas.

34 lentelė. Tėvų skatinimo būdai kovoti su sudariusia situacija, kad būtų užtikrinta vaiko gerovė

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Tėvų skatinimo būdai kovoti su sudariusia situacija, kad būtų užtikrinta vaiko gerovė	Atvejo vadybos metu išskirti uždaviniai	<i>„Atvejo vadybos posėdžio metu šeimai yra iškeliami tam tikri uždaviniai, pagal šeimos situaciją, kuriuos šeima privalo atlikti iki tam tikro laiko. Šeimai yra aiškinamos užduočių neatlikimo pasekmės bei siūloma visokeriopa pagalba. Kartais tenka paimti vaikus iš šeimos, kad tėvai pradėtų adekvačiau vertinti savo šeimos situaciją ir gerinti savo gyvenimą.“ (D1)</i>	1
	Tėvus informuojant apie teikiamą pagalbą	<i>„Per pozityvą, pirmiausia tai per informacija, kokios yra paslaugos informuojama,“ (D2)</i>	1

	Tėvus motyvuojant spręsti problemas	<p>„skatinama kreiptis į psichologus, į kompleksines paslaugas užtikrinti. Nuolat skatinami kreiptis. O taip jau geruoju, kad tu gali pabandyk“(D2)</p> <p>„Yra taikomi įvairūs metodai, tačiau visada yra bandoma parodyti tėvams, kad būtent jiems reikia užtikrinti jų vaikų gerovę, kad čia jie turi norėti sukurti tas saugias ir palankias sąlygas vaikų augimui.“(D3)</p> <p>„Tėvai yra supažindinami, kad jeigu nevykdys planą, kokios yra pasekmės, dažniausiai tai paveikia tėvus, bet jei tai nevykdo, sakoma jei nevykdysi bus atimti vaikai. Tėvams yra svarbu kad nebūtų atimti vaikai.“ (D4)</p> <p>„Vat tas ir yra skatinimas konsultavimas, bendravimas, pavyzdžiui pateikimas, psichologo ir pedagogo pagalba. Tvarkomi dokumentai ir daroma viskas kas tik įmanoma ir yra atsižvelgia į vaikų poreikius?..“(D5)</p>	4
--	-------------------------------------	--	---

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Kaip pastebėta apklaustųjų atsakymuose, socialiniai darbuotojai kovoti su sudariusia situacija skatina tėvus, juos informuodami apie būdus spręsti problemas. Tėvai dažniausiai motyvuojami konsultacijų metu, kai jiems įvardijamos vaiko nepriežiūros pasekmės bei informuojama, kokia pagalba jiems gali būti suteikta iš atitinkamų specialistų. Taip pat apklausa atskleidžia, kad atvejo vadybos posėdžio metu šeimai yra iškeliami tam tikri uždaviniai, pagal šeimos situaciją, kuriuos šeima privalo atlikti iki tam tikro laiko, siekiant užtikrinti vaiko gerovę.

3.2.13. Socialinių paslaugų, skirtų vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovei užtikrinti tobulinimo galimybės

Paskutiniai interviu klausimai apima socialinių paslaugų, skirtų vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovei užtikrinti tobulinimo galimybes. Sekančioje lentelėje analizuojama, kokių paslaugų trūksta socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę (žr. 35 lentelę). Lentelėje išskirta kategorija „Socialinės paslaugos, kurių trūksta socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę“. Šią kategoriją sudaro tokios subkategorijos: paslaugų netrūksta, paslaugų skaičiaus didinimas, tėvystės įgūdžių ugdymo, organizuojamų ekskursijų, motyvacijos dirbti skatinimo paslaugų, priklausomybės gydymo paslaugų bei vaikų dienos centrų.

35 lentelė. Socialinės paslaugos, kurių trūksta socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Socialinės paslaugos, kurių trūksta socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę	Paslaugų netrūksta	„Manau, kad šiai dienai mano šeimoms, kurios patiria socialinę riziką, tikrai netrūksta jokių socialinių paslaugų.“ (D1)	1
	Paslaugų skaičiaus didinimas	„Man atrodo, kad šioje vietoje reikėtų keisti ir socialinių paslaugų katalogą reikėtų jį tobulinti, įtraukti kai kurias paslaugas, kurios būtų susijusios su vaikais ir pagalba jiems.“ (D3)	1
	Tėvystės įgūdžių ugdymo	„Daugiau tėvystės įgūdžių mokymus atsižvelgiant į įvairesnes vaiko problemas, poreikius. Turime kursus bet juos reikia išskaidyti plačiau, prie įvairesniu temų.“ (D2)	1
	Organizuojamų ekskursijų	„Netgi išvykas galėtume daugiau organizuoti, ne vien tėvai.“ (D2)	1
	Motyvacijos dirbti skatinimo paslaugų	„Motyvuoti eiti dirbti, o ne gyventi iš socialinių paslaugų.“ (D5)	1
	Priklausomybių gydymo paslaugų	„Ten kur alkoholis reiktu labiau gilintis gyliau į šią problemą. Priklausomybės psichologų reikėtų.“ (D2) „Priklausomybių konsultantų nes mažai yra. Taip pat reiktų psichikos specialistu, nes yra nemažai tokių šeimų, kad jie dirbtu su tokiomis šeimomis.“ (D4)	2
	Vaikų dienos centrų	„Vaikų dienos centrų reikėtų.“ (D2)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikta socialinių darbuotojų apklausa atskleidžia, kad socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę labai trūksta priklausomybių, ypač nuo alkoholio, gydymo paslaugų bei specialistų, kurie padėtų šią problemą įveikti. Atlikta apklausa taip pat atskleidžia, kad siekiant užtikrinti vaiko gerovę trūksta, tėvystės įgūdžių ugdymo, organizuojamų ekskursijų, motyvacijos dirbti skatinimo paslaugų bei vaikų dienos centrų, o viena iš apklaustų respondenčių nurodo, kad reiktų didinti teikiamų paslaugų katalogą. Tik viena iš apklaustų socialinių darbuotojų nurodo, kad paslaugų sunkumus patiriančioms šeimoms užtenka.

Apklausoje dalyvavusios socialinės darbuotojos dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus buvo prašomos nurodyti, kad jei galėtų kažką pakeisti dabartinėje situacijoje, pavyzdžiui, papildyti kokią nors paslaugą arba nutraukti, kokius sprendimus darytų. 36 lentelėje pateikiama kategorija siūlomi pokyčiai paslaugų teikimui. Siūlomi pokyčiai skirstomi į tokias subkategorijas: pokyčių nesiūloma, didesnis finansavimas bei socialinės paramos teikimo mažinimas.

36 lentelė. Siūloni pokyčiai paslaugų teikimui.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Siūloni pokyčiai paslaugų teikimui.	Pokyčių nesiūloma	„Kol kas atsakymo neturiu į šį klausimą kas yra susiję su paslaugom. Kaip ir užtenka socialinių paslaugų bei reikiamų įstaigų mano teritorijoje, kad šeimos arti ir greitai gautų pagalbą.“ (D1) „Tai, kaip ir sakiau, kad tos paslaugos teikiamos pagal poreikį, ir pats socialinis darbuotojas sprendžia, kokias ir kokias šeimai paslaugas teikti.“ (D3)	2
	Didesnis finansavimas	„Daugiau finansavimo socialinei sričiai.“ (D2) „Karantino metu pozityvios tėvystės kursai nėra vedami ir neaišku kada bus vedami, ir psichologų yra sumažėjusiu konsultantų. Viskas priklauso nuo finansavimo, rajone skiriama.“ (D4)	2
	Socialinės paramos teikimo mažinimas	„Kai kam nutraukčiau pinigų gavimą, nes lieka vaikų pinigai ir viskas. Kai kuriems gal būtų motyvacija eiti dirbti. Bet dabar karantinas, tai nieko nepakeisi.“ (D5)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Aktualizuojant atlikto tyrimo rezultatus, atsiskleidė, kad jei turėtų galimybę kažką pakeisti dabartinėje situacijoje, socialinės darbuotojos dirbančios su šeimomis, kurios patiria sunkumus didintų finansavimą socialinei sričiai bei socialinių paslaugų teikimui. Taip pat viena iš socialinių darbuotojų mažintų paramą socialinės paramos gavėjams, kad šie patys užsidirbtų pajamas. Dvi tyrimų dalyvės nurodo, kad pokyčiai nereikalingi, nes šiuo metu užtenka teikiamų paslaugų. Galima daryti prielaidas, kad socialinės darbuotojos keistų tokias socialines paslaugas, kuriose pastebi trūkumus savo seniūnijoje.

Siekiant atskleisti tyrimo perspektyvas, socialinių darbuotojų aspektu, buvo išskirta kategorija, valstybės socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimas (37 lentelė). Pagrindžiant socialinių darbuotojų atsakymus, skiriamos subkategorijos, kurios atskleidžia socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimo galimybes: priverstinis gydymas priklausomybę turintiems asmenims, atskirta vaiko apsauga nuo socialinės atskirties, socialinio darbo skaidymas pagal socialines problemas, socialinių paslaugų spektro plėtojimas, transportavimo paslaugų plėtojimas bei socialinių būstų didinimas.

37 lentelė. Valstybės socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	Teiginių dažnis
Valstybės socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimas	Priverstinis gydymas priklausomybę turintiems asmenims	„Manau, kad tikrai efektyvu būtų įvesti priverstinį gydymą priklausomybę turintiems asmenims, kurie nesuvokia patys savo problemos ir tokiu savo neatsakingu elgesiu žlugdydami savo vaikų gyvenimus “(D1)	1
	Atskirta vaiko apsauga nuo socialinės atskirties	„Einama prie reformos atskirti vaiko apsauga nuo socialinės atskirties ir čia yra toliau tobulinama “ (D2)	1
	Socialinio darbo skaidymas pagal socialines problemas	„Man tai dar norėtųsi, daugiau skaidyti socialinį darbą, su skyrybos, alkoholiu, kai yra daugiau žinių ir gėlinamasi daugiau“ (D2)	1
	Socialinių paslaugų spektro plėtojimas	„Tikriausia plėščiau socialinių paslaugų spektrą.“(D3) „Peržiūrėti visus įstatymus, patobulinti paslaugų spektrą padidinti .“(D4)	2
	Transportavimo paslaugų plėtojimas	„Yra atstumai, gal reiktų transportavimo paslaugų, nes šeimos yra asociacinės ir neturi galimybių niekur nuvažiuoti. Kažką su transportavimu reiktų daryti.“(D4)	1
	Socialinių būstų didinimas	„Pastatytų daugiau gyvenamųjų būstų, kad ir sukurtu kaime kuriame būtų maži bustukai. Kad turėtų kur mamos su vaikais apsistoti “ (D5)	1

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal atlikto kokybinio interviu duomenis, 2021 m.

Atlikta apklausa atskleidžia, kad tyrime dalyvavusios socialinės darbuotojos pateikia labai skirtingus pasiūlymus socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimui. Dažnesnis atsakymas tarp socialinių darbuotojų buvo, kad reikia plėsti socialinių paslaugų spektrą. Taip pat skiriami šie socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos tobulinimai, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimai kaip priverstinis gydymas priklausomybę turintiems asmenims, atskirta vaiko apsauga nuo socialinės atskirties, socialinio darbo skaidymas pagal socialines problemas, transportavimo paslaugų plėtojimas bei socialinių būstų didinimas.

Atlikus vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose tyrimą socialinių darbuotojų aspektu, galima teigti, kad vaiko gerovė siejama su vaiko teigiamos aplinkos užtikrinimu, kai suteikiamos sąlygos vystytis vaikui tiek fiziškai, tiek užtikrinant jo psichologinę bei emocinę gerovę bei jo poreikių tenkinimu. Analizuojant vaiko, augančio sunkumų patiriančioje šeimoje, gerovės užtikrinimo problemas, matyti, kad sunkumai patiriami šeimose dažniausiai neigiamai veikia emocinę vaiko būklę, nes vaikas dažnai pergyvena dėl tėvų patiriamų problemų, tokių kaip alkoholis, smurtas, tėvų skyrybos bei kitų,

kurios sukelia vaikams stresą bei neigiamai veikia jų psichologinę būklę. Dažniausiai vaikai iš sunkumų patiriančių šeimų nuo kitų bendraamžių išsiskiria savo elgesiu, kuris dažnai būna agresyvus, vaikai būna irzlūs, nepasitikintys savimi, uždari. Įvairūs išoriniai veiksniai (socialiniai-ekonominiai, politiniai, kultūriniai) dažniausiai neigiamai įtakoja vaiko materialinę gerovę, kai vaikas neturi reikiamų priemonių mokyklai, jo apranga būna prasta, dėl materialinės gerovės trūkumo dažnai vaikai negauna tinkamos sveikatos priežiūros. Be to išoriniai veiksniai lemia kad trūksta teikiamų socialinių paslaugų, kurios padėtų išspręsti tėvų problemas tokias, kaip alkoholio vartojimas, depresija, stresas ir pan. Atlikta socialinių darbuotojų apklausa atskleidžia, kad dažniausiai užtikrinti vaiko gerovę trukdo tėvų nenoras spręsti socialines problemas. Aktualizuojant atlikto tyrimo rezultatus, atsiskleidė, kad vaikus geriausiai motyvuoja gerosios praktikos pavyzdžiai, kai vaikui organizuojant mokyklinės veiklas, ekskursijas, bendravimą su sunkumų neturinčiomis šeimomis suteikiama galimybė pamatyti ir pajusti kaip yra kitose šeimose bei kaip tai pagerina gyvenimą.

Analizuojant bendrąjį vaiko gerovės modelį paaiškėjo, kad vaiko gerovė valstybiniu lygmeniu mūsų šalyje užtikrinama užtikrinant vaiko apsaugą teikiant socialines paslaugas, kurios siejasi su paramos teikimu sunkumus patiriančioms šeimoms, vaiko įvaikinimu, socialinio darbuotojo pagalba sprendžiant šeimos problemas. Vaiko poreikius, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas dažniausiai padeda informacijos rinkimas apie šeimą ir joje augantį vaiką bei socialinių darbuotojų taikomas atvejo vadybos metodus. Teikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę yra minimalus, nes socialinis darbuotojas per mažai įgalintas bei jam yra daug ribojimų tinkamai įvertinti realią šeimos situaciją. Kaip rodo atlikto tyrimo rezultatai, dažniausiai Vilniaus rajono savivaldybėje sunkumus patiriančioms šeimoms, siekiant užtikrinti jose augančio vaiko gerovę teikiamos specialiosios paslaugos, kurios siejasi su bei socialinių įgūdžių ugdymu, atkūrimu bei palaikymu. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad Vilniaus rajono savivaldybėje labai trūksta socialinių darbuotojų bei atitinkamų specialistų, nes socialinių darbuotojų darbo krūvis labai didelis ir jos nespėja tinkamai išspręsti visų paskirtų šeimų problemas, nėra spėja suteikti kokybiškų paslaugų.

Apibendrinant institucijų vaidmenis vaiko gerovės užtikrinimo modelyje, galima teigti, kad didžiausią vaidmenį užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, atlieka valstybinės institucijos, tokios kaip valstybinė Vaiko teisių apsauga, socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei globos įstaigos. Taip pat svarbus vaidmuo užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje tenka savivaldybės institucijoms, kurias apima seniūnijos bei socialinių paslaugų centrai. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas šalyje vyksta sklandžiai,

dalijantis informacija apie vaiką, kuris auga sunkumus patiriančioje šeimoje, bei nuoširdžiai bendraujant, nors nepaisant to, siekiant tobulinti institucijų darbą, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė, galėtų būti užtikrinamas sklandesnis ir greitesnis informacijos apie vaiką ir jo šeimą informacijos perdavimas.

Ištyrus socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę paaiškėjo, kad socialinis darbuotojas yra kaip grandis, kuri jungia visą pagalbos teikimo procesą, teikia informaciją kitoms institucijoms, rūpinasi, kad vaikui ir jo šeimai būtų suteikta reikalinga pagalba ir problemos būtų išspręstos. Konsultacijų metu socialinis darbuotojas su sunkumus patiriančia šeima apžvelgia šeimos problemas bei aptariu jų sprendimų būdus, motyvuoja šeimą išspręsti savo problemas. Kaip rodo atlikto tyrimo rezultatai, dažniausiai sunkumai, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, sprendžiamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas, yra patiriami bendraujant su vaiko šeima, kadangi daugelis tėvų iš sunkumus patiriančių šeimų nenori spręsti savo problemų, todėl neprisileidžia socialinių darbuotojų, sunkiai užmezga ryšiu, dažnai meluoja. Siekiant tobulinti socialinių darbuotojų darbą, siūloma, kad socialinis darbuotojas galėtų dirbti laisvu grafiku, turėtų didesnę komandą bei didesnę įgalinimą sprendžiant socialines problemas, gautų didesnę atlyginimą bei socialinio darbuotojo darbas būtų vertinamas visuomenės. Išnagrinėjus sunkumus patiriančios šeimos vaidmenį, užtikrinant joje augančio vaiko gerovę, galima teigti, kad sunkumus patiriantys tėvai per savo problemas nemato ar nenori matyti ir suprasti, kad jų vaikas kenčia ir turi socialinių problemų. Sunkumus patiriantys tėvai, iš socialinio darbuotojo dažnai tikisi pagalbos sprendžiant problematiško elgesio vaiko problemas, ar primetant socialiniam darbuotojui vaiko problemų sprendimus, dažnai nenoriai priima jiems siūlomą pagalbą.

Aktualizuojant, kokius pasiūlymus socialiai darbuotojai siūlo pateikti, dėl vaiko gerovės užtikrinimo, galima pastebėti, kad socialinių paslaugų klientams, siekiant užtikrinti vaiko gerovę labai trūksta priklausomybių, ypač nuo alkoholio, gydymo paslaugų bei specialistų, kurie padėtų šią problemą įveikti. Taip pat skiriami šie socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos tobulinimai, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimai, kaip paslaugų spektro plėtojimas, priverstinis gydymas priklausomybę turintiems asmenims, atskirta vaiko apsauga nuo socialinės atskirties, socialinio darbo skaidymas pagal socialines problemas, transportavimo paslaugų plėtojimas bei socialinių būstų didinimas.

3.3. Diskusija

Siekiant užtikrinti vaiko gerovę sunkumus patiriančiose šeimose, literatūroje didesnis dėmesys skiriamas tėvystės ugdymui (Augutavičius, 2019; Račkauskienė, 2018) arba vaiko teisių įgyvendimui (Štaraitienė, 2018). Tai yra labai svarbu, nes, kaip rodo atliktas tyrimas, šiame darbe sunkumai, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, sprenddamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas, yra patiriami bendraujant su vaiko šeima, kadangi daugelis tėvų iš sunkumus patiriančių šeimų nenori spręsti savo problemų, todėl neprisileidžia socialinių darbuotojų, sunkiai užmezga ryšiu, dažnai meluoja. Tačiau atlikus tyrimą aš supratau, kad, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, labai svarbus vaidmuo tenka ir socialiniam darbuotojui, kuris yra kaip grandis, kuri jungia visą pagalbos teikimo procesą, teikia informaciją kitoms institucijoms, rūpinasi, kad vaikui ir jo šeimai būtų suteikta reikalinga pagalba ir problemos būtų išspręstos. Todėl labai svarbiu klausimu, atliekant tyrimą, tampa socialinio darbuotojo įgalinimas veikti savo nuožiūrą bei priimti reikiamus sprendimus, siekianti užtikrinti vaiko gerovę. Kaip pastebėjau rašant darbą, apie socialinio darbuotojo įgalinimą kalbama labai mažai.

Jesiūnienė (2012) teigia, jog šeimos, patiriančios rizikas, nepajėgia sukurti vaiko sveikos gyvenimo aplinkos, kuri apimtų psichologinius, fizinius ir socialinius aspektus, nesupranta vaiko reikmių, nesistengia patenkinti jo bazinių poreikių, taip pat pasižymi silpna socializacija. Pasak Butkevičienės (2010), šeimos, patiriančios rizikas, jaučiasi įstrigusios sudėtingose aplinkybėse ir dažnai nemato galimybių pakeisti gyvenimą. Šiame darbe atliktas tyrimas rodo, kad sunkumus patiriantys tėvai, iš socialinio darbuotojo dažnai tikisi pagalbos, sprendžiant problematiško elgesio vaiko problemas ar primetant socialiniam darbuotojui vaiko problemų sprendimus, dažnai nenoriai priima jiems siūlomą pagalbą. Su tokiomis problemomis susiduriama ir realybėje, todėl aš socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę yra minimalus, nes socialinis darbuotojas per mažai įgalintas bei jam yra daug ribojimų tinkamai įvertinti realią šeimos situaciją, socialiniams darbuotojams valstybinės institucijos turėtų suteikti prieigą prie visų šeimos duomenų bei įgalintų jį veikti savo nuožiūrą ir priimti sprendimus užtikrinant vaiko gerovę. Tai padėtų tinkamai užtikrinti vaiko gerovę bei priimti tinkamus sprendimus vaiko gyvenimo kokybės gerinimui.

IŠVADOS

1. Pateikus vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose teorinius aspektus, galima teigti, kad vaiko gyvenimo kokybė yra neatsiejama nuo vaiko socialinio gyvenimo ir jų santykių su artimaisiais bei nuo vaiko fizinės ir psichinės sveikatos.. Dažniausiai vaikai, gyvenantys sunkumus patiriančiose šeimose, susiduria su skurdo problemomis, būna emociškai pažeidžiami dėl nepriežiūros, tėvų girtuokliavimo, tėvų skyrybų ar fizinių bei psichologinių ligų.
2. Atskleidus veiksnius, kurie padeda užtikrinti vaiko gerovę, galima teigti, kad vaiko gerovei užtikrinti prisideda labai daug institucijų ir specialistų. Vienas iš tokių specialistų yra socialinis darbuotojas Apibendrinant galima teigti, kad sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančio vaiko gerovę siejasi su vaiko apsaugos tarnybų darbu. Jei pastebima, kad vaikas turi socialinių problemų, yra neprižiūrėtas, prieš jį smurtauojama, pažeidžiamos jo teisės pirmiausiai atliekamas atvejo vadybos tyrimas įvardijant problemą, o tada sudaromas veikslių planas kaip užtikrinti vaiko gerovę. Labai dažnai, siekiant užtikrinti vaiko gerovę, svarbiu veiksmu tampa institucijų bendradarbiavimas.
3. Atliktus vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose tyrimą, galima teigti, kad vaiko gerovė siejama su vaiko teigiamos aplinkos užtikrinimu, kai suteikiamos sąlygos vystytis vaikui tiek fiziškai, tiek užtikrinant jo psichologinę bei emocinę gerovę bei jo poreikių tenkinimu. Analizuojant vaiko, augančių sunkumų patiriančios šeimos, gerovės užtikrinimo problemas, matyti, kad sunkumai patiriami šeimose dažniausiai neigiamai veikia emocinę vaiko būklę, nes vaikai dažnai pergyvena dėl tėvų patiriamų problemų, tokių kaip alkoholis, smurtas, tėvų skyrybos bei kitų, kurios sukelia vaikams stresą bei neigiamai veikia jų psichologinę būklę. Nustatyti poreikius vaiko, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas, dažniausiai padeda informacijos rinkimas apie šeimą ir joje augantį vaiką bei socialinių darbuotojų taikomas atvejo vadybos metodus. Apibendrinant, institucijų vaidmenis vaiko gerovės užtikrinimo modelyje galima teigti, kad didžiausią vaidmenį, užtikrinant vaiko gerovę Vilniaus rajono savivaldybėje, atlieka valstybinės institucijos, tokios kaip valstybinė Vaiko teisių apsauga, socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei globos įstaigos. Ištyrus socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę, paaiškėjo, kad socialinis darbuotojas yra kaip grandis, kuri jungia visą pagalbos teikimo procesą, teikia informaciją kitoms institucijoms, rūpinasi, kad vaikui ir jo šeimai būtų suteikta reikalinga pagalba ir problemos būtų išspręstos. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad Vilniaus rajono savivaldybėje labai trūksta

socialinių darbuotojų bei atitinkamų specialistų, nes socialinių darbuotojų darbo krūvis labai didelis ir jos nespėja tinkamai išspręsti visų paskirtų šeimų problemas, nėra spėja suteikti kokybiškų paslaugų.

REKOMENDACIJOS

1. **Švietimo ugdymo institucijoms:** Vaikams iš sunkumus patiriančių šeimų organizuoti mokyklines veiklas, ekskursijas, bendravimą su sunkumų neturinčiomis šeimomis, kad būtų suteikiama galimybė pamatyti ir pajusti kaip yra kitose šeimose bei kaip tai pagerina gyvenimą.
2. **Lietuvos Respublikos socialinei apsaugos ir darbo ministerijai:** Kadangi reikiamų socialinių paslaugų poveikis patenkinant vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje, poreikius ir gerovę yra minimalus, nes socialinis darbuotojas per mažai įgalintas bei jam yra daug ribojimų tinkamai įvertinti realią šeimos situaciją, socialiniams darbuotojams valstybinės institucijos turėtų suteikti prieigą prie visų šeimos duomenų bei įgalinti jį veikti savo nuožiūrą ir priimti sprendimus užtikrinant vaiko gerovę.
3. **Lietuvos Respublikos socialinei apsaugos ir darbo ministerijai:** Siekiant tobulinti socialinių darbuotojų darbą siūloma, kad socialinis darbuotojas galėtų dirbti laisvu grafiku, turėtų didesnę komandą bei didesnę įgalinimą sprendžiant socialines problemas, gautų didesnę atlygimą bei socialinio darbuotojo darbas būtų vertinamas visuomenės.
4. **Vilniaus rajono savivaldybei:** Išnagrinėjus sunkumus patiriančios šeimos vaidmenis, užtikrinant joje augančio vaiko gerovę, galima teigti, kad sunkumus patiriantys tėvai per savo problemas nemato ar nenori matyti ir suprasti, kad jų vaikas kenčia ir turi socialinių problemų, todėl yra siūlytina organizuoti sunkumus patiriantiems tėvams būtų suteikiamos priklausomybių gydymo paslaugas, ypač nuo alkoholio bei suteikiama psichologinė privaloma pagalba.
5. **Lietuvos Respublikos socialinei apsaugos ir darbo ministerijai:** Taip pat skiriami šie socialinės politikos arba socialinės apsaugos sistemos tobulinimai, siekiant užtikrinti vaiko gerovę tobulinimai kaip paslaugų spektro plėtojimas, priverstinis gydymas priklausomybę turintiems asmenims, atskirta vaiko apsauga nuo socialinės atskirties, socialinio darbo skaidymas pagal socialines problemas, transportavimo paslaugų plėtojimas bei socialinių būstų didinimas.

LITERATŪRA

1. Ayala-Nunes, L., Jiménez, L., Jesus, S., Nunes, C., ir Hidalgo, V. (2018). A ecological model of well-being in child welfare referred children. *Social Indicators Research*, 140(2): 811–836.
2. Ankstyvosios intervencijos modelis ir jo įgyvendinimo Lietuvos savivaldybėse schemas. (2017). *Dokumentų paketas*. Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacija.
3. Baliūnevičiūtė, G. (2013). *Vaiko teisių apsaugos politikos įgyvendinimas: Lietuvos ir Suomijos atvejai*. Magistrinis darbas. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas
4. Baluta, I. (2014). Child Care in Post-communist Romania Between Familialist Ideology, Labour Market and Gender Roles. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 46: 227.
5. Barkauskienė, R. ir Zacharevičienė, A. (2019). *Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų*. Vilnius: metodinė priemonė socialiniams pedagogams.
6. Baškienė, R. (2017). *Vaikai turi augti saugiose ir mylinčiose šeimose*. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2017-01-12-vaikai-turi-augti-saugiose-ir-mylinciose-seimose/154011> [žiūrėta 2021-01-29]
7. Beneševičiūtė, I. (2013). Įgalinančio dialogo poreikis ir patirtis plėtojant socialines paslaugas nevyriausybinėje neįgaliųjų organizacijoje. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 11(1): 157–182.
8. Burvytė, S. (2018). Žmogaus socialinio gyvenimo kokybės įsivertinimo ir vaikystės potyrių sąsajos. *Socialinis ugdymas*, 1(48): 50-69.
9. Buzaitytė-Kašalynienė, J., Gasparavičiūtė, D., Gudžinskienė, V., Radvilė, A. (2018). *Ugdymosi poreikių, kylančių dėl nepalankios aplinkos veiksnių, atpažinimo kriterijai ir rekomendacijos dėl individualios pagalbos mokiniams, turintiems ugdymosi poreikių dėl nepalankių veiksnių*. Kaunas: VDU. Prieiga per internetą: http://www.sppc.lt/wp-content/uploads/2019/02/Leidinys-Ugdymo-si-poreiki%C5%B3-kylan%C4%8Di%C5%B3...-2018_koreguota.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
10. Butkevičienė, E., Rutkauskienė, D. (2010). Verslumo vaidmuo universitete ir jo ugdymo galimybės // E-Education: science, study and business : conference proceedings = E. Švietimas: mokslas, studijos ir verslas : konferencijos pranešimų medžiaga / Švietimo ir mokslo ministerija, Kauno technologijos universitetas. Kaunas : Technologija.
11. Chapman, C. L. (2019). *Performance Management in Colorado's Child Welfare System: The Link Between Systemic Constraints and Permanency*. Prieiga per internetą:

- http://digital.auraria.edu/content/AA/00/00/71/48/00001/Chapman_ucdenver_0765D_112_20.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
12. Cohen, R. (2013). Reconsidering Social Inclusion/Exclusion in Social Theory: Nine Perspectives, Three Levels. *Conference presentation, Reconsidering African Integration in a Fragmented Age*, Johannesburg, 2–6 December. Prieiga per internetą: http://www.academia.edu/9115678/Reconsidering_social_inclusion_exclusion_in_social_theory_nine_perspectives_three_level [žiūrėta 2021-01-29]
 13. Council of Europe. (2011). Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/16804b2cf3> [žiūrėta 2021-01-29]
 14. Covell, K., Howe, R. B., ir Blokhuis, J. C. (2018). *The challenge of children's rights for Canada*. Waterloo, Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
 15. Dajasovė, S. (2020). *Vaiko teisių apsaugos sistemos reformos įgyvendinimas: socialinių darbuotojų patirtis*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
 16. Degutienė, I. (2010). *Valstybė negali kištis į normalų šeimos gyvenimą*. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=43&str=38759> [žiūrėta 2021-01-29]
 17. Dehkordian, P., Hamid, N., Beshlideh, K., and Honarmand M. M. (2017). *The Effectiveness of Mindful Parenting, Social Thinking and Exercise on Quality of Life in ADHD Children*. Prieiga per internetą: http://ijp.mums.ac.ir/article_7900_572d623b3818098f82906cba420e8eb5.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
 18. Dėl Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2004-01-17, Nr. 9-254. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.225359> [žiūrėta 2021-01-29]
 19. Dervinytė–Bongarzoni, A., ir Gutauskienė, N. (2014). Vaiko psichologinės gerovės užtikrinimo sunkumai konfliktiškų šeimų bylose. *Sveikatos mokslai*, 1(24): 42-49.
 20. Dudaitė, J., ir Kairienė, B. (2017). Žiniasklaidos formuojamas požiūris į vaiko teisių įgyvendinimą. *Specialusis ugdymas*, 1(36), 77–116. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2017~1542814441552/datastreams/DS.002.1.02.ARTIC/content> [žiūrėta 2021-01-29]
 21. Dudaitė, V., Gailienė, R., Gajdosikienė, I., Gruodienė, A., Jokubauskė, D., ir kt. (2012). Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis. *Metodinė medžiaga socialiniams darbuotojams*. Kaunas: Metodinė medžiaga socialiniams darbuotojams. Prieiga per

- interneta: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/1362_metodines-rekomendacijos.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
22. Eskytė, L. (2008). Socialinio dalyvavimo plėtotė vaikų dienos centruose. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2 (2), 143–165.
 23. Fallon, B., Trocme, N., MacLaurin, B., Sinha, V., Black, T. (2008). Untangling risk of maltreatment from events of maltreatment: an analysis of the 2008 Canadian Incidence study of reported child abuse and neglect (CIS-2008). *International Journal of Mental Health Addiction*, 9 (5), 460-479. 2011
 24. Finnish and Norwegian Welfare States–Time for a Child Centric Approach? (2014). *European Journal of Social Work*, Vol. 17, No.
 25. Forrester, D. (2016). What, When, Why and How: Zombie Social Work and the Need for a New Narrative. In: E. Solomon (ed.). *Rethinking Children's Services Fit for the Future?* London: NCB and Catch,
 26. Flick, U. (2014). *An Introduction to Qualitative Research. 5th ed. Los Angeles (Calif.)* : Sage Publications
 27. Gainsborough, J. F. (2010). *Scandalous politics: Child welfare policy in the states*. Washington, DC: Georgetown University Press.
 28. George Awad, A. (2016). *The Concept of Quality of Life in Schizophrenia: From AnEthereal Entity to a Valued Health Outcome*. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s40737-016-0062-9.pdf> [žiūrėta 2021-01-29]
 29. Goštautaitė, M. N. (2017). *Pagalba vaikams, kurių šeimos nariai alkoholį vartoja žalingai*. Prieiga per internetą: https://mentor.lt/wp-content/uploads/sites/6/2017/04/pagalba-vaikams_internetui.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
 30. Gričiūtė, J. (2017). *Ankstyvosios intervencijos modelis ir jo praktinis taikymas savivaldoje. Ar misija įmanoma?*. Lietuvos savivaldybių asociacija. Prieiga per internetą: https://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2017/10/AIM-pristatymas_konferencijos-formatas_Jurate-Griciute_EKT.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
 31. Griškutė, V., Masiliauskienė, E. (2010). Vaikų dienos centrų pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiška ir jos plėtrą sąlygojantys veiksniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4(29): 95-102.
 32. Gudžinskienė, V., Railienė, A. (2012). Gyvenimo įgūdžių ugdymo ir ugdymo karjerai sąsaja: bendrojo lavinimo kontekstas. *Acta paedagogica, Vilnensia*, 29: 91–72. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.15388/ActPaed.2012.29.1177> [žiūrėta 2021-01-29]

33. Gudžinskienė, V. ir Navaitis, G. (2016). *Ivaikinimas: deinstitucionalizacija – palankių sąlygų vaikui augti šeimoje prielaidų sudarymas*. Nr. 12, p. 55-73
34. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R. ir Uscila, R. (2016). Vaiko teisių įgyvendinimo galimybės vaikų dienos centruose. *Pedagogika*, 1: 209-224. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=458842> [žiūrėta 2021-01-29]
35. Gvaldaitė, L. ir Šimkonytė, S. (2016). *Vaikų globos namų deinstitucionalizacija Lietuvoje: ar „vežimas“ judės į priekį? Socialinė politika*. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2016~1494595874221/J.04~2016~1494595874221.pdf> [žiūrėta 2021-01-29]
36. Haverman, L., Limperg, P. F., Young, N. L., Grootenhuis, M. A., and Klaassen, R. J. (2017). *Paediatric health-related quality of life: what is it and why should we measure it?* Prieiga per internetą: https://pure.uva.nl/ws/files/14109583/2_Chapter_2.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
37. Herron, J. et. al (2010). Recognising and responding to the maltreatment of disabled children: A children's rights approach. *Social Work & Social Review*, 17 (3), 61–77. 2015
38. Human Rights Commission, Human Rights in New Zealand. (2010).
39. Jančiauskytė, G., Širiakovienė, A., Plaušinitienė, A. (2013). Vaikų iš socialinės rizikos šeimų socialinių įgūdžių plėtojimo galimybės dailine veikla vaikų dienos centruose. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1(39), 76–81.
40. Johnson-Staub, Ch. (2012). *Putting It Together: A Guide to Financing Comprehensive Services in Child Care and Early Education*. Washington: Center for Law and Social Policy; Prieiga per internetą: <https://eric.ed.gov/?id=ED538031> [žiūrėta 2021-01-29]
41. Jesiūnienė, D. (2012). *Igalinančios socialinių paslaugų organizacijos konstravimas. Magistro baigiamasis darbas*. Vytauto Didžiojo universitetas.
42. Jones, A. S., LaLiberte, T., & Piescher, K. N. (2015). Defining and strengthening child well-being in child protection. *Children and Youth Services Review*, 54, 57–70. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.05.001> [žiūrėta 2021-01-29]
43. Jonynienė, Ž. V., Martinavičiūtė, P. (2014). Vaiko nuomonės nustatymas teisiniuose ginčuose dėl vaiko. *Mokytojų ugdymas*, 23(2), 34-52.
44. Jonutyte, I. (2007). Asmenybės savybių svarba socialinio pedagogo profesinės veiklos sėkmei, jų tobulinimas.“ *Tiltai 2*: 113–125.
45. Jungtinių Tautų Organizacijos vaiko teisių konvencija. (1995). Valstybės žinios, 60-1501
46. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848> [žiūrėta 2021-01-29]

47. Kairienė, B. (2012). *Tėvų ir vaiko santykių specifiškumas vaiko teisių įgyvendinimo požiūriu*. *Socialinis darbas*, 11 (2), 391–399.
48. Kairienė, B., Jekaitytė, L. (2010). *Vaikų interesų įgyvendinimas santuokos nutraukimo proceso metu*. *Socialinis darbas*. Vilnius, Nr. 9(1)), p. 99
49. Kairys, A., Liniauskaitė, A., Brazdeikienė, L., Bakševičius, L., Čepienė, R., Mažeikaitė-Gylienė, Ž., Rugevičius, M., Žakaitienė A., Žakaitis, P. (2017). Studentų akademinės motyvacijos skalės (SAMS-21) struktūra. *Psichologija*, 55, 41–55. Prieiga per internetą: doi:10.15388/Psichol.2017.55.10735
50. Karatehin, C., Gehrman, R., Lawler, J. (2014). A study of maltreated children and their families in juvenile court: I. Court performance measures. *Children and Youth Services Review*, 41, 62–74.
51. Kerig P., Ludlow, Wenar Ch. (2012). *Developmental psychopathology*. McGraw-Hill Education.
52. Kerulienė, I. (2008). Vaiko teisės: tėvų požiūris į jas ir elgesys su vaiku. *Pedagogika*, 92, 116–122.
53. *Komisijos komunikatas 2020 m. Europa „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“*. Briuselis, 3.3.2010 KOM(2010) 2020 galutinis. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF> [žiūrėta 2021-01-29]
54. Kondrotaitė, G., Butvilas, T. (2007). Socialinės rizikos šeimose gyvenančių vaikų socializacija: patirtos netekties poveikio jų elgesiui analizė. *Socialinis darbas*, Nr. 6(1),
55. Kovachevikj, R. et al. (2009). *Family risk factors as indicators of behavioral problems with youth*. *Journal of special education and rehabilitation*, 10 (12), 63–71.
56. Kozlovas A.A, Danilova P.I, Firsovas M.V. ir kt. (2007). *Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas (tarptautinis projektas)*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija
57. Kroll, B. (2004). Living With an Elephant: Growing up With Parental substance Misuse. *Child & Family Social Work*, Vol. 9, No. 2, p. 129-140
58. Krupskienė, A., Narkauskaitė, L., Povilaitis, R. (2016). *Smurto paplitimas ir jo prevencija Lietuvoje*. World health organization
59. Kudinavičiūtė-Michailovienė, I. (2013). *Santuokos nutraukimo teisinės pasekmės ir jų išsprendimo problematika ištuokos bylose*. Iš E., Tamošiūnienė, I., Kudinavičiūtė Michailovienė, *Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai* (p. 59-103). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

60. Kurienė, A. (2007). *Ką kiekvienas vaikas turi žinoti apie smurtą ir kaip išlikti saugiam*. Vilnius.
61. Kvedaravičiūtė, I. (2007). *Nevyriausybinų organizacijų vaidmuo sprendžiant socialines „Gatvės*. Mokslo publikacijos.
62. Kvieskienė, G., Kvieska, V. (2012). *Socialinės partnerystės įtaka inovacijoms: Monografija*. Vilnius: Edukologija.
63. Landolt, M. A., & Sennhauser, F. H. Gesundheitsbezogene Lebensqualitt. In M. J. Lentze, J. Schaub, F. J. Schulte, & J. H. Spranger (Eds.). (2007). *Paˆdiatrie—Grundlagen und Praxis (Vol. 3, pp. 125–128)*. Heidelberg: Springer.
64. Leonavičius, V., Kėrytė, Ž. (2014). Lietuvos psichosocialines paslaugas teikiančių NVO socialinio ir ekonominio matmens darna.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1 (34): 186–204
65. Lewis, D. (2010). Political ideologies and non-governmental organizations: an anthropological perspective.” *Journal of Political Ideologies* 15 (3): 333–345
66. Liepinskaitė, I., Motiečienė, R. (2017). Įgalinančios socialinės paslaugos vaikų dienos centruose: socialinių darbuotojų perspektyva. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/36210> [žiūrėta 2021-01-29]
67. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga internete: <https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/2030.pdf> [žiūrėta 2021-01-29]
68. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. (2015, AR 2020-01-02), TAR, 2015-07-10, Nr. 11216 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a> [žiūrėta 2021-01-29]
69. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. (2011, AR 2018-07-01) Valstybės žinios, 2011-06-14, Nr. 72-3475 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334> [žiūrėta 2021-01-29]
70. Lietuvos Respublikos Atvejo vadybos tvarkos aprašas. (2018). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11e612d5345711e884a38848fe3ec9e2?jfwid=-g0zrz3f0x>
71. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas Valstybės žinios, 2003-03-21, Nr. 28-1125 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207019> [žiūrėta 2021-01-29]

72. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas (2000, AR 2020-01-01). Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.111555?faces-redirect=true> [žiūrėta 2021-01-29]
73. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas. (2002, AR 2020-01-01) Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.163482> [žiūrėta 2021-01-29]
74. Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymas. TAR, 2015-12-14, Nr. 19697. 2015, AR 2019-09-01. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cab232019db711e591078486468c1c39/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
75. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas. 2000, AR 2020-01-01. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
76. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. 2018 Prieiga per internetą: Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/ta/60696:str3.252> [žiūrėta 2021-01-29]
77. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
78. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas TAR, 2016-09-19, Nr. 23709. (2016, AR 2020-01-01). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/10c6bfd07bd511e6a0f68fd135e6f40c?faces-redirect=true> [žiūrėta 2021-01-29]
79. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. (2003, AR 2019-12-11). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.215253> [žiūrėta 2021-01-29]
80. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
81. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas. (1994, AR 2018-05-01) Valstybės žinios, 1994-01-28, Nr. 8-120 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.111555?faces-redirect=true>

- seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5705?faces-redirect=true [žiūrėta 2021-01-29]
82. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymas. 2011. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.413828> [žiūrėta 2021-01-29]
83. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675. (2003). Valstybės žinios, 73-3352
84. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. A1-212, „Dėl socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės Žinios, 2006, Nr. 86-3373
85. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas. (2006, AR 2020-01-01). Valstybės žinios, 2006-06-30, Nr. 73-2755. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.279123/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
86. Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas 2006. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.270342> [žiūrėta 2021-01-29]
87. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011, AR 2015-07-10. Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
88. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. (2007, AR 2018-07-01 Valstybės žinios, 2007-07-19, Nr. 80-3214 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301806/asr> [žiūrėta 2021-01-29]
89. Lietuvos respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos Ataskaita. 2018 m. kovo 30 d. Nr. 4–19. Prieiga per internetą: http://www.vtaki.lt/lt/media/force_download/?url=/uploads/documents/docs/437_6fce0c34de6940e18095a8771fbaf4e4.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
90. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996-04-12, Nr. 33-807. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C8205E261830> [žiūrėta 2021-01-29]
91. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 62 straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999-07-30, Nr. 66-2129. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.84602> [žiūrėta 2021-01-29]

92. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 nauja redakcija. 2017. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5a6c9100adc011e79d87b6f526384a70> [žiūrėta 2021-01-29]
93. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių pagrindų apsaugos įstatymas. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5a6c9100adc011e79d87b6f526384a70/WTgrwwbAyH> [žiūrėta 2021-01-29]
94. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių pagrindų apsaugos įstatymas. 2017. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5a6c9100adc011e79d87b6f526384a70/WTgrwwbAyH> [žiūrėta 2021-01-29]
95. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas 2002, AR 2020-01-01. Valstybės žinios, 2002-06-07, Nr. 56-2225. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167900> [žiūrėta 2021-01-29]
96. Limantė, A., Račkauskienė-Burneikienė, A. (2018). Vaiko išklauso reikalavimas šeimos bylose. *Teisė*, 106, 99-113
97. Lockwood, K. K., Friedman, S., & Christian, C. W. (2015). Permanency and the foster care system. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 45(10), 306-315.
98. LR dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo. 2018 m. kovo 29 d. Nr. A1-141. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11e612d5345711e884a38848fe3ec9e2?jfwid=11dyhem7q2> [žiūrėta 2021-01-29]
99. LR Socialinių paslaugų įstatymo redakcijoje 2017 09 28. Nr. XIII-647. Vilnius Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/74777700aa6311e7a65c90dfe4655c64> [žiūrėta 2021-01-29]
100. LR vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba. Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/vaiko-teisiu-apsauga/socialine-rizika/> [žiūrėta 2021-01-29]
101. LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymas. 2017 m. rugsėjo 28 d. Nr. XIII-643
102. Lu, S., Lin, Y.-T., Vikse, J. H., Huang, C.C. (2013). *Effectiveness of Social Welfare Programmes on Poverty Reduction and Income Inequality in China*. *Journal of Asian Public Policy* 6 (3): 277–291.
103. Maslow, A.H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. – Vilnius: Apostrofa.

104. Medvedev O. N., Landhuis C. E. (2018). *Exploring constructs of well-being, happiness and quality of life*. Prieiga per internetą: <https://peerj.com/articles/4903/> [žiūrėta 2021-01-29]
105. Mikelėnas, V. (2009). *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia.
106. Mikniūtė, A., Žibėnienė, G. (2016). *Socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, požiūris į profesinę riziką*. Socialinis darbas: mokslo darbai, 14(2), 148-161
107. Minkkinen, J. (2013). The structural model of child well-being. *Child Indicators Research*, 6, 547–558.
108. Muižnieks, N. (2016). Report by Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Following His Visit to Lithuania From 5 to 9 December. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/168070a746> [žiūrėta 2021-01-29]
109. Munro, E. (2011). *The Munro Review of Child Protection: Final Report, a Child-centred System*, Vol. 8062. London: The Stationery Office. 2011
110. Pileckaitė-Markovienė M., Lazdauskas T. (2007). *Šeima ir tėvų globos netekusio vaiko raida*. Vilnius.
111. Pivorienė, J., Abeciūnaitė, B. (2010). *Individualaus ir grupinio socialinio darbo metodų derinimas dirbant su vaikais iš rizikos šeimų vaikų dienos centruose*. Socialinis darbas 9 (2): 40–47.
112. Pösö, T.; Skivenes, M.; Hestbæk, A. D. (2014). *Child Protection Systems Within the Danish*,
113. Raitasalo, K.; Holmila, M.; Autti-Rämö, I.; Notkola, I.L.; Tapanainen, H. (2015). *Hospitalisations and Out-of-home Placements of Children of Substance-abusing Mothers: A Register-based Cohort Study*. *Drug and Alcohol Review*, Vol. 34, No. 1, p. 38-45.
114. Rine, C. M., Morales, J., Vanyukevych, A. B., Durand, E. G., & Schroeder, K. A. (2012). *Using GIS mapping to assess foster care: A picture is worth a thousand words*. *Journal of Family Social Work*, 15(5), 375-388.
115. Roberts, H. (2017). *Listening to children: And hearing them*. In P. Christensen, A. James. *Research with Children: Perspectives and Practices*. Third edition (p. 142-159). London: Routledge.
116. Rutkauskienė, S., Gudliauskaitė – Godvadė, J. (2011). *Lyčių stereotipai socialiniame darbe su socialinės rizikos šeimomis*. Socialinis darbas. Patirtis ir metodai. 7 (1).
117. Sagatys, G. (2006). *Vaiko teisė į šeimos ryšius*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
118. Sakalauskaitė, D. (2013). *Gyvenimo kokybės ir makroekonominių rodiklių sąveikos vertinimas: Magistro baigiamasis darbas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

119. Schalock Robert, L. (2016). Moving Us Toward a Theory of Individual Quality of Life. Prieiga per internetą: <https://meridian.allenpress.com/ajidd/article/121/1/1/6891/Moving-Us-Toward-a-Theory-of-Individual-Quality-of> [žiūrėta 2021-01-29]
120. Servetkienė, V. (2013). *Gyvenimo kokybės daugiadimensis vertinimas, identifikuojant kritines sritis: Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ekonomika* (04S). Vilnius.
121. Socialinis darbas, (2012). 11 (2), 391–399.
122. Sušinskaitė, N. (2018). Biologiniai ir socialiniai tėvystės aspektai pagalbinio apvaisinimo atveju. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4835> [žiūrėta 2021-01-29]
123. Tamošiūnaitė, E. (2013). Vaiko gerovė – efektyvi švietimo pagalba ir neformalusis ugdymas. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/naujienos/kalbos_pranesimai/20130827/vicemini_stre%20Edita%20Tamosiunaite%202013-08-27.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
124. Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. 2018. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=677878> [žiūrėta 2021-01-29]
125. Tamutienė, I., Laslett, A. (2016). *Associative stigma and other harms in a sample of families of heavy drinkers in Lithuania*. Journal of Substance Use, 22 (4), 425–433.
126. Thompson, R. A. (2015). *Social Support and Child Protection: Lessons Learned and Learning*. Child Abuse & Neglect, Vol. 41, p.19-29.
127. Vaiko gerovės užtikrinimo sistemos schema Lietuvoje. (2017). Prieiga per internetą: https://www.ekt.lt/wp-content/uploads/2017/10/AIM-pristatymas_konferencijos_formatas_Jurate-Griciute_EKT.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
128. Vaiko teisių apsaugą užtikrinančios institucijos. (2020). Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/vaiko-teisiu-apsauga/sistema-lietuvoje/> [žiūrėta 2021-01-29]
129. Vaiko teisių apsaugos sistema. Vaiko teisių apsaugą užtikrinančios institucijos. (2020). Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/vaiko-teisiu-apsauga/sistema-lietuvoje/> [žiūrėta 2021-01-29]
130. Vaikų“ problemas. (2007). Pedagogika, 88, 131–137.
131. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2018 metų veiklos ataskaita. (2018). Prieiga per internetą: <http://www.vaikoteises.lt/media/file/Egle/2018%20m.%20veiklos%20ataskaita.pdf> [žiūrėta 2021-01-29]
132. Valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektas. (2008). Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/79366> [žiūrėta 2021-01-29]

133. Velleman, R., Templeton, L. J. (2016). Impact of Parents' Substance Misuse on Children: An Update. *BJPsych Advances*, Vol. 22, No. 2,
134. Vorevičienė, J. (2016). Trečiasis sektorius ir socialinė gerovė: nevyriausybių organizacijų vaidmuo gerovės valstybėje. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/33924/1/ISSN2335-8777_2016_N_7_2.PG_49-71.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
135. Wadsby, M. (2012). Can early intervention have an impact on future life? A study of life events, social interaction, and child behavior among mothers at psychosocial risk and their children eight years after interaction treatment. *Journal of Family Social Work*, 15 (1), 78–95. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1080/10522158.2012.640910>
136. Weber, S., . Jud, A. Landolt, M.A.(2015). Quality of life in maltreated children and adult survivors of childmaltreatment: a systematic review. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Andreas_Jud/publication/280871073_Quality_of_life_in_maltreated_children_and_adult_survivors_of_child_maltreatment_a_systematic_review/links/55fc199608aeba1d9f3b16b0.pdf [žiūrėta 2021-01-29]
137. Wolf, K. (2012). How can social workers improve the developmental opportunities of children in families with substantial liabilities? *Socialinis darbas*, 10 (2), 9–25.
138. Žalimienė, L., Rimšaitė, E. (2007). Nevyriausybių organizacijų metamozės - nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje.“ *Socialinis darbas* 6 (1): 83–95
139. Žiobienė, E. (2017). (Ne)tinkamas tėvų valdžios įgyvendinimas: teisinio vertinimo ypatumai. Iš E., Tamošiūnienė, I., Kudinavičiūtė- Michailovienė, Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai (p. 186-212). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Ancevičienė, Ana. (2021). Vaikų gerovės užtikrinimas sunkumus patiriančiose šeimose. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti vaiko gerovės užtikrinimą sunkumus patiriančioje šeimoje.

Formuluojami tokie baigiamojo darbo **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose teorinius aspektus.
2. Atskleisti veiksnius, kurie padeda užtikrinti vaiko gerovę.
3. Išanalizuoti vaiko gerovės užtikrinimo ypatumus sunkumus patiriančiose šeimose, atliekant empirinį tyrimą.
4. Pateikti tyrimo išvadas ir rekomendacijas vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose gerinimui.

Darbe taikomi **tyrimo metodai**: Atsižvelgiant į baigiamojo darbo temą, tikslą bei iškeltus uždavinius, darbe naudojami dokumentų analizės, loginės analizės, lyginamasis, kritinės analizės, sisteminimo ir sintezės metodai. Empiriniams duomenims surinkti pritaikytas kokybinis pusiau struktūruoto interviu. Pusiau struktūruoti interviu atlikti 2020 m. lapkričio mėnesį. Interviu vyko tyrimo dalyvių darbo vietoje. Iš viso apklausti 5 socialiniai darbuotojai, kurie buvo atrinkti pagal kriterijus: socialiniai darbuotojai, kurie Vilniaus rajono savivaldybės institucijose dirba su sunkumus patiriančiomis šeimomis; turi ne mažesnę nei 5 m. darbo stažą socialinio darbo srityje; yra įgiję socialinio darbo magistro laipsnį. Interviu metu naudotas pusiau struktūruotos gairės.

Tyrimo rezultatai. Atliktus vaiko gerovės užtikrinimo sunkumus patiriančiose šeimose tyrimą, galima teigti, kad vaiko gerovė siejama su vaiko teigiamos aplinkos užtikrinimu, kai sudarytos sąlygos vystyti vaikui tiek fiziškai, tiek psichologiškai bei emociškai, yra sąlygos patenkinti jo poreikius. Šeimose patiriami sunkumai dažniausiai neigiamai veikia emocinę vaiko būklę, nes vaikai pergyvena dėl tėvų patiriamų problemų, tokių kaip alkoholis, smurtas, tėvų skyrybos bei kitų, kurios sukelia vaikams stresą bei neigiamai veikia jų psichologinę būklę. Nustatyti vaiko, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas, poreikius padeda informacijos rinkimas apie šeimą ir joje augantį vaiką bei socialinių darbuotojų taikomas atvejo vadybos metodas. Vaiko gerovės užtikrinimo modelyje didžiausią

vaidmenį užtikinant vaiko gerovę atlieka valstybinės institucijos tokios kaip valstybinė Vaiko teisių apsaugos tarnyba, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei globos įstaigos. Ištyrus socialinio darbuotojo vaidmenį, užtikrinant vaikų, augančių sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę, paaiškėjo, kad socialinis darbuotojas yra kaip grandis, kuri jungia visą pagalbos teikimo procesą, teikia informaciją kitoms institucijoms, rūpinasi, kad vaikui ir jo šeimai būtų suteikta reikalinga pagalba ir problemos būtų išspręstos. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad labai trūksta socialinių darbuotojų bei atitinkamų specialistų, nes socialinių darbuotojų darbo krūvis per didelis, ir jos nespėja tinkamai išspręsti visų paskirtų šeimų problemų, nespėja suteikti kokybiškų paslaugų vaiko gerovei užtikrinti.

Raktiniai žodžiai: sunkumus patirianti šeima, vaiko gerovė, gyvenimo kokybė, socialinis darbuotojas

Ancevičienė, Ana. (2021). Ensuring the well-being of children in the families in difficulty. Master's Thesis. Vilnius: Mykolas Romeris University.

SUMMARY

The aim of the master's thesis is to analyze the child's welfare in a family in difficulty.

The **following tasks** of the final work are formulated:

1. To examine the theoretical aspects of ensuring the welfare of a child in families experiencing difficulties.
2. Reveal the factors that help ensure the well-being of the child.
3. To analyze the peculiarities of ensuring the child's well-being in families experiencing difficulties by conducting empirical research.
4. To present the conclusions and recommendations of the research for the improvement of child welfare in families experiencing difficulties.

Research results. A study conducted in families experiencing difficulties in ensuring the child's well-being, it can be stated that the child's well-being is related to ensuring the child's positive environment, when the child's development is both physically and psychologically and emotionally. Difficulties experienced in families usually negatively affect a child's emotional state, as children survive due to parental problems such as alcohol, violence, parental divorce, and others that cause children stress and negatively affect their psychological condition. Gathering information about the family and the child growing up in it, as well as the case management method used by social workers, helps to identify the needs of the child in need of welfare. In the child welfare model, public institutions such as the State Child Rights Protection Service, the Ministry of Social Security and Labor and care institutions play the greatest role in ensuring the child's welfare. An examination of the role of the social worker in ensuring the well-being of children growing up in a family in difficulty has shown that the social worker acts as a link between the whole assistance process, providing information to other institutions, ensuring that the child and his / her family receive the necessary help and problems. resolved. The study revealed a significant shortage of social workers and relevant professionals due to the excessive workload of social workers, their inability to adequately address the problems of all designated families, and their inability to provide quality services for the well-being of the child.

Research results. A study conducted in families experiencing difficulties in ensuring the well-being of children, it can be stated that the well-being of a child is related to ensuring a

positive environment for the child. Difficulties experienced in families usually negatively affect children's emotional state, as children survive due to parental problems such as alcohol, violence, parental divorce, and others that cause children stress and negatively affect their psychological condition. Gathering information about the family and the child growing up in it, as well as the case management method used by social workers, helps to identify the needs of the child in need of welfare. In the child welfare model, public institutions such as the State Child Rights Protection Service, the Ministry of Social Security and Labor and care institutions play the greatest role in ensuring the child's welfare. An examination of the role of the social worker in ensuring the well-being of children growing up in a family in difficulty has shown that the social worker acts as a link between the whole assistance process, providing information to other institutions, ensuring that the child and his / her family receive the necessary help and problems. resolved. The study revealed a significant shortage of social workers and relevant professionals due to the excessive workload of social workers, their inability to adequately address the problems of all designated families, and their inability to provide quality services for the well-being of the child.

Key words: family in difficulty, child welfare, quality of life, social worker

PRIEDAI

1 priedas

Interviu su socialiniais darbuotojais, dirbančiais su sunkumus patiriančiomis šeimomis, GAIRĖS

Prisistatymas: Sveiki, esu Mykolo Romerio universiteto, magistrantūros iššestinių studijų studentė Ana Ancevičienė. Rašau magistro baigiamąjį darbą „Vaikų gerovės užtikrinimas sunkumus patiriančiose šeimose“. Mano tyrimo tikslas – ištirti vaiko gerovės užtikrinimą sunkumus patiriančiose šeimose. Jūsų darbinė ir praktinė patirtis atsakant į esamus klausimus padėtų atlikti tyrimo analizę.

Interviu bus įrašomas, tačiau Jūsų, kaip tyrimo dalyvio, konfidencialumas bus garantuotas, duomenis užšifruojant, o tyrimo rezultatus pateikiant tik apibendrintus.

Interviu gairės	Detalizuojantys klausimai
I gairė: Demografiniai duomenys	<ol style="list-style-type: none">1. Koks jūsų išsilavinimas?2. Jūsų užimamos pareigos?3. Jūsų amžius?4. Jūsų lytis?5. Socialinio darbo patirtis ir kvalifikacinis laipsnis?
II gairė: Gyvenimo kokybė	<ol style="list-style-type: none">1. Kaip suprantate sąvoką „gyvenimo kokybė“?2. Kaip manato su kokiomis gyvenimo kokybės problemomis susiduria vaikai iš sunkumus patiriančių šeimų?3. Kaip manote, kodėl yra svarbu užtikrinti vaiko gyvenimo kokybę?4. Kaip būtų galima motyvuoti vaiką iš sunkumus patiriančios šeimos siekti geresnio gyvenimo?
III gairė: Vaiko gerovės samprata ir turinys	<ol style="list-style-type: none">1. Kaip įsivaizduojate vaiko gerovės užtikrinimą?2. Kaip manote, kaip sunkumus patiriančios šeimos aplinka veikia joje augančio vaiko gerovę?3. Kokie ir kaip įvairūs veiksniai lemia, kad teikiamos paslaugos užtikrina arba neužtikrina vaiko, augančių sunkumus patiriančiose šeimose, gerovę?4. Papasakokite, kokias paslaugas teikiate šeimai, užtikrinant vaiko gerovę.

	<p>5. Kaip šeima priima teikiamas socialines paslaugas, užtikrinančias jų vaiko gerovę?</p> <p>6. Kaip manote, ar teikiamos socialinių darbuotų paslaugos Jūsų savivaldybėje užtikrina vaiko, augančio sunkumus patiriančiose šeimose, gerovę?</p>
<p>IV gairė: Vaiko sunkumų patiriančios šeimose gerovės užtikrinimo problema</p>	<p>1. Kokiais kriterijais remiantis nustatomi vaiko poreikiai, kuriam reikalingas gerovės užtikrinimas?</p> <p>2. Kaip Jūs galvojate, jūsų kuruojamų šeimų sunkumus patiriantys vaikai išsiskiria iš bendraamžių grupės? Kaip tai pasireiškia?</p> <p>3. Papasakokite, kaip apibūdintumėte problemas jūsų seniūnijoje, su kuriomis susiduria sunkumus patiriančių šeimų augantys vaikai?</p> <p>4. Su kokiomis problemomis susiduria socialiniai darbuotojai, siekdami užtikrinti vaiko gerovę?</p> <p>5. Kas trukdo užtikrinti vaiko gerovę Jūsų seniūnijoje?</p> <p>6. Kaip apibūdintumėte dažniausius sunkumus patiriančių šeimų lūkesčius iš socialinių darbuotojų?</p> <p>7. Kaip tėvų elgesys arba jų socialinis statusas atsiliepia vaiko gerovei?</p> <p>8. Kaip manote, kiek sunkumus patiriantys tėvai mato / supranta savo vaiko problemas?</p> <p>9. Kokios yra sunkumus patiriančios šeimos galimybės užtikrinti joje augančių vaiko gerovę? Ar jie jomis pasinaudoja?</p> <p>10. Kaip skatint tėvus kovoti su sudariusią situacija, kad būtų užtikrinta jų vaiko gerovė?</p>
<p>V gairė: Bendrasis vaiko gerovės užtikrinimo modelis</p>	<p>1. Kaip užtikrinama vaiko gerovė mūsų šalies valstybiniu lygmeniu?</p> <p>2. Kokius pastebite neigiamus ar teigiamus aspektus užtikrinant vaiko gerovę Lietuvoje?</p> <p>3. Papasakokite, kokias paslaugas teikiamos šeimai, užtikrinant vaiko gerovę?</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kaip manote, kiek teikiamos socialinės paslaugos gali patenkinti vaiko, gyvenančio sunkumus patiriančioje šeimoje poreikius ir gerovę? 5. Kaip šeima priima teikiamas socialines paslaugas, užtikrinančias jų vaiko gerovę? 6. Kokios problemos iškyła, teikiant paslaugas? 7. Kaip manote, kokių paslaugų trūksta jūsų klientams? 8. Ką siūlytumėte tobulinti valstybės socialinėje politikoje arba socialinės apsaugos sistemoje, siekiant užtikrinti vaiko gerovę? 9. Jei galėtumėte pakeisti ką nors pakeisti šiuolaikinėje situacijoje (pvz. papildyti kokią nors paslaugą arba nutraukti) ką darytumėte
<p>VI gairė: Institucijų vaidmenys vaiko gerovės užtikrinimo modelyje</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kokios institucijos atlieka didžiausią vaidmenį užtikinant vaiko gerovę? 2. Kaip vyksta institucinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti vaiko gerovę? 3. Kaip dažniausiai gaunama informacija (iš kur sužinoma) apie vaikui iš sunkumus patiriančios šeimos reikalingą socialinio darbuotojo pagalbą/vaiko apsaugos užtikrinimą? 4. Ką reiktų tobulinti institucijose, kad būtų tinkamai užtikrinta vaiko gerovė?‘ 5. Jei galėtumėte kažką pakeisti dabartinėje situacijoje, pvz. kažką papildyti, arba nutraukti, ką darytumėte?

<p>VII gairė: Socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančių sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koks socialinio darbuotojo vaidmuo, užtikrinant vaiko, augančio sunkumus patiriančioje šeimoje, gerovę? 2. Kaip, Jūsų nuomone, socialinis darbuotojas padeda spręsti iškilusias problemas,? 3. Papasakokite apie sunkumus, su kuriais dažniausiai susiduria socialinis darbuotojas, spręsdamas vaiko iš sunkumus patiriančios šeimos problemas. 4. Kokiomis priemonėmis socialinis darbuotojas galėtų prisidėti užtikrinant vaiko gerovę? 5. Kaip galėtų keistis socialinio darbuotojo darbas, skirtas užtikrinti vaiko gerovę?
--	--